STRIPSCHRIFT

LEWIS TRONDHEIM
ROELOF WIJTSMA

NUMMER 362 • €5,90

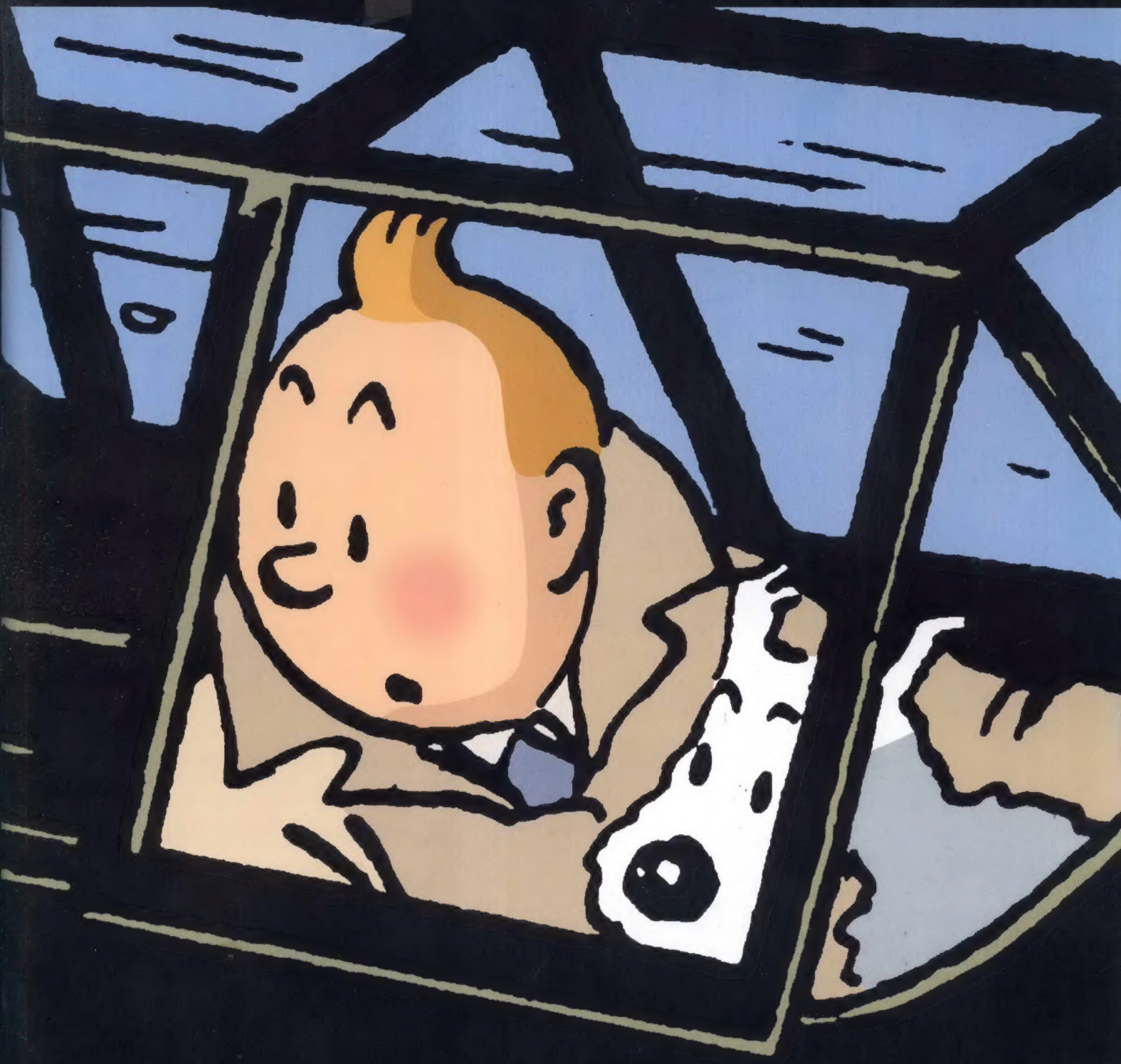

KUIFJE & BRUSSEL

→ REDACTIO

Komt er een fusiegolf aan in de stripwereld? Het is niet ondenkbaar, nu uitgeverij Dupuis zich wil laten overnemen door de groep Média-Participations, eigenaar van uitgeeflabels als Dargaud, Lombard, Blake en Mortimer en Lucky Comics. De betrokken partijen willen de grootste Europese stripfamilie worden. Houdt dat nog meer acquisities in? Wellicht op de Duitse (Carlsen, Eichborn) of de Franse (Glénat, Delcourt, Albin Michel) markt; in Nederland zijn de stripuitgevers te klein.

Zijn zulke ontwikkelingen goed voor het stripklimaat? Gevreesd moet worden dat Dupuis, ondanks de melding dat het zijn eigen uitgavenbeleid onafhankelijk mag blijven uitvoeren, op termijn last krijgt van een dwingende visie van de nieuwe eigenaar. De dag na de bekendmaking van de voorgenomen overname bleek Dupuis-directeur Jean Deneumostier al te zijn vertrokken. Média-Participations heeft de aankoop gedaan om verdere groei te bereiken, dus die investering moet worden terugverdiend. In het persbericht wordt al gezinspeeld op versterking door het bundelen van gezamenlijke activiteiten van Dupuis en Lombard/Dargaud, zoals distributie, jeugdbladen, postorderverkoop, productie van tekenfilms en video-uitgaven. Het ambachtelijke karakter van Dupuis, waarvan de wortels teruggaan tot in de negentiende eeuw, dreigt ten prooi te vallen aan het kille karakter van een grote multimedia-onderneming, waar rendement de dienst uitmaakt.

In stripland België blijft alleen Standaard over als grote uitgever van eigen grond. Maar voor hoe lang nog? Neem Kuifje: wie beseft eigenlijk dat deze Brusselaar tegenwoordig deels van Italiaanse snit is? Het mediahuis Rizzoli Corriere della Sera (RCS) nam een paar jaar geleden het Franse Flammarion over, waarvan Casterman – uitgever van de Kuifje-albums – deel uitmaakt. In de huidige zakenwereld blijkt voor sentimenteel gedoe geen plaats. Dus, Sus & Wis, hou je paspoort gereed!

Hol schon mal denn Wagen, Harry!

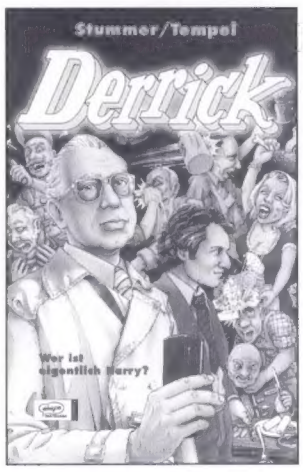

In de Ehapa Comic Collection van de Duitse uitgever Egmont is een herdruk verschenen van de cultstrip *Derrick – Wer ist eigentlich Harry?*, gemaakt door Frans Stummer en Georg F.W. Tempel. Het duo bracht in 1999 deze bundel vol hilarische, absurde afleveringen rond de 'Oberinspektor en zijn onafscheidelijke assistent' uit, die al snel uitverkocht raakte. Met oog op het succes van avondvullende tekenfilm *Derrick - Die Pflicht ruft*, die afgelopen april in roulatie ging, zag Egmont zijn kans schoon en bracht de strip opnieuw uit (ISBN 3-7704-2897-8, €6,50). De twee producties passen goed bij elkaar, want de animatiefilm steekt eveneens de draak met de beroemde Krimi-personages Stephan Derrick en Harry Klein, gespeeld door Horst Tappert en Fritz Wepper.

Een paar jaar geleden was op de Nederlandse tv de *Jiskefet*-parodie *Tampfert* (zouden ze 'm kennen in Duitsland?) te zien, waar het *'Hol schon mal denn Wagen, Harry!* de *running gag* was. Ook Stummer – in Duitsland vooral bekend als tekenaar van de strip *Die Artze* (opnieuw met cultstatus!) – en Tempel herhalen deze actiekreet van Derrick regelmatig. Saillant detail is dat volgens kenners de hoofdinspecteur dit in de tv-serie amper of nooit zegt. Toch is het zeer typerend voor het wat houterige karakter van de Krimi.

Enig minpuntje van de herdruk is het ontbreken van de muziek-cd, die wèl bij de oorspronkelijke uitgave zat, waarop onder andere een alternatieve versie van de tune van Derrick staat. RS

INHOUD

2 **ACTUA**

10 **KUIFJE EN BRUSSEL**
Kees Ribbens

14 **ARCHIEF → KUIFJE EN DE STAD**

18 **ROELOF WIJTSMA**
Erik van der Hoeven

20 **LEWIS TRONDHEIM**
Ger Apeldoorn

24 **HET WILHELM-BUSCH-MUSEUM**
Rik Sanders

27 **BITS & PIECES**
Ben Bits

28 **CLASSICS ILLUSTRATED**
Kees Ribbens

32 **DE BOVENTOON**

40 **HEINZ SERVICE SPREAD**

Radio Bergeijk

Bijna vijf uur dieptepunten op vier cd's èn een stripalbum. Dat is wat deze gecombineerde *Radio Bergeijk*-uitgave van de Vpro en De Harmonie biedt. De Vpro heeft een compilatie gemaakt van tweeënhalf jaar radiosatire en dit samen met een door Jeroen de Leijer getekend stripboek in een eveneens door hem geïllustreerde omslag uitgebracht. De radiofragmenten zijn van een hilarisch niveau en scoren op de schaal van bizarheid af en toe een 10. Zo horen we onder andere hoe de zwaarste man van Bergeijk een wasbeurt krijgt, en zijn we live aanwezig bij de opening van het Alzheimercafé ('Hoe heet u meneer?' 'Eeeh..'). De vergelijking met de *Jiskefet*-humor is snel gemaakt. De Leijer heeft de perfecte tekenstijl om een aantal fragmenten in een even komische stripvariant om te zetten. *Radio Bergeijk – De complete dieptepunten* is voor €29,95 verkrijgbaar. TdK

→ FLITSEN

➲ Ook zoveel geld uitgeven aan die spaaractie voor Oranjekoppiez en -lijffiez bij Albert Heijn? Klote-actie natuurlijk, want een week voordat het EK Voetbal voorbij was, hield de grootgrutter alweer op. Geld-uit-de-zak-klopperij, noemen wij dit! Maar wie tekende toch al die karikaturen van de spelers en coaches. De familie Lap? Stan Heinze? Mark Retera? Wouter Tulp? Volgens Vrisekoop Management & Merchandising (VMM), die de poppetjes regelde, gaat het om de in het buitenland woonachtige Nederlandse illustrator William Burton. Meer info wil de firma niet geven, omdat Burton exclusief voor VMM zou werken. Het klinkt als een schuilnaam, want zelfs de internetzoekmachines geven geen sjoege over deze Burton! ➲ Ondanks dat, volgens het voorwoord, *'Its publication didn't cause the slightest ripple in the fabric of the comicbook universe'* is *Gutsman comics 1* aan zijn eerste herdruk toe. Een buitenkansje voor de huidige liefhebbers die de eerste stripstapjes van Erik Kriek hebben gemist.

→ DE HEIJ

IN EEN KASTEEL BIJ BRUSSEL LEEFT DE ONDODE...
VELE TEGENSTANDERS HEBBEN GEPROBEERD HEM TE OVERMEESTEREN...
HIJ TROTSEERT HEN ALLEMAAL...
AL 75 JAAR DE ULTIEME ILLUSTRATED CLASSIC.

DE STRIPWERELD LEEFT, EN HOE! OP DEZE PLAATS GEEFT STRIPCOLUMNIST FRED DE HEIJ HIEROP ZIJN PERSOONLIJK COMMENTAAR.

FRED.DE.HEIJ
@STRIPSCHRIFT.NL

Nico van Dam

'Nico wie??' is waarschijnlijk voor velen de eerste reactie na het lezen van deze naam. Nico van Dam was voornamelijk illustrator, maar tekende ook stripverhalen bij uitgeverij De Spaarnestad in Haarlem, samen met collega's als Harry Balm en Frans Piët. Uitgeverij Amor Vincit Omnia vond de tijd rijp om deze illustrator te eren met een overzichtsbundel van zijn werk. Onder de titel *Nic. van Dam – Illustrator* (ISBN 90-72033-59-0, €17,50, 88 pagina's) toont het boek in vogelvlucht 's mans carrière. Behalve boekomslagen en illustraties voor diverse media tekende hij een aantal fraaie stadsgezichten met een hoog Anton-Pieckgehalte die in de jaren zestig de cover van *Panorama* sierden. Samen met Bert Bus tekende hij de strip *Woep en Wap* die werd voorgepubliceerd in damesblad *Rosita*. Ook werkte hij nog naar scenario's van Patty Klein en later Conny Möricke; er verschenen vijf verhalen van *Vera van de Risico*. De strip *Sandra – De Gudrun-saga* waarvan hij ook het scenario verzorgde, is compleet in de bundeling opgenomen. Van Dams mogelijk meest ondergewaardeerde werk lijkt de serie coverillustraties die hij maakte voor de serie *Trigië* (deel 22 tot en met 28) nadat Don Lawrence de reeks niet meer tekende. Kijkend naar zijn totale oeuvre moet je echter vaststellen dat ook deze tekeningen passen in een rijke en succesvolle tekencarrière. TdK

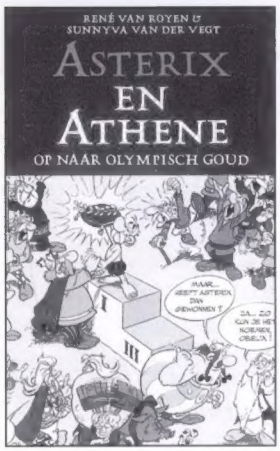

Asterix naar Athene

De succesvolle Asterix & Obelix-vorsers René van Royen & Sunnyva van der Vegt gaan olympisch. Na *Asterix en de waarheid*, *Asterix en de wijde wereld* en *De erfenis van Asterix* hebben ze bij uitgeverij Bert Bakker hun vierde, zij het minder omvangrijke, studie uitgebracht: *Asterix en Athene – Op naar Olympisch goud* (ISBN 90-351-2706-4, €5). Aan de hand van voorbeelden uit de strip, historisch bronmateriaal en wetenschappelijk onderzoek geven de twee auteurs een informatief beeld van hoe het er tijdens de Olympiade in de antieke wereld eraan toeging. Volgens het duo reisde Asterix in het jaar 48 voor Christus af naar het Griekse Olympia om er deel te nemen aan de 183e Olympiade. RS

→ FLITSEN

➲ Moebius (Jean Giraud) heeft zijn schadevergoeding tegen de Franse regisseur Luc Besson zien afgewezen worden door de rechter. De tekenaar beschuldigde Besson (ook verantwoordelijk voor de *Michel Vaillant*-film) van plagiaat tijdens het maken van de film *The fifth element* met Bruce Willis. De rechter vond dat er niet onrechtmatig gebruik was gemaakt van delen van *De Incal*. ➲ Autofabrikant BMW heeft uitgeverij Dark Horse de opdracht gegeven een comicserie te maken van zijn reclameheld The Hire. Deze geheimzinnige chauffeur annex privédetective steelt de show in korte films van BMW (zie *www.bmwfilms.com*), maar zal nu dus ook als stripheld optreden. Voorlopig verschijnen er zes delen, elk gemaakt door andere auteurs. Deel één is van de hand van Matt Wagner (van *Grendel* en *Mage*) en verschijnt deze maand. ➲ De Amsterdamse uitgever Voordewind Kracht 10 heeft het erotisch stripblad *Penthouse Comix* een nieuwe naam gegeven. Voortaan moet u voor uw strips met ballen op discrete toon vragen naar *Playhouse Comix*. Volgens Esther Gasseling van de uitgeverij hoeven door de naamswijziging geen licentiegelden meer aan het Amerikaanse *Penthouse* worden afgedragen. 'Behalve het blad zijn we momenteel druk bezig met onze informatiekrant *Xtra* en het uitgeven van stripboeken. Daarin steken we liever ons geld dan in een licentie. Bovendien bestaat ons blad al zolang, dat we een wijziging van de naam wel aandurven.' Begin dit jaar meldde Gasseling nog dat *Penthouse/Playhouse Comix* in plaats van acht keer elf keer per jaar zou verschijnen. Dat plan is ingetrokken, omdat de distributiekosten te hoog zouden worden. ➲ Esta is de naam van een nieuw damestijdschrift en Gerrie Hondius (zelf ook dame) vult daarin een autobiografische striprubriek. Daarin komt vast wel een keer haar bekommering om het project 'Teken mijn verhaal' ter sprake, waarbij striptekenaars verhalen voor kinderen maken die door ziekte of handicap niet in staat zijn zelf te tekenen. Inmiddels is een eerste album uitgekomen met bijdragen van ondermeer Peter Pontiac, Gerrit de Jager en Typex. ➲ De naam Hondius duikt ook op de website *www.staiksterk.nl* op, een initiatief van het ministerie van Economische Zaken om consumenten voor te lichten. De tekenares verhaalt op de site over de problemen met haar Mac-computer en de overbodige kosten die ze maakte om het op te lossen. ➲ Collega-tekenares Margreet de Heer maakt haar debuut in *Yes!*, waarin haar strip *Isa*, over een jonge vrouw, wordt gepubliceerd. Ook verschijnt *Mijntje*, een andere strip van De Heer, acht keer per jaar op de achterkant van het bi- en lesboblad *Zij aan zij*. Zie voor voorbeelden *www.senoeni.net*

SUPERSTRIP
SPECIAALZAAK
EPPO
Kleine Berg 33 • 5611 JS Eindhoven
Tel: 040 - 2 441 882 • Fax 040 - 2 435 873

Yendor
STRIPWINKEL
Korte Hoogstraat 16
3011 GL Rotterdam
Tel: 010 - 433 17 10
Fax: 010 - 411 38 54

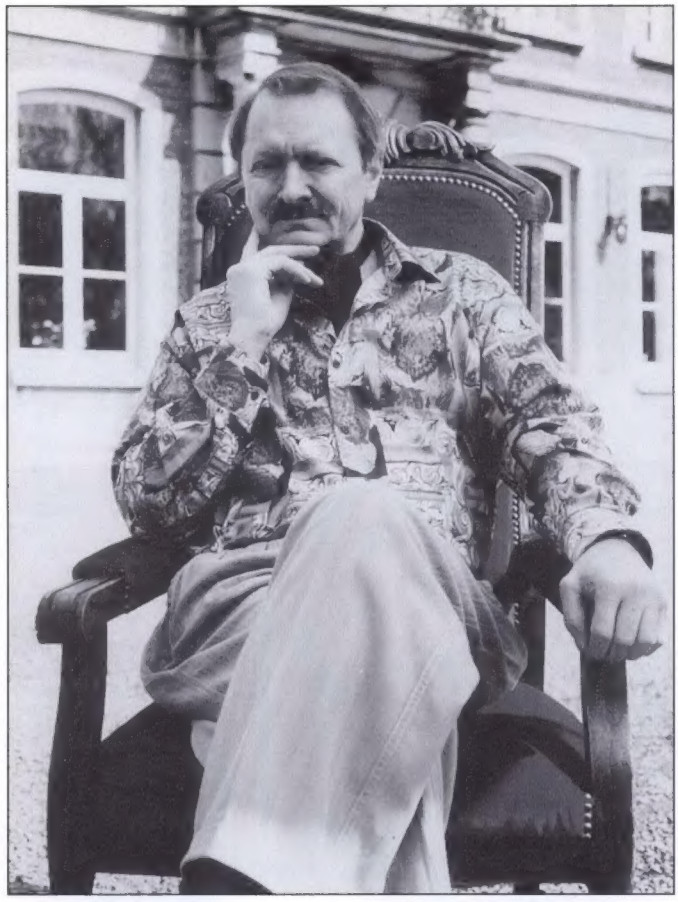

Karel Biddeloo

1943 - 2004

Tussen ridder en cowboy

We kenden elkaar zowat 34 jaar. In de zomer van 1970 was het Karel Biddeloo die me introduceerde bij Willy Vandersteen. Ik mocht meewerken aan die gigantisch Duitse productie in de schaduw van de meester, van Paul Geerts en ook van Karel Biddeloo. Een jaar daarvoor had hij De rode ridder *overgenomen. Na een tijd raakte Vandersteen meestal uitgekeken op een reeks en werd ze doorgeschoven naar een medewerker, in het geval van Karel met heel veel succes. Niet zo evident voor een strip die zich afspeelt in een beperkt tijdskader en dat tegen vijf albums per jaar. Alsof dat nog niet genoeg was, kreeg hij er ook nog het inktwerk van de reeks* Safari *bij. Karel wist als geen ander efficiënt te werken. Hij moest wel. Gelukkig was hij een rasverteller met een brede interesse voor geschiedenis, western en sciencefiction. Hij introduceerde ruimtetuigen en buitenaardse wezens in zijn ridderstrip. Dat was nieuw en uiteraard een manier om zijn thematiek uit te breiden. Het werd hem niet altijd in dank afgenomen, maar Vandersteen nam het wel over in zijn eigen* Robert en Bertrand. *Door Karel sloop er ook voorzichtig de eerste erotiek in het Vlaamse beeldverhaal. Allemaal elementen die* De rode ridder *eind jaren zeventig deed stijgen naar ongekende oplages.*

Een andere passie van Karel was de wereld van het wilde westen. Gedurende de week werkte hij tot 's avonds laat aan zijn Rode ridder. *Maar zodra de vrijdagavond aanbrak transformeerde hij een weekend lang in* the bad guy: *Johnny Rep, de killer, de in het zwart geklede huurmoordenaar. Karel was trouwens dol op wapens. En dat voor een aimabel man, die geen vlieg kwaad zou doen. In de westernclub El Paso reageerde hij de stress af van een week keihard werken. Samen met gelijkgestemde zielen gaf hij voor het aanwezige publiek shows met duels en heel veel vuurgevechten. Op een keer viel hij nogal ongelukkig en brak zijn pols. Vier weken in 't gips.* De rode ridder *liep in de krant gewoon door. Dat was dan weer het voordeel van zo'n grote studio. Iedereen nam een stukje van het werk mee naar huis.*

Karel was een man met ontzettend veel humor. Samen deelden we onze appreciatie voor de oude Engelse komiek Norman Wisdom. Het is jammer dat hij nooit toekwam aan een humoristische strip. Van alledaagse gebeurtenissen maakte hij hilarische transformaties. Hij was een meester in het imiteren van vrienden, kennissen en collega's. Zijn versie was vaak leuker dan het origineel. Hoe dikwijls heeft hij me niet naar een film gestuurd, die volgens hem zo fantastisch was dat ik hem zeker niet mocht missen. Meestal viel het tegen. De manier waarop Karel het naspeelde, was veel geestiger dan de film zelf. De kleinste details, zoals een acteur die even zijn wenkbrauw optrekt, werden door Karel opgemerkt en uitvergroot.

Met uitzondering van Edouard de Rop was de bevolking van Studio Vandersteen tussen de twintig en de dertig jaar oud. Er werd hard gewerkt, maar er werd ook heel veel gelachen. En vaak was Karel daarbij de gangmaker. Faits divers *werden aangedikt, door Karel in scène gezet en onder zijn leiding nagespeeld. Soms ging het er zeer wild aan toe. Vandersteen had daar meestal alle begrip voor. Als je vrolijke verhalen maakt, kan je er toch niet bijzitten als een lijkbidder. Maar als de* patron *iemand op zijn kantoor ontving, kwam hij wel eens vragen of het niet een beetje stiller kon, kwestie van zijn gesprekspartner te verstaan. In de buurt van de studio was er een groothandel in oud papier. Karel kende de eigenaar. Daardoor mochten we tijdens de lunchpauze in de oude tijdschriften komen snuffelen, op zoek naar bruikbare documentatie. Karel had een gigantische documentatie van uitgeknipte foto's en artikelen, mooi gerangschikt volgens thema. Onmisbaar om snel te werken. En onder zijn impuls, beschik ik nu zelf over een niet onaanzienlijk archief. Dat gesnuffel in het oud papier, noemde hij expedities. Onder zijn regie werden we gedwongen om tussen torenhoge stapels hele scènes uit* James Bond-*films na te spelen.*

Begin 1977 verliet ik de studio om mijn eigen reeks te beginnen. De productie voor Duitsland was teruggelopen en de studio slankte af. Na een reorganisatie was Karel zelfstandige geworden en werkte voortaan thuis. Onze wegen liepen uiteen. Af en toe werd er getelefoneerd, We stuurden elkaar onze nieuwe albums en gemiddeld één keer per jaar gingen we samen eten. Hoe ouder we werden, hoe meer de nostalgische studioverhalen naar boven kwamen. De wilde jaren waren voorbij, Karel leefde teruggetrokkener, maar zijn zin voor humor bleef. Vorig jaar in augustus nam ik hem mee naar een restaurant, dat op dat ogenblik geleid werd door de zoon van Karel Verschuere, één van Vandersteens eerste medewerkers. Het deed Karel Biddeloo zichtbaar deugd. Hij was onder Verschuere begonnen op de studio. En tot aan diens dood bleef er altijd een aparte band tussen die twee mannen bestaan. Die avond was onze laatste afspraak.

Tijdens de begrafenismis haalde Dirk Biddeloo herinneringen op aan zijn broer. Practical jokes, *zoals iedereen die Karel kende er wel een tiental kan opnoemen. Het was de eerste keer dat ik tijdens een afscheidsdienst de aanwezigen hardop hoorde lachen. Wat zou de betrokkene daarvan genoten hebben. Karel Biddeloo werd niet eens 61 jaar. Hij stierf veel te jong. Maar we hebben samen wel heel wat afgelachen.*

Merho

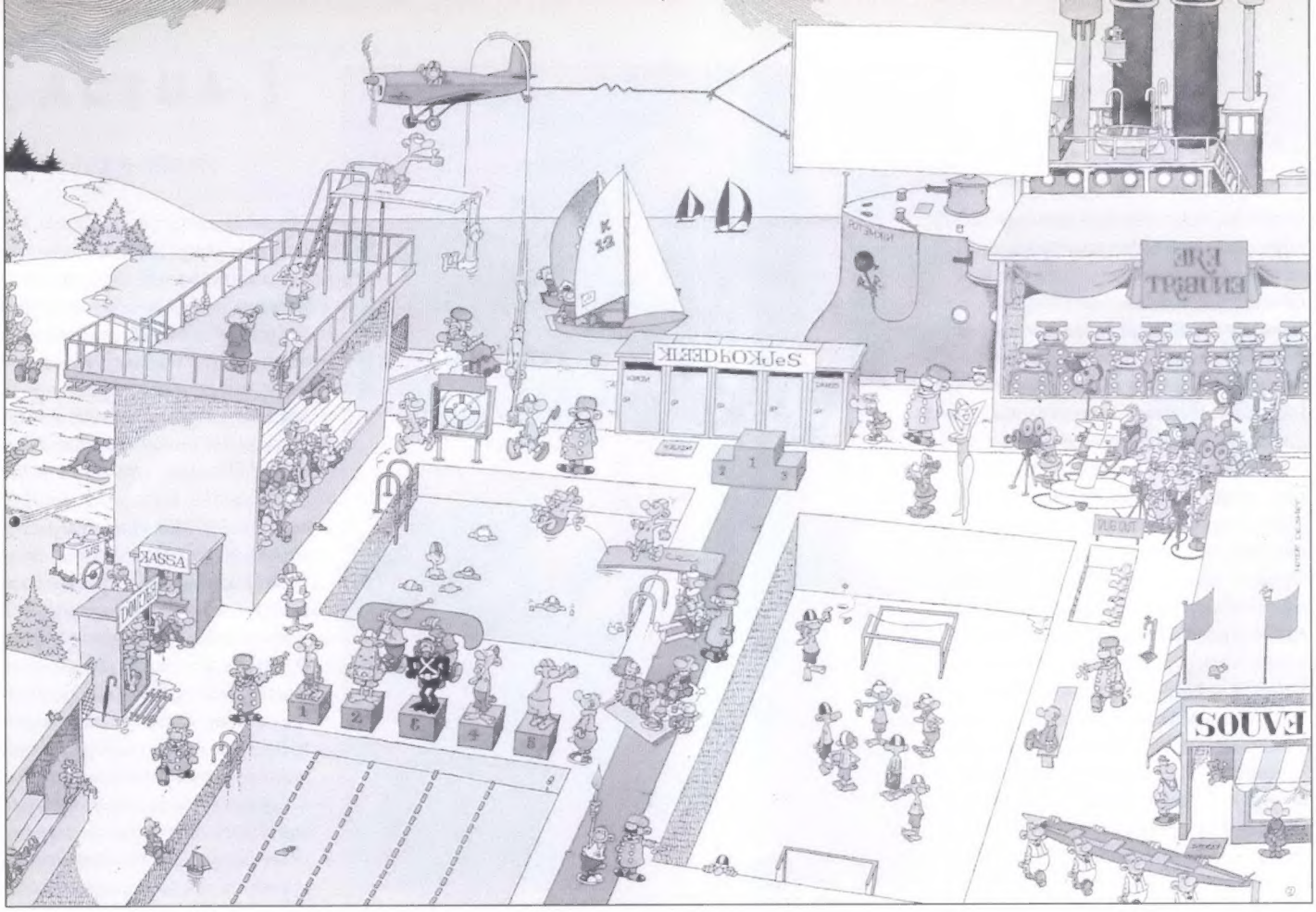

→ FLITSEN

➲ Studio Noodweer brengt ons goed en minder goed nieuws. Om met het laatste te beginnen: Sanoma heeft de stekker uit het tv-tijdschrift *Z@pp&Zo* gehaald en dit betekent ook het einde van de strip *Charlie* van Michiel van de Vijver. Hij zoekt naar andere publicatiemogelijkheden. Gelukkig heeft hij met Rob Derks een nieuwe opdracht in de wacht gesleept om voor de serviceorganisatie Inhome Energiewacht van nutsbedrijf Essent een strip rond het monteursduo Cor en Hans op te zetten. Nog beter vergaat het René Leisink die spetterende cartoons mag maken voor *Actuaris*, het bulletin van het Actuarieel Genootschap. ➲ Een zichtbaar ontroerde Martin Lodewijk nam op zaterdag 5 juni tijdens de Stripdagen Haarlem in aanwezigheid van veel collega's een map met originele tekeningen van hen in ontvangst. De tekeningen waren in *Stripschrift 360* gepubliceerd als eerbetoon aan zijn 65e verjaardag. ➲ De stripactie van *Het belang van Limburg* en *De gazet van Antwerpen* is wegens groot succes verlengd. Vijf weken langer dan oorspronkelijk gepland konden de liefhebbers met een uitgeknipte bon hun stripboek bij de winkelier halen. En geen rommelstrips voor de duidelijkheid: *XIII* en *Thorgal* zijn toch niet de minste titels. ➲ Dat er in België serieus met strips wordt omgegaan, blijkt ook uit het zakenblad *Bizz*. Dat bracht een voorpublicatie van het nieuwe *Largo Winch*-verhaal *De prijs van het geld* in vier delen met een afsluitende prijsvraag. Er vielen mooie prijzen te winnen, waaronder een gastrol in het volgende *Largo*-verhaal. ➲ *Stripnieuws* brengt vanaf 10 juni ook een digitale stripnieuwsbrief uit. Vanaf augustus heeft het blad een omvang van veertig pagina's. Meer info via *www.stripnieuws.nl* ➲ Naast *Heuvel Magazine* (over Eric Heuvel) komt uitgeverij Kippenvel van André Wijntjes ook met *Gerard Leever Magazine*. De bedoeling is dat het eerste nummer van het blad in oktober verschijnt. Daarin is werk opgenomen uit Leevers *Robbedoes*-periode: *Ernst Vrolijk en Dick Hout*. ➲ Albert Uderzo heeft de Max und Moritz-prijs 2004 gekregen tijdens de Comic Salon in het Duitse Erlangen. De *Asterix*-tekenaar kwam deze tegenhanger van de Stripschapprijs afgelopen 12 juni persoonlijk ophalen.

Brussels ketje

Wie meer wilt weten over de verwijzingen naar België, Brussel en het Brussels dialect in het bijzonder, kan terecht in *Kuifje – Een Brussels ketje* (Casterman, ISBN 90-303-2738-3, €17,50). Hierin zoeken de twee professoren Alain Préaux en Daniel Justens zowel op een wetenschappelijke als op een lossere (zelf noemen ze het 'chronologisch ludieke') wijze de Belgische eigenheid van Hergé's werk te analyseren (ondermeer gebaseerd op *Dossier Tintin* van Frédéric Soumois uit 1987). Zij constateren dat de verankering in België van de decors en de geografische toespelingen in de eerste versies van de *Kuifje*-avonturen nog nadrukkelijk aanwezig was. Bij de inkleuring van de albums ging dit Belgische aspect gaandeweg verloren en kregen de verhalen een algemeen-internationaler karakter (al keren de allusies op België in latere avonturen weer terug). Wellicht om dit verlies aan eigenheid te compenseren gebruikte Hergé bij elke herdruk steeds meer, doorgaans gecodeerd, Brussels dialect en wel dat van de Marollen (waar Hergé zijn wortels heeft). De titel van hun boek ontlenen de twee profs aan de typische Brusselse straatjongen die in de Belgische hoofdstad een 'ketje' noemen. Ook Kuifje blijft ondanks zijn universele karakter in hun ogen een Brussels ketje.

De auteurs laten aan de hand van voorbeelden zien waar en hoe het Brussels dialect verborgen zit, bijvoorbeeld in de dialogen met de indianen uit *Het gebroken oor* en de Syldaviërs uit *De scepter van Ottokar*. Via een combinatie van hardop lezen en ontcijferingsmethodes breken de twee hoogleraren de 'Hergé-code'. Een duidelijke verklaring waarom de *Kuifje*-schepper zo zijn best heeft gedaan om zijn gebruik van het dialect te verbergen, hebben ze niet. Ze houden het erop dat Hergé - dol op woordspelletjes - het voor zijn eigen plezier deed. In het voorbeeld uit *De scepter* zegt de ene boer *'Zrälùkz!...'* (is afgeleid van het Franse woord *reluque*, wat 'kijk!' betekent), wanneer hij in de lucht naar Bobby hangend aan de parachute kijkt. De andere boer antwoordt: *'Czesztot on klebcz!'*, wat volgens de auteurs staat voor 't'es toch een klebs'. *Klebs* is een woord dat in de Marollen wordt gebruikt voor hond. In de zwart/wit-versie riep de eerste boer in het tweede plaatje nog *'Hamaïh!...'*, een typische Brusselse uitroep die in de daaropvolgende kleurenversie verdwijnt, maar later weer opduikt. RS

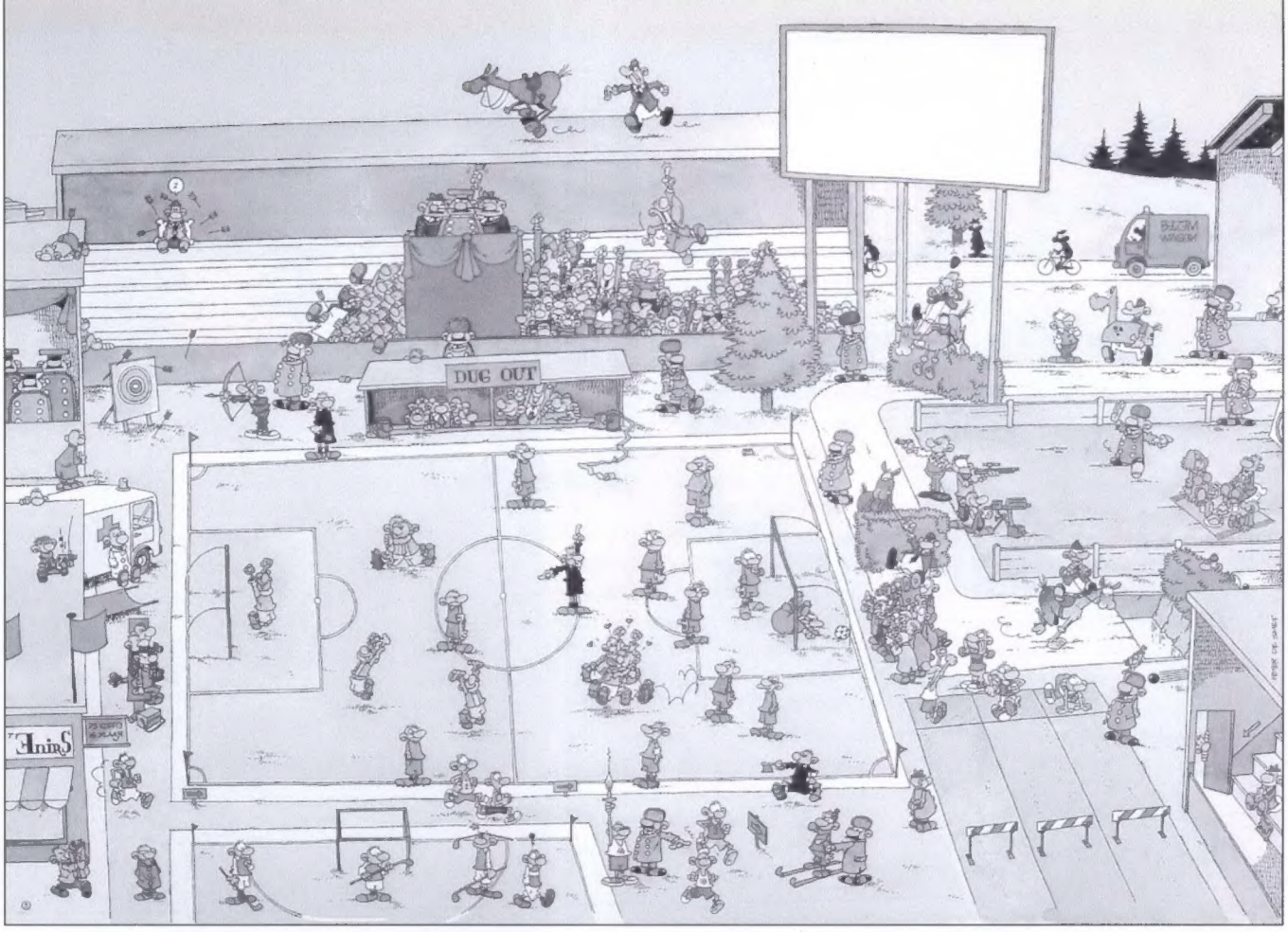

Waanzinnige Olympiade

Afkicken van het EK Voetbal? Dan zijn de boeken van de Brit Michael Coleman precies iets voor u. Bij uitgeverij Kluitman verschijnen zijn bundels (€6,50) vol humoristische wetenswaardigheden onder de noemer 'Waanzinnig om te weten'. Naar aanleiding van het Europees kampioenschap voetbal in Portugal verscheen *Linkspoten, buitenbeentjes en andere voetbalhelden* (ISBN 90-206-0526-7) en met de Olympiade in aantocht is het boek *Die onverslaanbare Olympische Spelen* (ISBN 90-206-0511-9) uitgekomen. Het extra leuke van Colemans producties is dat hij met een keur aan Engelse tekenaars – waaronder Mike Phillips, Aidan Potts, Philip Reeve en Harry Venning – werkt die zijn verzamelbundels met weetjes verluchtigen met illustraties, cartoons en korte strips. Tekenaar Potts legde in de Olympische uitgave nog een link tussen Superman en Heracles, de zoon van Zeus, die met zijn Twaalf Grote Werken die hij van de goden voor straf moest uitvoeren, als grondlegger van de Olympiade wordt gezien. RS

BOVEN - Over enkele weken vinden in Athene de Olympische Spelen plaats. Peter de Smet – 4 juli jongstleden was zijn zestigstegeboortedag – maakte vierentwintig jaar geleden voor de Spelen in Moskou van 1980 een viertal 'kijk-platen' die als reclameposters werden verspreid. In dit en het volgend nummer van *Stripschrift* publiceren we die vier tekeningen.

Warp

Warp is het huismagazine van uitgeverij M. Daar waar het blad, dat gratis wordt verspreid, de lezer al jarenlang informeert over sciencefiction- en fantasyboeken van het eigen fonds, maakt nu *Warp stripjournaal* onderdeel uit van het magazine. Uiteraard volop aandacht voor de stripauteurs van M. Eric Heuvel en Frits Jonker komen aan bod met hun cyclus *Het geheim van de tijd*, Gerrit de Jager vertelt over *Zusje*, teruggekeken wordt er op Martin Lodewijks *The making of Agent 327*, Hein de Kort vertelt over zijn nieuwe reeks *De IQ Nada*, een indianenstam met een IQ dat dat van de zangeres Vanessa benadert en uiteraard ontbreken ook *Donjon* en zijn makers niet in dit eerste nummer. Verspreiding via de betere strip- en boekhandel. TdK

→ FLITSEN

➲ *Bizz* publiceert overigens iedere maand de strip *Mr. Bizz* van Pieter de Poortere, bij ons beter bekend van zijn striphelden Boerke en Hoerke. *Boerke* verschijnt in de zomer in de Franse krant *Le Monde* als *Dickie*, en zal tevens in de bladen *Fluide Glacial* en *Ferraille Illustré* verschijnen. Poorters uitgeverij Bries meldt voorts dat het het eerste deel van *Janjaap* (zie ook *www.janjaap.nl*) heeft uitgebracht, de bevreemdend-humoristische strip van Jan Vriends (bekend van *Zone 5300*). Na deel 1, *Labyrint/De pianist*, verschijnt in 2005 deel 2, alsmede een album van *Cowboy John* een andere strip van Vriends. Op 19 augustus zal de film *Garfield* in de Nederlandse bioscopen te zien zijn. Met onder andere de stemmen van Beau van Erven Dorens (Garfield), Javier Guzman (Jon), Do (Liz), Paul de Groot (Nermal) en Lieke van Lexmond (Arlene). Zie ook *www.garfieldmovie.com* ➲ Uderzo werkt aan een volgend jaar te verschijnen nieuw album èn een nieuwe tekenfilm die in 2006 het licht moet zien. Hij schijnt hulp te krijgen van een groep Denen, dus de kans dat er een *Asterix en de Bataven* verschijnt, lijkt wel heel klein. ➲ Het standbeeld van Guust Flater staat weer op zijn vertrouwde plek aan de Brusselse Pachecolaan, bovenaan de trap die naar het Belgische Centrum van het Beeldverhaal leidt. Een lezer van *De Volkskrant* wist overigens te melden dat Guust een zeer fervent liefhebber van het scoubidou-en is. Dit vlechtspelletje met de plastic touwtjes is momenteel een rage op de Nederlandse scholen, maar blijkt al decennialang te bestaan (de oorsprong dateert van eind jaren vijftig). De lezer meldde aan het ochtendblad dat in een *Guust*-album uit 1977 (*Flaters Schade*) Guust reeds zijn collega's helemaal gek maakt door op de redactie alles wat maar enigszins op een veter lijkt, in elkaar te knopen. "'n Mooie skoebidoe, niet?' 'Skoebidoebidoeoeoeo!!', zou een andere, beroemde cartoonheld roepen!

→ FLITSEN

➲ Uitgeverij Sherpa is een publiciteitsoffensief gestart en belooft de komende maanden veel opmerkelijk nieuws. Een paar tipjes van de sluier: een nieuwe website, *www.sherpa.nu*, een mooie herdruk van *Requiem Fortissimo* van Peter Pontiac en de aankondiging van het derde en laatste deel uit de *Cromwell Stone*-cyclus van Andreas, *Het testament van Cromwell Stone* (dit najaar). ➲ Herinnert u zich de heisa nog die ontstond over een tekening van Tjalling Houkema die te zien was op de tentoonstelling *Politiek & Prent 2004* in de Openbare bibliotheek van Den Haag. Hij had de Koran afgebeeld, met daarin een *smoking gun*. De Centrale bibliotheek in Utrecht, waar de expo naartoe was gereisd, wilde naar aanleiding hiervan een debat wijden aan het onderwerp 'De islam en de vrijheid van meningsuiting'. Die discussieavond werd wegens gebrek aan belangstelling afgelast! ➲ Het Franse weekblad *Lire* beweert dat Hergé een deel van de scheldwoorden voor Kapitein Haddock heeft ontleend aan het omstreden pamflet *Bagatelles pour un Massacre*. De Franse schrijver Louis-Ferdinand Céline schreef dit antisemitische schotschrift in 1937 (verboden na de Tweede Wereldoorlog). Volgens *Lire*-medewerker Emile Brami kopieerde Hergé in 1940 een aantal in pamflet-verband beledigende Céline-kanonnades, zoals iconoclaste (beeldenstormer), sapajou (mormel), noix de coco (kokosnoot) en Aztèque (Azteek). Dus gelezen moet de *Kuifje*-schepper het schrijfsel in ieder geval, aldus Brami. ➲ Er komt een filmversie van *The Simpsons*. Volgens tekenaar Matt Groening kan het zeker nog wel twee jaar duren voordat de animatieserie op het witte doek te zien is. ➲ Duvel heeft weer een nieuw glas en bijbehorende verpakking uitgebracht in de collectie Belgische ontwerpers. Ditmaal is de eer te beurt gevallen aan Jan van der Veken (Fabrica Grafica). In de Nederlandse stripwereld is hij niet zo bekend, maar Van der Veken werkt in een mengeling van retro-futurisme, klare lijn en de atoomstijl, meldt de bierbrouwer. Dus, hop naar *www.duvel.com*, waar ook nog glazen van andere striptekenaars en illustratoren te bestellen zijn. ➲ Het Nederlands Instituut voor Animatiefilm heeft, om meer publiek kennis te laten maken met de vele hoogwaardige animatieproducties uit Nederland, drie programma's samengesteld die een tournee maken door bioscopen in Nederland en Vlaanderen. Grote namen zijn onder meer Paul Driessen, Michael Dudok de Wit, Marten Toonder (*De gouden vis*), Piet Kroon en Gerrit van Dijk. Meer informatie op *www.niaf.nl* ➲ Het Holland Animation Film Festival vindt dit jaar plaats van 3 tot 7 november, zoals gebruikelijk in Utrecht. Het tweejaarlijks festival viert dit jaar zijn tienjarige jubileumeditie. ➲ Joost Pollmann heeft in opdracht van Stichting Beeldverhaal Nederland een ABC samengesteld. Dit *Abecedarium van de grafische roman* (iets met het woord 'strip' voldoet kennelijk niet meer) bevat korte bespiegelingen over de opmars van het literaire beeldverhaal. ➲ Heeft u geld over? Surf dan eens naar *www.leblondelienne.fr* en bestel voor een paar honderd euro beeldjes van striphelden als Iznogoedh, Michel Vaillant, Asterix & Obelix en Blake & Mortimer. ➲ Verdere prijswinnaars tijdens het stripfestival in Erlangen waren onder anderen Volker Reiche met *Strizz* (beste Duitse strip), Ulf K. (beste Duitse stripauteur) en Marjane Satrapi met *Persepolis* (beste buitenlandse strip). ➲ Nu al is bekend dat in de kerstspecial van animatieserie *The Simpsons* de achtjarige Lisa de kreet 'Rydhsys rag Kernow lemmyn! zal slaken. Wat zoveel betekent als 'Vrijheid voor Cornwall nu!' Deze meest zuid-westelijke streek van Groot-Brittannië streeft al sinds het jaar 929 naar onafhankelijkheid. ➲ Inspelend op de heersende *Kuifje*-hype heeft stripwinkel Het Beeldverhaal in Amsterdam een Kuifje-corner geopend. Voor al uw bommen en granaten.

→ STARS & STRIPS

→ CULTUUROMSLAG

Sinds het opstappen van Bill Jemas als directeur voltrekt zich een cultuuromslag bij Marvel Comics. Opvolger Dan Buckley wil zo snel mogelijk breken met wat in de wandelgangen 'NuMarvel' is gaan heten: het beleid waarbij de superhelden zo min mogelijk in hun kleurrijke kostuums optraden en de verhalen werden voorzien van een duister, realistisch randje. Superhelden moeten weer superhelden worden. Herkenbaar, kleurrijk en vooral commercieel.

Deze cultuuromslag voltrekt zich in hoog tempo. Zo hebben de X-Men hun zwartlederen kostuums afgezworen en zijn onder andere Chris Claremont en Joss Whedon aangetrokken voor een grondige reorganisatie van alle aan de X-Men gerelateerde comics. Deze zomer is het de beurt aan de Avengers. Makers Brian Michael Bendis (*Ultimate Spider-Man*) en David Finch nemen het team onder handen en trappen in *Avengers 500* af met de groots opgezette 'Avengers Disassembled,' dat de weg zal vrijmaken voor een herstart. De crossover loopt enkele maanden lang zelfs door in series als *Captain America*, *Iron Man* en *Spectacular Spider-Man*. Crossovers mogen dus blijkbaar weer.

Hetzelfde geldt voor het uitbreiden van het aantal maandelijkse titels. De gecontroleerde groei van het begin van deze eeuw wordt langzaamaan verruild voor een wildgroei van commerciële spin-offs waar, zo is de redenering, veel geld mee in het laatje wordt gebracht. Doen de series uit het Ultimate-universum het goed? Tijd voor *Ultimate Elektra* en *Ultimate Nightmare*. Alleen al in juli en augustus staan negen nieuwe series op de planning, waaronder de terugkeer van *X-Force* door Fabian Nicieza en Rob Liefeld, hetzelfde team makers als twaalf jaar geleden.

Tel hierbij op de terugkeer van variant covers als geaccepteerd marketingmiddel, een exclusief contract voor Chris Claremont en het stopzetten van de typische NuMarvel comic *X-Statix* en het is duidelijk dat Marvel de klok het liefst terugdraait naar de jaren negentig. Niet iedereen schikt zich trouwens zomaar naar het nieuwe beleid. Eerder dit jaar kon tekenaar Igor Kordey (*X-Treme X-Men*) opstappen en onlangs mocht Joshua Middleton (*NYX*) na een flinke portie kritiek zijn bureau leegruimen. Concurrent DC Comics maakte daar dankbaar gebruik van: nauwelijks twee weken later boden zij Middleton een exclusief contract aan.

→ ZOMERMAANDEN

In Amerika is het traditionele stripbeursseizoen weer van start gegaan. Vooral de grote uitgeverijen zetten zichzelf graag in het

ADVERTENTIE

Stichting Promotie Kampen presenteert het
6de Kamper Stripspektakel
TOEGANG GRATIS

21 AUGUSTUS 2004 • 10.00 - 17.00 UUR • OUDESTRAAT - GASTHUISSTRAAT - NIEUWE MARKT

THEMA: BIGGLES / LUCHTVAART

TENTOONSTELLINGEN

Paul Geerts Koornmarktspoort, IJsselkade 1
4 – 21 augustus

Cartoons 'Vrijheid', Galerie Brokkelkamp, Geerstraat 26
19 – 28 augustus

Presentatie nieuwste album van **Jan Kruis**
Jan Jans en de kinderen in Suriname

Vele tekenaars, waaronder:
Eric Loutte, Paul Geerts, Jan Kruis, Gerard Leever, Dik Bruynesteyn, Martin Lodewijk, Eric Heuvel, Jesse van Muylwijck, Arie van Vliet, Bert Bus, Minck Oosterveer, Jeff Broeckx.

Info: SPK, postbus 1017, 8260 BA Kampen • tel 038-3315777 • fax 038-3337196
e-mail: info@stichtingpromotiekampen.com • web:www.stichtingpromotiekampen.com

DOOR **OLAV BEEMER**

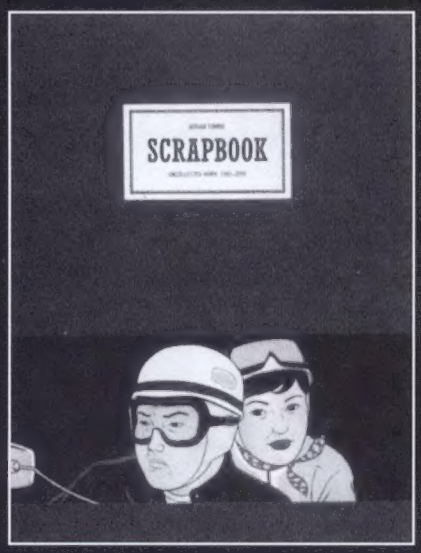

zonnetje, ondersteund door een marketingoffensief. Toch blijven de kleinere spelers uit de comicwereld niet achter. Met aanwezig zijn op een beurs alleen kom je er niet: de bezoekers moeten wel wat kunnen kopen.

Zo kan het geen toeval zijn, dat Oni Press in juli komt met liefst drie graphic novels. Naast *Follow Me Closely* van Daniel Krall brengt de uitgeverij van Joe Nozemack ook nieuw materiaal uit van Bryan Lee O'Malley (bekend van *Lost At Sea*). Het gaat om het honderd achtenzestig pagina's tellende *Scott Pilgrim's Precious Little Life*, waarin het titelpersonage moet kiezen tussen zijn schoolvriendinnetje en een spannend koeriersmeisje. De rij wordt gesloten door *My Destroyer* van Arthur Dela Cruz (bedenker van de serie *Kissing Chaos*) en Neelam Arora, die hun project omschrijven als 'sci-fi manga.'

Top Shelf Productions laat zich eveneens van de beste kant zien, want juni is omgedoopt tot de maand van makers Craig Thompson en James Kochalka. Thompson, auteur van het veelgeprezen *Blankets* en onlangs nog aanwezig tijdens de Stripdagen in Haarlem, bundelt een reeks tijdens de vakantie gemaakt schetswerk in *Carnet De Voyage* en ook Kochalka houdt het in *American Elf: The Collected Sketchbook Diaries* op een verzameling schetsen. In *Top Shelf Conversations* gaan Thompson en Kochalka bovendien het gesprek met elkaar aan. Het idee van een schetsboek wordt diezelfde maand overigens gebruikt door Adrian Tomine, die bij Drawn & Quarterly *Scrapbook: Uncollected Work* uitbrengt. De bundel bevat al het niet eerder uitgegeven materiaal van de maker van *Optic Nerve*.

Intussen lanceert Aardvark-Vanaheim *Following Cerebus*, een reeks die dient als een soort voetnoot bij de onlangs afgeronde serie *Cerebus*. Het eerste nummer bevat een nieuw interview met Dave Sim en Gerhard, aangevuld met essays en reacties op het eind van de reguliere serie. Over afgeronde series gesproken, Jeff Smiths *Bone* is net een maand afgelopen of bij Cartoon Books verschijnt *Bone: The One Volume Edition*, een heus telefoonboek van liefst dertienhonderd pagina's dat de complete serie bevat voor het bedrag van $39,95.

Het wordt deze zomermaanden nog druk bij de kraampjes van de kleine uitgeverijen.

olav.beemer@stripschrift.nl

BOVEN, VAN LINKS NAAR RECHTS
- *My Destroyer* bij Oni Press.
- *X-Force* weer terug bij af.
- Nieuw materiaal Thompson bij Top Shelf.
- Tomine bundelt oud werk.

LINKS - Gaiman lanceert *Books of Magick*.

■ **NAAMSBEKEND** Uitgeverij DC haalt grote namen van stal. Zo is Neil Gaiman (*The Sandman*) aangetrokken als de co-schrijver en consultant voor de Vertigo-serie *The Books of Magick: Life During Wartime*, terwijl de graphic novel *Batman: The Order of the Beasts* wordt gemaakt door Eddie Campbell (*From Hell*).

■ **GELDZORGEN** CrossGen zit in de financiële problemen. Wanneer medewerkers niet betaald krijgen, leidt dit tot onrust. Een grote exodus van schrijvers en tekenaars heeft uitgever Mark Alessi gedwongen tot het stopzetten van *Sojourn*, *El Cazador* en *Kiss, Bang*. Analisten zijn het erover eens, dat een faillissement onafwendbaar lijkt.

■ **GEDULD** Schrijver Jeph Loeb en tekenaar Michael Turner hebben geduld moeten uitoefenen, maar nu de problemen met Turners voormalige werkgever Top Cow van de baan zijn, klinkt het startschot voor *Soulfire*. Turner is alle marketingtrucjes van Top Cow niet verleerd, want het eerste nummer verschijnt met drie verschillende covers.

■ **MEDIA** Dark Horse Comics is traditioneel de uitgeverij bij uitstek voor op films of televisieseries gebaseerde titels. Deze zomer wordt die reputatie weer onderstreept met *Aliens vs Predator* van Mike Kennedy en Roger Robinson, een bewerking van de gelijknamige bioscoopfilm, en de op de via het internet beschikbare BMW-filmpjes gebaseerde miniserie *The Hire* (door Bruce Campbell en Killian Plunkett).

FOTO BCB/DANIEL FOUSS

Brussel

– met steeds meer B van Beeldverhaal

DOOR **KEES RIBBENS**

'Arnhem Stripstad' was de benaming van een tentoonstelling in 2003, waarmee de Gelderse provinciehoofdstad optrad als representant van een actieve plaatselijke stripscene. Dordrecht, Breda en Haarlem deden eerder al een beroep op het etiket 'Stripstad' en wie weet binnenkort ook Groningen. Of die steden het zouden redden indien er gestreden moest worden om de internationale titel van Striphoofdstad, valt te betwijfelen. Steden in België, Frankrijk, de VS of Japan gooien in zo'n geval waarschijnlijk hogere ogen. Vooral Brussel werpt zich tegenwoordig op als bastion van het beeldverhaal.

©HERGE/MOULINSART 2004

LINKS - **Kasteel Molensloot, een decor dat tot 'personage' binnen de *Kuifje*-reeks uitgroeide**

Belgisch Centrum van het Beeldverhaal vernieuwt Kuifje-loge

Niet zonder reden heeft Brussel zichzelf gekroond tot 'wereldhoofdstad van de tekstballon'. Niet alleen is het de hoofdstad van een land met een vooraanstaande, tweetalige stripcultuur, het is ook een stad die onlosmakelijk verbonden is met Hergé, diens creatie *Kuifje* en het gelijknamige weekblad. Vandaag de dag huisvest de stad twee stripmusea: het Belgisch Centrum van het Beeldverhaal (BCB) in de Zandstraat en het Jijé-museum in de Hopstraat.

De vorig jaar geopende expositie over leven en werk van Joseph Gillain stelt het werk van deze kunstenaar uit de school van Dupuis/*Robbedoes* centraal. Het in een zeer fraai Jugendstil-pand ondergebrachte BCB biedt een breder zicht op het medium strip. De permanente exposities hier – die worden aangevuld met tijdelijke tentoonstellingen, zoals nu *De eeuw van Jacobs* over Edgar P. Jacobs – zullen de komende jaren geleidelijk aan worden vernieuwd. Als eerste is de Hergé-ruimte geheel herzien en uitgestald rondom een fors uitgevallen tekening van kasteel Molensloot. Op 18 mei jongstleden werd de nieuwe expositie geopend door Fanny Rodwell, de weduwe Hergé. De vernieuwde ruimte biedt een beknopt maar helder overzicht van de avonturen van Kuifje en zijn schepper, waarbij gevoelige onderwerpen als de oorlogsgebeurtenissen overigens niet of nauwelijks ter sprake komen. Opmerkelijk genoeg begint de expositie met de vaststelling dat Kuifje 'niemand' is. Met andere woorden: zijn populariteit zou verklaard kunnen worden doordat de lezer al zijn emoties en verwachtingen op dit neutrale personage kan projecteren. Het is een prikkelende stelling, die als verklaring van de aanhoudende populariteit echter tekortschiet. Want werkelijk nietszeggende figuren die lang meegaan, zijn buitengewoon schaars...

De museale aspiraties van Kuifje hebben hun grens nog lang niet bereikt. Fanny Rodwell liet aan *Stripschrift* weten dat de plannen voor een afzonderlijk Hergé-museum in het universiteitsstadje Louvain-la-Neuve niet van de baan zijn met de nieuwe BCB-inrichting. In de in Waals-Brabant beoogde expositie zou naast *Kuifje* meer nadruk komen te liggen op Hergé's overige nalatenschap, zowel strips als ander tekenwerk. Het streven is nog steeds om het museum te openen in 2007, Remi's honderdste geboortejaar. De eerste ontwerpen voor het gebouw zouden inmiddels ontvangen zijn door de erven Hergé.

Brussel en de strip

Dat betekent overigens niet dat Kuifje uit Brussel verdwijnt, integendeel. Het grote Kuifje en Bobbie-logo dat zolang de gebouwen van uitgeverij Lombard bij het Brusselse Zuidstation heeft gesierd, werd onlangs zelfs opgenomen in de procedure om als monument erkend te worden. Hoewel het Hergé-museum buiten de EU-hoofdstad terecht komt, blijft Brussel *stripminded*. Een goed bewijs daarvan zijn de muurschilderingen die her en der in de stad bezoekers en omwonenden in contact brengen met uiteenlopende stripfiguren in groot formaat. Sinds 1991 zijn er inmiddels een dertigtal schilderingen van populaire Belgische en Franse striptekenaars aangebracht. Onder de benaming 'Parcours BD/Stripverhaalroute' is bij onder meer de Brusselse VVV een gratis kaartje verkrijgbaar dat in één oogopslag laat zien waar ze te vinden zijn. De afbeelding van Edgar P. Jacobs' Gele Teken, die zich eerst bevond op een inmiddels gesneuvelde muur, zal binnenkort herrijzen in de Hopstraat. Dat is niet ver verwijderd van de Sint Gorikshallen waar de tentoonstelling *Kuifje en de stad* is gehouden.

Daarin kwam naar voren dat Kuifje weliswaar verankerd blijkt te zijn in Brussel, maar dat de aanwijzingen daarvoor in veel gevallen niet eenvoudig te herkennen zijn. Waar Kuifjes appartement in de fictieve Labradorstraat 26 precies geplaatst moet worden blijft onduidelijk, al geeft een schaal-

GEHEEL LINKS EN ONDER - **Fanny Rodwell, de weduwe Hergé, opende op 18 mei de nieuwe Hergé-ruimte in het BCB in het kader van 75 jaar *Kuifje*. De grote blikvanger is de voorgevel van kasteel Molensloot die in het midden van de ruimte staat. Aan de voorkant wordt de geschiedenis van *Kuifje* vertelt; aan de achterkant van dit decor komen de verteltechnieken van Hergé en het belang van documentatie aan bod.**

FOTO BCB/DANIEL FOUSS

FOTO BCB/DANIEL FOUSS

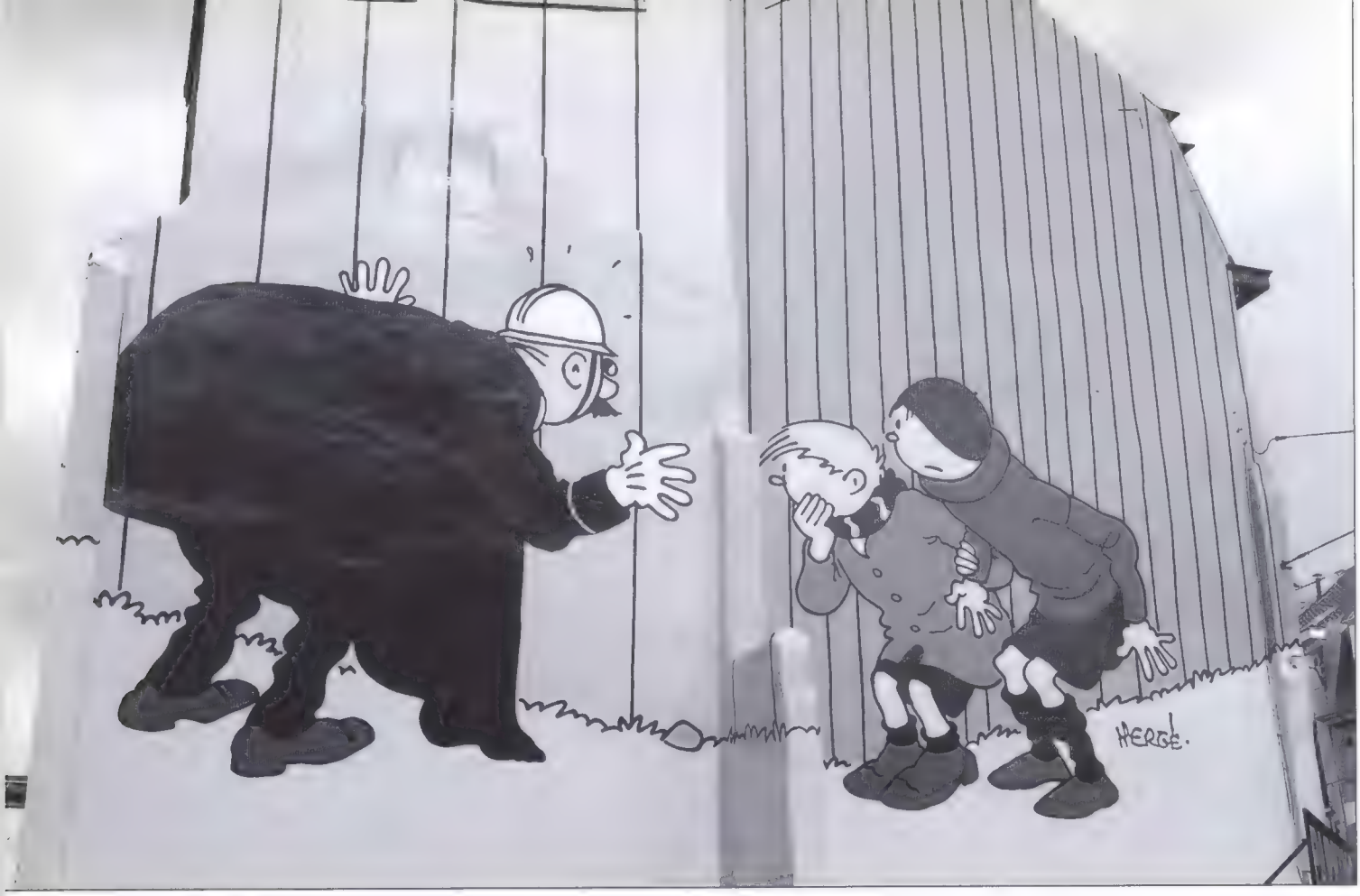

FOTO VAN HULST

BOVEN - Muurschildering van Kwik en Flupke in de Brusselse Hoogstraat. Eén van de tot nu toe dertig stripmuurschilderingen in de Belgische hoofdstad.

ONDER - Hergé keek goed rond in zijn stad en maakte er gretig schetsen.

ERNAAST - Een twaalftal maquettes zetten in *75 jaar Kuifje* het beroemde universum van Kuifje om in drie dimensies.

model wel een aardig inkijkje in zijn woning. Het ontbreken van een kleerkast aldaar, doet inderdaad vermoeden dat onze held een koffer klaar had voor alle avonturen die hem naar elders voerden. Zijn vele reizen die daar het gevolg van waren, bieden een uiteenlopend areaal aan stadsbeelden, zodat de tentoonstellingsmakers er verstandig aan deden tevens ruim aandacht te besteden aan andere steden en woonplaatsen in het werk van Hergé.

Uit het deskundige commentaar blijkt dat er ook op dit terrein sprake is van een ontwikkeling in Hergé's werk. Was bij voorbeeld het in beeld brengen van Arabië in eerdere verhalen nog te beschouwen als niet meer dan een deerniswekkend decor, kasteel Molensloot groeide later zowat uit tot heus personage in het epos. De behoefte aan een passende achtergrond voor de avonturen bleef echter belangrijker dan een oprechte stedenbouwkundige belangstelling, waarop de tekenaar nauwelijks te betrappen viel. De beelden moesten weliswaar realistisch zijn, maar ook weer niet waarheidsgetrouw. Geert van Istendael en elf collega-auteurs stelden een kritische en inspirerende catalogus samen (*Kuifje en de stad*, Moulinsart/ Lannoo 2004, ISBN 2-87424-033-8), waarin de architectonisch geïnspireerde lezer aanstekelijke interpretaties aantreft.

Wie wil zien hoe Kuifjes stad in de stripverhalen van anderen is weergegeven, moet in de boekhandel op zoek naar *Bruxelles dans la BD/La BD dans Bruxelles* van Thibaut Vandorselaer (Versand Sud 2004, ISBN 2-930358-20-3). Waarschijnlijk brengt Lannoo in september en misschien eerder de Nederlandse editie *Brussel in de strip – De strip in Brussel – Een ontdekkingstocht* uit. Aan de hand van deze rijk geïllustreerde reisgids wordt de belangstellende met de blik van een striptekenaar door de stad gevoerd. En wie dan daadwerkelijk de tijd neemt Brussel te bekijken met het oog van de striefhebber kan terecht in een indrukwekkend aantal strip-

©HERGÉ/MOULINSART 2004

©HERGÉ/MOULINSART 2004

©HERGÉ/MOULINSART 2004

De museale aspiraties van Kuifje hebben hun grens nog lang niet bereikt

©HERGÉ/MOULINSART 2004

©HERGÉ/MOULINSART 2004

LINKSBOVEN - Hergé al tekenend.

LINKS - Kuifje vindt een schaalmodel van het schip De Eenhoorn op de Oude Markt, een rommelmarkt op het Vossenplein in de Marollen. Hergé liep ook vaak in deze Brusselse wijk rond en vond op deze markt de bolhoeden van Jansen en Janssen.

ONDER - Hergé bij het logo van Kuifje en Bobbie op het dak van Lombard. Wellicht binnenkort met een monumentale status.

winkels met een uitgebreid aanbod aan nieuwe en tweedehands – veelal Franstalige – strips. Brussel is zeker niet de enige Belgische stripstad, maar is wel een bastion van het beeldverhaal.

kees.ribbens@stripschrift.nl

Wie in Nederland meer informatie wil over Brussel, de striproute en de stripmusea kan informatie aanvragen bij het Belgisch Verkeersbureau voor Wallonië en Brussel, Postbus 2324, 2002 CH Haarlem (0900-2020107), of bel gisch.verkeersbureau@wxs.nl, www.belgie-toerisme.net Voor de informatie wordt wel een bijdrage van €2,15 per pakket gevraagd voor porto-/administratiekosten.
Meer informatie over het BCB is te vinden op www.comics center.net, of op www.jacobs2004.com over de Jacobs-expo. Zie www.brusselsbdtour.com voor een overzicht van stripwinkels

©HERGÉ/MOULINSART 2004

'Het universum van Kuifje is een uitvergroot Brussel', stelt schrijver Geert van Istendael in het voorwoord van *Kuifje en de stad*. Kosmopolitisch en provinciaals tegelijk. De samenstellers van dit boek bespreken de vele aspecten van een stad en laten zien hoe Hergé omging met het urbane element. De schepper van Kuifje beeldt vaak een archetype stad af met Brusselse kenmerken. Pas vanaf *De Blauwe Lotus* krijgt Hergé meer oog voor de stadse werkelijkheid, maar dan nog gaat sfeer doorgaans boven decor.

***Kuifje en de stad* is de catalogus van de gelijknamige tentoonstelling die te zien was in de Sint Gorikshallen in Brussel, naar aanleiding van de opening van het Stedenbouwkundig Huis. Op deze en de volgende pagina's volgt een impressie van deze prikkelende expositie.**

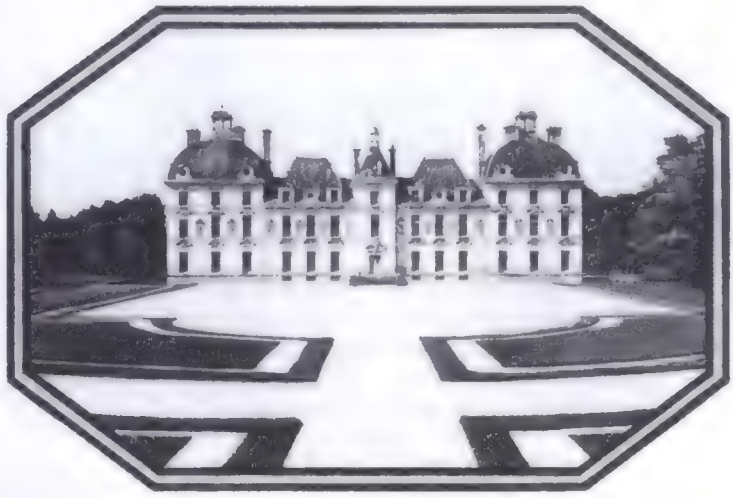

LINKSBOVEN - Het geboortehuis van Hergé in Etterbeek, een gemeente rond het centrum van Brussel. Ook Kuifje is een rasechte Brusselaar. Hij woont op de Labradorstraat 26, vlakbij de Oude Markt. Alleen is dat een fictieve straat. Volgens kenners had Hergé de Nieuwlandstraat in gedachten, toen hij de Labradorstraat uittekende. De Franse naam voor deze straat is Rue Terre Neuve (*terre-neuve* is de naam voor een andere hondensoort, de newfoundlander), eveneens aan de Oude Markt.

RECHTSBOVEN EN RECHTS - Uit de documentatie van Hergé: het kasteel Cheverny (Loire-streek). Denk de zijtorens weg en het is in één keer kasteel Molensloot. De trap speelt een pijnlijke rol, zoals ook Kapitein Haddock ondervindt in *De juwelen van Bianca Castafiore*.

LE GRAND ESCALIER
La somptueuse demeure de Cheverny, telle qu'on la voit aujourd'hui, fut terminée en 1634 par Henri Hurault, Comte de Cheverny; son père, Philippe Hurault (1528-1599) fut Chancelier des Rois Henri III et Henri IV, et Premier Chancelier de l'Ordre du Saint-Esprit.
Le père de Philippe Hurault, Raoul Hurault, Secrétaire du Roi Louis XII, avait construit au début du XVI' siècle, à Cheverny, un château dont il reste une partie assez importante enclavée dans les communs.
La branche des Hurault de Cheverny était une branche cadette; la branche aînée était celle des Hurault de Vibraye dont descend en ligne directe le propriétaire actuel.
offrent l'histoire de Persée et d'Andromède; les lambris inférieurs, celle de Théagène et Chariclée. Sur les poutres du plafond, des thèmes d'enfants nus sont remarquablement traitées: toutes ces peintures sont de Jean Mosnier 1600-1656.
On remarque dans le grand Salon de belles peintures, surtout sur les cimaises, des tableaux de famille et un très beau mobilier en tapisserie d'Aubusson de l'époque Louis XIV.
LE PETIT SALON

©HERGE/MOULINSART 2004

©HERGE/MOULINSART 2004

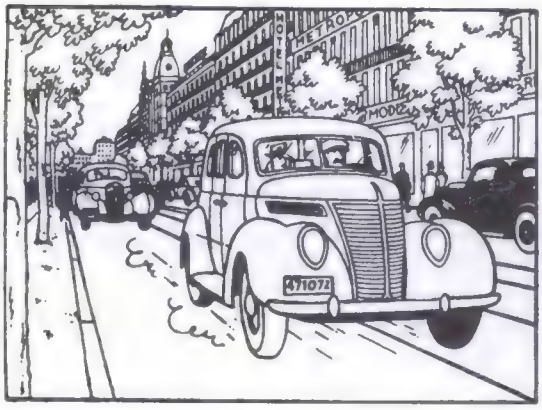

©HERGE/MOULINSART 2004

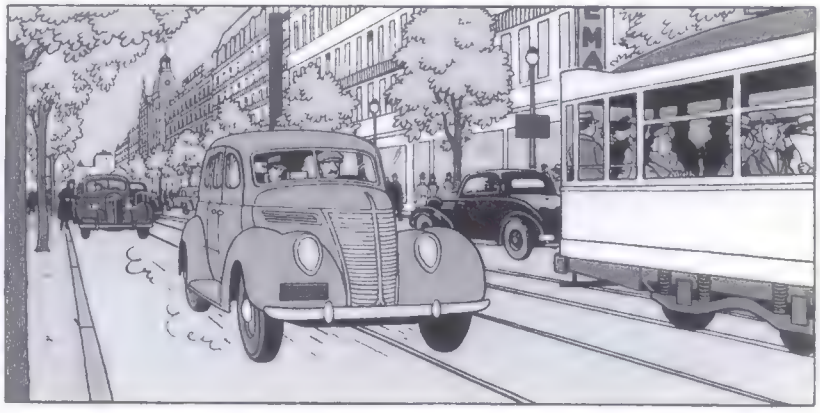

©HERGE/MOULINSART 2004

GEHEEL BOVEN - Als kind was Hergé gefascineerd door snelheid en actie, of het om racewagens, vliegtuigen of motoren ging. Hij bleek een verwoed verzamelaar van documentatie. De passie voor snelheidsduivels is terug te vinden in het straatbeeld in *Kuifje* door het opvoeren van snelle voertuigen. Het is typerend voor de moderne visie op de stad die Hergé etaleerde. Niks hang naar het verleden of oog voor architecturale lyriek (zoals de vele Art Deco-sporen in Brussel), maar kiezen voor eigentijdsheid en dynamiek.

MIDDENBOVEN - Hergé beeldt vaak in *Kuifje* een universele stad uit die Brusselaars een gevoel van herkenning geven. In de krantenversie 1943/44 van *De 7 kristallen bollen* rijdt bij voorbeeld een taxi met wetenschapper Max Wulp langs het bestaande Hotel Métropole in Brussel. In latere albumversies is het hotel geanonimiseerd, net als veel andere Brusselse details.

©HERGE/MOULINSART 2004

©HERGE/MOULINSART 2004

BOVEN EN LINKS - De Koninklijke Sterrenwacht in Ukkel. Het gebouw speelt een rol in *De geheimzinnige ster*, al staat nergens zijn echte locatie vermeld.
Hergé woonde zijn laatste levensjaren in Ukkel. Zijn graf ligt op het oude kerkhof aan de Dieweg. In het Wolvendaalpark staat een bronzen standbeeld van Kuifje en Bobbie.

GEHEEL BOVEN - Een kaart van Azië die de reis van Kuifje naar het Verre Oosten aankondigt, uit *Le Petit Vingtième* van 1 december 1932.

BOVEN - Hou Kou in *De Blauwe Lotus*, een stadje waar een vriend van Tchangs vader woont.

RECHTS - Dit is onmiskenbaar China ten tijde van de Japanse overheersing, uit *De Blauwe Lotus* zoals het gepubliceerd is in *Le Petit Vingtième*.

Pas met *De Blauwe Lotus*, onder invloed van Tchang-Tchong-Jen, begint Hergé zorgvuldiger om te gaan met stadsdecors. Waar Russische, Amerikaanse en Arabische steden in eerdere Kuifje-avonturen er bekaaid afkomen, krijgt Shanghai een reëel uiterlijk. Dit hield niet in dat hij voortaan koos voor een realistische weergave. 'Wie fantasie zegt, zegt vrijheid. Het staat me vrij om nauwkeurig te zijn of helemaal niet, al naargelang mijn humeur.'

©HERGÉ/MOULINSART 2004

©HERGÉ/MOULINSART 2004

©HERGÉ/MOULINSART 2004

©HERGÉ/MOULINSART 2004

©HERGÉ/MOULINSART 2004

LINKSBOVEN, ONDER ELKAAR - Het Shanghai dat Hergé in *De Blauwe Lotus* in beeld brengt is eerder reëel dan realistisch. Geen enkel gebouw is identificeerbaar. Maar het wekt wel direct de indruk van een kosmopolitische stad.

RECHTSBOVEN - Coverillustratie voor *Le Petit Vingtième* (4 april 1935).

LINKS - Het Chinese straatbeeld uit *De Blauwe Lotus* is tegenwoordig ingeruild voor het uniforme stadskarakter van torenhoge nieuwbouw van glas en beton, met name in Shanghai.

Kuifje en de stad

Met teksten van Geert van Istendael, Pierre Puttemans, Diane Hennebert, Dominique Maricq, Daniel Justens, Philippe Goddin, Pierre Skilling, Philippe Marion, Yves Horeau, Jean-Claude Chemin, Paul Andreu en Jean-Michel Coblence

Moulinsart/Lannoo
2004
ISBN 2-87424-033-8
Prijs €12,85
64 pagina's,
kleur (hk)

ROELOF WIJTSMA
OVER MYTHES, CHILI EN REALITEIT

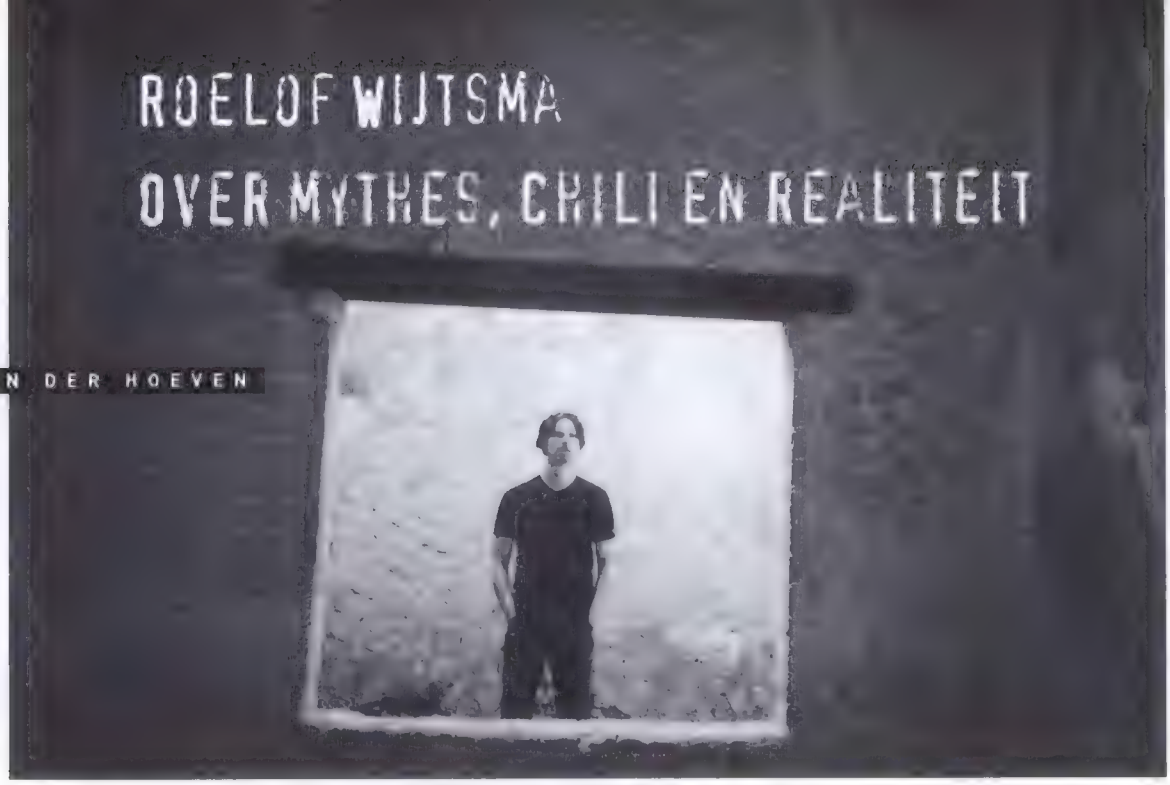

DOOR ERIK VAN DER HOEVEN

Als ouders verhuizen moeten de kinderen mee. Maar een kind dat vertrekt laat ook een stukje van zijn jeugd achter. Wie veel verhuist, moet vaak afscheid nemen. In het geval van Roelof Wijtsma kwam daar nog bij dat zijn ouders over de wereld trokken. Hij werd geboren in Bombay in 1967 en bracht zijn jeugd door in Chili. In zijn werk zoekt hij naar de sfeer uit de jaren die achter hem liggen. Herinneringen, gevoelens en belevenissen krijgen een kleur en vorm en Wijtsma gebruikt scala aan technieken om ze op papier te krijgen. Onlangs verscheen *Getekend*, zijn debuutalbum bij uitgeverij Oog & Blik.

Roelof Wijtsma tekent al jaren voor de krant. Toch is hij bij veel stripliefhebbers onbekend. Misschien is dat omdat hij voor een nogal specifiek publiek tekent. Zijn werk is vooral te vinden in uitgaven van gereformeerd Nederland. Dagelijks tekent hij illustraties bij een jeugdfeuilleton in *Reformatorisch Dagblad* en geregeld voorziet hij kinderboeken van christelijke uitgeverijen van beeld. Wijtsma illustreert verhalen in het door de EO uitgegeven kinderblad *Zeggus* en verzorgde een cover voor het tv-magazine *Visie*. Religie is in zijn dagelijks leven belangrijk, maar bij zijn opdrachtgevers is hij bij toeval terechtgekomen. Tekenend voor de christelijke tijdschriften zoekt Wijtsma graag de grenzen op. Vaak krijgt hij het verzoek van zijn opdrachtgever een tekening voor de jeugd wat minder bloederig te maken. 'Ze krijgen opmerkingen van hun lezerspubliek, geven ze dan als reden voor hun verzoek. Dat wil ik wel, maar ik teken alleen wat in het verhaal staat. Bovendien houden kinderen van spanning en griezelen, antwoord ik meestal.' De tekeningen in *Zeggus* zijn in de 'stijl van *Robbedoes en Kwabbernoot*' en in full color. Voor de krant tekent Wijtsma in zwart/wit en met strakke lijn. Ook daar zoekt hij naar wat mogelijk is. 'Het is toch leuk dat er in *Reformatorisch Dagblad* zo nu en dan een tekening staat die je niet direct verwacht, zoals een punker met een hanekam en op kistjes.' Wijtsma maakt de tekeningen in opdracht met zorg, er moet immers brood op de plank komen, maar met meer routine dan interesse. Op de vorm en inhoud van traditionele strips was hij uitgekeken. Zelf strips maken stond hem dan ook lange tijd tegen. Dat er conventies golden, waar hij weinig mee had, werd keer op keer bevestigd. 'In 1993 maakte ik een afstudeerstrip aan de Kunstacademie. Tijdens de Stripdagen in Breda in 1994 liet ik die zien aan Martin Lodewijk. 'Dit is geen *Buck Danny*. Dit is niks voor een boek, dit moet je aan de muur hangen, zei hij.' Dat er ook andere opvattingen bestonden over wat een strip was, ontdekte Wijtsma toen hij werk

van Lorenzo Mattotti en Edmond Baudoin onder ogen kreeg. 'Dat was een stimulans om platgetreden paden te verlaten.'

Mythevorming

Van jongs af tekende Wijtsma. Zijn broers waren *Kuifje*-fanaten. Eén van hen had zelfs zijn eigen Syldavië uitgewerkt en voorzien van een taal, geografie, staatsinrichting, enzovoorts. 'Op zijn vijftigste verjaardag hebben we hem als familie ingehuldigd als ereburger van Syldavië.' Als jongetje ontdekte Roelof ook *Condorito*, het Chileense alternatief voor *Donald Duck*, met een condor met poncho in plaats van een eend en jarenlang razend populair bij jongeren in Latijns- en Midden Amerika. Na *Kuifje* en *Robbedoes* van Franquin, ontdekte Wijtsma Moebius, Enki Bilal en Richard Corben en hun parallelle werelden. 'Strips bleven voor mij lang gekoppeld aan sciencefiction en horror. Tot iemand die niks met strips had aan de Kunstacademie, me op een keer voorhield: 'Waarom zou je het zover zoeken. Kijk eens naar wat er om je heen, hier en nu gebeurt'.' Vanaf dat moment zoekt Wijtsma zijn inspiratie in de realiteit. Dat hoeft niet het hier en nu te zijn. Samen met Frans le Roux, die het scenario schreef, maakte hij enkele jaren terug de historische strip Arin over hunebedbouwers (zie *Stripschrift 331*). In die lijn staan nu enkele nieuwe projecten op stapel. 'Het verleden, vooral als daar weinig over bekend is, is een dankbaar onderwerp. Je kunt je eigen fantasieën erop loslaten. Hoe gingen mensen bij voorbeeld om met religie.' Maar ook het nabije verleden, zelfs wanneer je dat zelf hebt meegemaakt, is vaak anders dan je dacht, ontdekte Wijtsma. Eind jaren zestig vertrokken zijn ouders naar Chili. Ze woonden daar ook tijdens de coupe van generaal Pinochet in 1973. 'Mijn vader werkte voor Philips in Santiago. We woonden in een Philips-huis buiten de stad. Het was een gelukkige tijd. Van de omwenteling merkte ik als kind niet veel. Ik trok op met andere jongens en leerde straattaal. Was de coup op 11 september? Dat wist ik niet. Mijn vader ging naar zijn werk, dat was wel spannend.' Een paar jaar geleden is Wijtsma teruggegaan naar Chili. Hij zocht plaatsen op die hij uit zijn kinderjaren kende. 'Ik had vaak dromen waarin ik details herkende uit mijn kindertijd. Ik zag vertrekken in woningen en had daar duidelijke gevoelens bij. Terug in Chili was dat weg. Het huis waarin ik woonde was een inrichting geworden. Ik was in mijn eigen strip terechtgekomen. Ik herkende wel dingen, maar het gevoel van herkenning dat ik verwachtte na 25 jaar vermythologisering bleef uit. Dat is toch wel gek. Dat er zo'n kloof is tussen de werkelijkheid en hoe je denkt dat iets was.'

Zoektocht

In 1975 keerde de familie Wijtsma terug naar Nederland, naar Friesland. In Drachten was ook een Philips-fabriek. Roelof ging naar de Academie Minerva in Groningen en studeerde daar in 1993 af aan de illustratie-afdeling. Hij woonde inmiddels in Eelde in een anti-kraakproject. De sociale dienst zette hem onder druk betaald werk te zoeken. Zonder veel illusies dat hij een kans maakte diende Wijtsma een subsidieaanvraag in voor een strip die anders was, bij de Stichting Fonds voor Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst. 'Ik was totaal verrast dat zo'n dure stichting uit Amsterdam me vroeg te komen praten. Over het gesprek dat volgde, had ik geen goed gevoel. Toch kreeg ik in 1996 een beurs om een jaar aan mijn strip te kunnen werken.' Het project vorderde, maar was na een jaar nog lang niet af. Op goed geluk probeerde Wijtsma het nog een keer. En opnieuw werd hij aangenaam verrast en kreeg hij een beurs om nog een jaar aan zijn strip te werken. *Getekend*, het resultaat van vier jaar werk (met tussenpozen), is nu uitgegeven door Oog & Blik. Het is geen traditioneel stripalbum en kaderlijnen ontbreken. Wijtsma begon met een idee over het begin en ook het einde stond al vast. Een storyboard was er niet, en ook over vorm stond vooraf niets vast. Omdat hij zich tijdens het maken van het verhaal wilde laten verrassen, kwam het eindresultaat direct in een schetsboek. Hij gebruikte verf, gewassen inkt en krijt. Ook maakte hij collages van foto's en kopieën, die hij al dan niet bewerkt in het schetsboek gebruikte. Door uitgesneden platte tekeningen achter elkaar te zetten – een kijkdoos-aanpak – en daar met dieptewerking foto's van te maken, ontstond een extra dimensie.

Het verhaal, geïnspireerd op de werkelijkheid, gaat over de zoektocht van een jongen in een door een dodelijke epidemie getroffen stad. Het is sfeervol, geheimzinnig en soms ook spannend. De hoofdpersoon Leon Kupka vindt een tekening en een adresboekje in een verlaten pand. Hij raakt geobsedeerd en start een zoektocht naar de maker. Uiteindelijk ontdekt hij waarom hij zo gefascineerd is geraakt.

Getekend is een album waarin Wijtsma zijn ei kwijt kon. Dat kan hij ook als tekstschrijver/zanger van de band Tesla Waves. Zijn inspiratie ontleent hij behalve aan zijn levensovertuiging aan de new wave en punk en musici als Nick Cave. Op het internet staan op de website van Tesla Waves een aantal nummers, die gratis zijn te downloaden. Tot nu treedt de band vooral op in een progressief christelijk muziekcircuit. Toeval, volgens Wijtsma: 'In principe treden we overal op.' Hij werkt ook aan een nieuw geschilderd album. Dat begint met een pakje dat bezorgd wordt door een postbode. Niets bijzonders zou je zeggen, maar de bezorger komt per boot en de geadresseerde woont op een praktisch verlaten eiland in de bergen.

Wijtsma is als Groningse striptekenaar lid van VOIC, de Verenigde Oostindische Inkt Compagnie, een initiatief van Jan Kruis. Als steek onder water richting de langdurige en geldverslindende totstandkoming van Het Nederlands Stripmuseum stelde popundergroundclub Vera in Groningen in vier maanden tijd een stripexpositie samen. Op *Verhip een stripmuseum*, is onder andere nieuw werk van Wijtsma te zien.

erik.van.der.hoeven@stripschrift.nl

ONDER - **Spread uit *Getekend*. Om meer dieptewerking te krijgen plaatst Wijtsma uitgesneden figuren voor een verder naar achteren geplaatste achtergrond en zet dit vervolgens fotografisch vast.**

LINKS - **De hoofdfiguur uit *Getekend* aan het begin van zijn zoektocht.**

Mijn ultieme inte

Lew

DOOR GER APELDOORN

Trondheim zelf ziet er uit als de adelaar uit z'n biografische strips. Hij is alleen iets kleiner. Het is geen adelaar. Het is eerder een chagrijnige parkiet.

Tijdens de Stripdagen in Haarlem was Lewis Trondheim eregast en winnaar van de VPRO Grand Prix 2004. *Donjon*-fan van het eerste uur Ger Apeldoorn werd door ons benaderd om een interview met hem te doen, maar helaas bleek al snel dat de Franse striptekenaar zich liever niet persoonlijk laat ondervragen. 'Ik geef mezelf al genoeg bloot in m'n strips', zegt hij. Omdat we toch graag aandacht aan deze prijswinnaar wilden besteden, heeft Apeldoorn er een artikel in dagboekvorm van gemaakt. Iedereen maakt tegenwoordig dagboekstrips, dus een dagboekartikel moet ook eens kunnen.

24 mei

Arco van Os van de redactie belt of ik geïnteresseerd ben om Lewis Trondheim te interviewen. Hij komt naar Nederland voor de Stripdagen in Haarlem om de stripprijs voor zichzelf of voor z'n collega Joann Sfar op te halen. Beiden zijn genomineerd, samen met een Spanjaard waarvan ik de naam niet kan verstaan omdat Arco op hetzelfde moment probeert een artikel van een andere medewerker te redigeren en de abonnementenadministratie van *Stripschrift* bij te houden. Later op het internet zie ik dat het om Juanjo Guardino gaat. Maar die komt niet, dus die zal wel niet gewonnen hebben.

28 mei

Arco weer. Trondheim wordt naar Nederland gehaald door uitgeverij Silvester en niet door de uitgeverij van de *Donjon*-reeks. Trondheim maakt net zoveel strips als hij kennissen heeft, dus het is niet vreemd dat die in Nederland niet allemaal bij dezelfde uitgeverij verschijnen. En omdat ze allemaal van hoge kwaliteit zijn hoeft niemand er onder te leiden. Maar toch is er wel een klein beetje professionele afgunst over en weer. Het is jammer dat Trondheim en Sfar niet allebei komen, omdat beiden genomineerd zijn. Dat Trondheim in z'n eentje komt zorgt ervoor dat op het internet de roddels toenemen over het feit dat hij wel gewonnen zal hebben.

Arco zegt me dat ik contact op moet nemen met Gert Jan Pos, die namens Silvester de ontvangst van Trondheim voor z'n rekening zal nemen. Ik benijd hem stiekem om deze inspirerende taak. Ik heb ooit eens een dag met *Black*

r v i e w m e t

is Trondheim

FOTO ALDA-LU LIBGOTT

Adder-schrijver Ben Elton opgetrokken, omdat hij bij de première van zijn mede door mij vertaalde toneelstuk *Gasping* (Lucht) was uitgenodigd en er niemand was die hem van Amsterdam naar Arnhem wilde begeleiden. Dat heeft me een paar uur zeer gezellige anekdotes en een jaar later nog eens een gezellige avond in Londen opgeleverd. Zo zie je maar weer dat je dicht bij de uitgeverijen moet zitten voor de echte meevallers.

1 juni

Met Arco. Of ik er al aan gedacht heb om Gert Jan Pos te bellen. Ik vloek een paar keer grondig en probeer Arco kort te houden om het meteen te gaan doen. Dat gaat moeilijk omdat Arco tijdens z'n gesprek met mij probeert een musical te schrijven.

1 juni - later

Ik bel onmiddellijk met Gert Jan Pos om te kijken wat er nog te regelen valt. Ik heb me ondertussen verder in Trondheim verdiept en het blijkt dat er maar erg weinig interviews met hem zijn. En de gesprekken die aan het papier zijn toevertrouwd, gaan altijd over datgene waar hij mee bezig is. Niet over zijn eigen achtergrond of over zijn theorieën over strips en stripmaken. Dat verbaast mij, omdat Trondheim zo'n theoretisch gemotiveerde striptekenaar is. In één van de columns online wordt hij beschreven als een tekenaar die zichzelf iedere keer een nieuwe beperking oplegt, waar hij zich uit moet vechten. Hij heeft strips gemaakt zonder tekst, als strookje per keer, met vijf of zes stroken per pagina en zelfs een aantal *upside down*-strips in de stijl van Gustave Verbeek. Omdat ik zelf een schrijver ben die ook dol is op vormtechnische uitdagingen, verheug ik mij er erg op om daar met hem over te praten. Ik zoek een aantal voorbeelden bij elkaar van artikelen die ik jaren terug voor *Striprofiel* heb geschreven over 'behangstrips' (strips die steeds hetzelfde plaatje herhalen) en 'cirkelstrips' (strips waarbij het einde doorgelezen kan worden in het begin, al dan niet in een cirkel getekend). Ik huur de film *Memento* om daar eventueel met hem over door te praten en blader nog even door Harold Pinters *Bedrog*, waarin iedere scène verder terug gaat in de tijd. Ik praat even gezellig met Gert Jan Pos, die blijkbaar nooit *Stripschrift* leest, want hij weet niet wie ik ben. Nou vind ik dat je daar nooit vanuit moet gaan, maar het is wel lastig. Het blijkt erg moeilijk om op hem over te brengen dat ik niet zomaar de eerste de beste interviewer ben en dat hij niet bang hoeft te zijn dat het een oppervlakkig en Trondheim-beschamende ontmoeting zal worden. Het helpt niet dat ik Gert Jans oppervlakkig negatieve mening over het patriottisme in Amerikaanse strips als onvolwassen bestempel. Hij zal z'n best voor me doen om een leuke interviewtijd met Trondheim te regelen en we spreken af dat hij me zaterdagochtend belt. 'Hoe is je Frans?' vraagt hij nog. Ik zeg hem dat ik goed Frans kan lezen, maar dat ik blij ben dat Trondheim zoals alle jongere generaties in Frankrijk redelijk Engels spreekt.

BOVEN - **Gert Jan Pos beloofde z'n best voor mij te doen.**

4 juni

Het is de dag van de uitreiking en ik besef dat het een goed idee is om daarnaar toe te gaan. Ik heb Gert Jan nog steeds niet persoonlijk ontmoet en wie weet kan ik m'n nieuwe vriend Lewis ook alvast een handje geven. Ik bel met Gert Jan, die me alvast waarschuwt dat Trondheim waarschijnlijk helemaal niet van interviews houdt en dat z'n Engels slecht is. Als ik met hem ga praten zal ik de bandrecorder hard nodig hebben. Want vragen stellen zal nog wel gaan, maar de antwoorden ontcijferen zal thuis moeten gebeuren.

4 juni - later

Ik ben nog nooit op de uitreiking van de Vpro Grand Prix geweest. Het Vpro-gehalte is hoger dan ik had gedacht. Het is duidelijk dat ik mij in gezelschap bevind van een publiek dat ervan overtuigd is dat strips een hogere kunst zijn. Het idee dat er ooit mensen zijn geweest die dachten dat ze voor kinderen gemaakt werden, hebben ze ver achter zich gelaten.

De uitreiking verloopt zoals alle uitreikingen. Iedereen die op het toneel komt is te lang aan het woord, legt niet uit wat hij of zij komt doen en kijkt meer naar zijn voeten dan naar het publiek. Alleen Jean-Marc van Tol probeert er nog iets leuks van te maken met een ingestudeerd grapje over het feit dat hij alles voor de gast Lewis Trondheim in het Frans moet vertalen, maar dat z'n Frans daar niet goed genoeg voor is. Maar z'n Frans is er ècht niet goed genoeg voor, dus dat hapert een beetje. Gelukkig vertelt hij ook

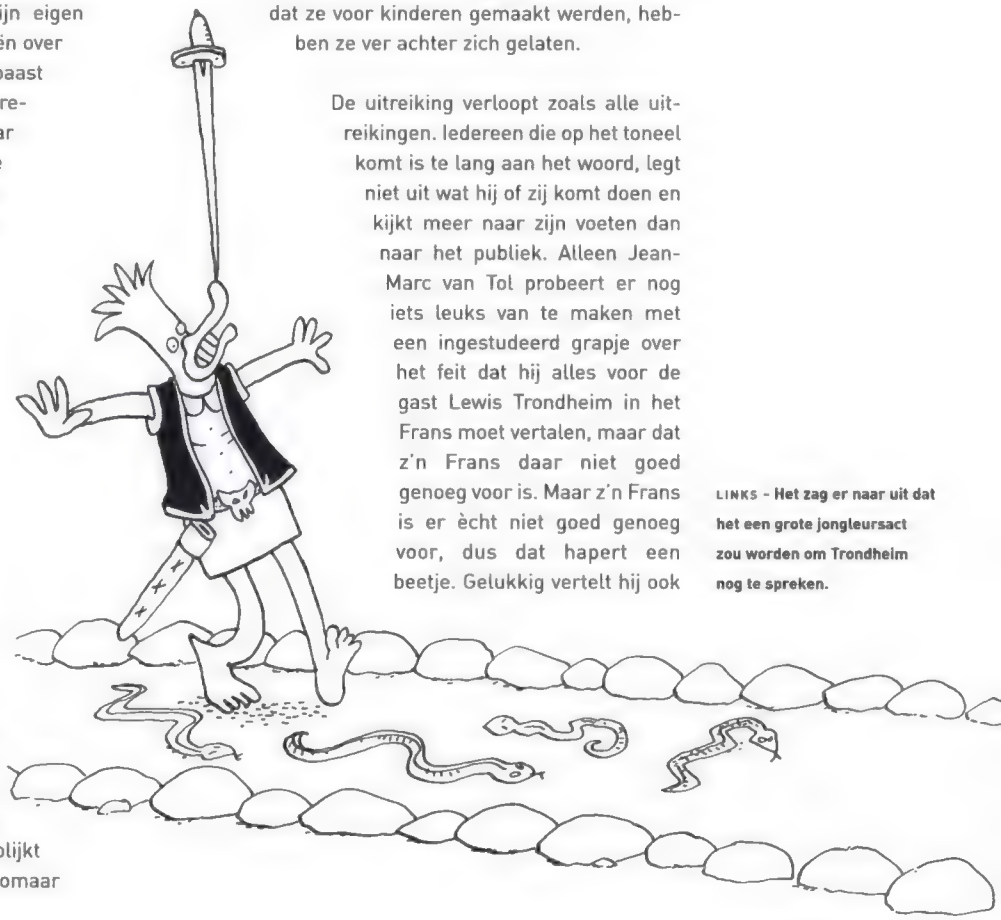

LINKS - **Het zag er naar uit dat het een grote jongleursact zou worden om Trondheim nog te spreken.**

nog een leuke anekdote over z'n eerste ontmoeting met Trondheim en die doet hij niet van papier dus dat wordt spannend en leuk. Achteraf hoor ik nog de meeste klachten over de overbodigheid van die anekdote. Het is niet de eerste en waarschijnlijk ook niet de laatste keer dat ik moet concluderen dat de smaak van de Vpro-crowd blijkbaar niet de mijne is.

Wat ik erg leuk vind, is dat Trondheim z'n prijs in feite gekregen heeft voor een oeuvre dat hoofdzakelijk bestaat uit kinderstrips. Geheel in stijl benadrukt de jury uiteraard z'n enige echt experimentele werk: *Mister O*. Ik neem mij voor om in het interview eens uitgebreid met m'n maatje Lewis te gaan praten over die scheiding tussen de hoge en lage cultuur die hier in Nederland net zo groot is als in Frankrijk en die Trondheim volgens mij met al z'n werk probeert te doorbreken.

Trondheim zelf ziet er uit als de adelaar uit z'n biografische strips. Hij is alleen iets kleiner. Het is geen adelaar. Het is eerder een chagrijnige parkiet.

Na afloop probeer ik nog even aan de praat te raken met Gert Jan, maar hij heeft geen tijd voor me. Ik voel me een beetje voor lul staan, alsof ik één van de velen ben die zo graag willen praten met de grote meneer Trondheim. Het is een omgangstechniek die ik ken uit de televisiewereld. Mensen die er niet bijhoren behandelen als opdringerige *wannabees*. Ik dacht dat de stripwereld anders was, omdat we tenslotte allemaal door hetzelfde gedreven worden: een liefde voor het genre waar we allemaal zelf niet in werken. Dat is hier vanavond in elk geval niet waar. Gert Jan zegt dat hij m'n nummer heeft en dat hij de volgende ochtend zal bellen.

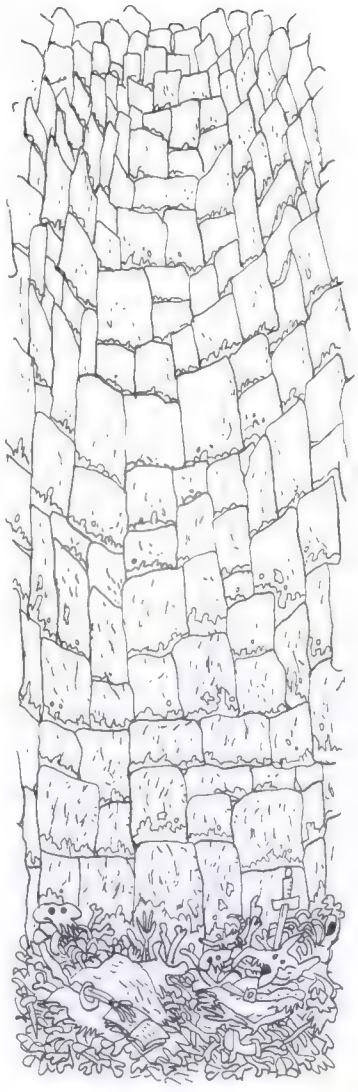

BOVEN - **Die zaterdag zat ik zo diep in de put, dat ik dacht dat ik er nooit meer uit zou komen.**

5 juni - ochtend

Dit is het. De grote dag. Ik heb de avond ervoor nog even op het internet rondgehangen en ontdekt dat Trondheim op z'n eigen website heeft aangekondigd voorlopig even te zullen stoppen met tekenen. Dat is vrij schokbarend nieuws. Zeker voor iemand met zijn productie. Als Trondheim stopt met tekenen, zal de hele Franse stripindustrie dat merken in de winstpercentages.

Gert Jan belt met slecht nieuws. Trondheim wil geen interviews. Hij praat liever niet over zichzelf. Als ik het wil proberen, kan ik wel rond blijven hangen en proberen met hem in gesprek te raken. Als dat dan een goed gesprek is, zou het misschien lukken om hem mee te nemen naar een café. Ik vraag of ik daar dan een bandrecorder bij aan mag zetten, maar dat lijkt Gert Jan onmogelijk. Ik vraag hem of het dan nog wel zin heeft. Hij zegt dat ik het maar beter kan proberen. Ik ben tenslotte door een tijdschrift gevraagd om iets te leveren. In gedachten flits ik weer terug naar de avond daarvoor en ik zie mezelf alweer aan de zijkant van een gesprek hangen en mezelf hijgerig naar binnendringen. In het Frans. De moed zinkt me in de schoenen. Gert Jan drukt me op het hart om het wel goed voor te bereiden als ik toch kom. Hij heeft blijkbaar nog steeds niet door dat ik dat allang gedaan heb. Als ik hem vraag bij welke stand Trondheim te vinden is, hangt hij midden in mijn zin op.

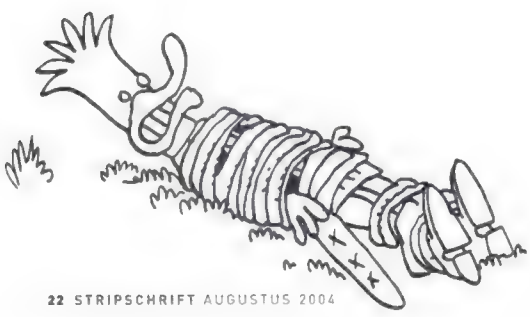

LINKS - **Trondheim zat het hele weekend vast.**

RECHTS - **Trondheim stopt met tekenen, maar dit soort signeerillustraties vloeien nog steeds moeiteloos uit zijn pen.**

5 juni - middag

Vrij snel na het gesprek met Gert Jan besluit ik om het interview af te blazen. Ik doe het verdomme voor m'n lol en op deze manier wordt het een onmogelijk verkrampte bedoening. Omdat ik in Haarlem woon, ga ik op de fiets naar de Grote Markt om Arco z'n geleende bandrecorder terug te geven. Als ik daar ben blaas ik tegen iedereen stoom af. Over Trondheim, over de ongeïnteresseerde arrogantie van meneer Pos, en over de publicitaire stomheid van uitgeverij Silvester, die iemand hierheen halen en dan niets doen aan de publiciteit. Want ik ben niet de enige die geen interview met Trondheim krijgt. Ook Gerard Zeegers van *NRC* heeft de tip gekregen om rond te hangen voor een paar leuke quotes. Toch jammer voor een uitgeverij dat ze op die manier de publiciteit in een landelijke krant mislopen. Opgelucht leg ik het hele avontuur naast me neer en maak er een leuke dag van. Ik woon al jaren in Haarlem, maar ben nog nooit naar de Stripdagen geweest. Het is een vreemde gewaarwording. Ook in de grote tent lijkt het nergens over strips voor kinderen te gaan. Of tenminste, niet voor kinderen van nu. Het is af en toe net alsof ik op de stripdag van twintig jaar geleden loop. Robbedoezen, Kuifjes, Jean Dulieu en Marten Toonder. De Haarlemse Stripdagen zijn blijkbaar alleen bedoeld voor intellectuelen en ouwe lullen die hun jeugd niet los kunnen laten. Gelukkig zijn veel van die ouwe lullen mijn beste kennissen in de stripwereld, dus ik vermaak me prima.

5 juni - eind van de middag

Bij de signeergaleien bij de Toneelschuur kom ik Gert Jan Pos tegen. Ik vertel hem dat hij zondag niet op mij hoeft te rekenen, omdat voor mij alle lol er wel af is. Hij begrijpt me en blijft zowaar even staan om te praten. In alle eerlijkheid zeg ik hem dat ik niet erg blij ben met de manier waarop ons gesprek die ochtend is verlopen. Hij kijkt daar verbaasd van op en zegt dat dat niet de bedoeling was. Op het moment dat hij me belde stond hij op het station om Trondheim op te vangen en toen wij eigenlijk uitgepraat waren, zag hij net Lewis in de trein naar Zwolle stappen, dus hij moest snel ingrijpen. We blijken meer gemeen te hebben dan ik had gedacht en het wordt een prettig gesprek. De zon komt onder de wolken vandaan en heel even heeft het er toch de schijn van dat strips verbroederen.

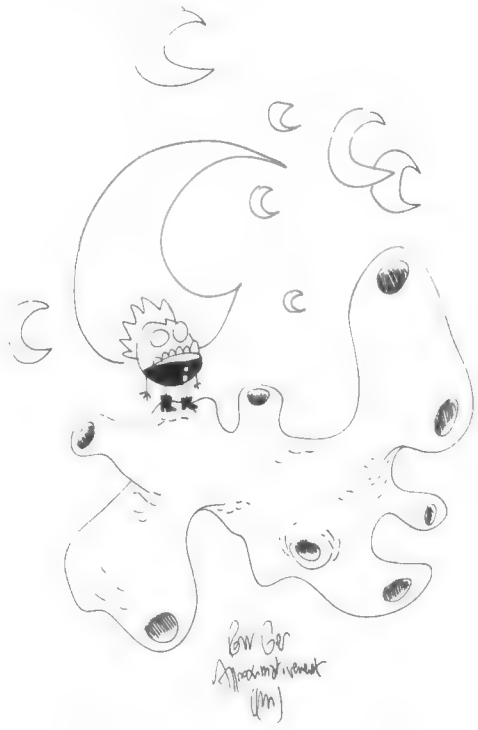

6 juni

Aan het eind van mijn tweede dag op de Stripdagen zie ik dat Trondheim zit te signeren bij uitgeverij Silvester. Er staan vier mensen in de rij en hij kijkt niet gelukkig. Nou moet ik zeggen dat ik uit de vijf keer dat ik hem deze dagen voorbij heb zien komen ook niet de indruk heb gekregen dat dat een gelaatsuitdrukking is die hij überhaupt kan opbrengen, maar ik heb toch een beetje medelijden. Het is laat in de middag en warm en de rijen bij Gerard Leever zijn langer dan die bij hem. Misschien heeft Gerard uitgebreid tegen hem geklaagd dat hij eigenlijk de uitvinder van de autobiografische strip is en niet Trondheim. Daar wordt niemand vrolijker van.

Ik koop snel twee albums van *Kaput en Zösky* en sluit achter aan. De mensen voor mij spreken allemaal geen Frans. Trondheim mompelt iets in gebrekkig Engels. Het blijkt dat je je naam op een papiertje moet zetten dat je van een beveiligingsman krijgt, die speciaal is aangetrokken omdat hij ook geen woord Frans spreekt. De voorste persoon in de rij legt Trondheim een album van *Kaput en Zösky* voor, waar hij snel en zonder haperen een paginavullende tekening van de twee figuurtjes in een ruimteschip neerzet. In diverse tijdschriften heeft Trondheim gezegd dat hij tot z'n twintigste eigenlijk niet kon tekenen. Z'n eerste strips maakte hij van vijf verschillende plaatjes, die hij duizend keer achter elkaar zette. Pas daarna heeft hij zichzelf al doende leren tekenen. Dat is aan zijn verhalen nog steeds te merken. Er gebeurt meestal weinig en de personages praten met elkaar terwijl ze ergens naartoe wandelen of vliegen in hun ruimteschip. Als er echt iets kapot moet, of als er iets spectaculairs moet gebeuren, heeft hij een andere tekenaar nodig. Kaput en Zösky reizen van planeet naar planeet om de bevolking uit te roeien en de planeet op te blazen. Maar we hebben ze het nog nooit echt zien doen. Niet dat Trondheim dat ondertussen niet heeft leren tekenen. Trondheim kan alles en hij kan het snel. Het is alsof hij de tekeningen kant en klaar uit een laatje in z'n hoofd haalt.

De mevrouw voor mij maakt een strategische fout. Ze heeft een album van *Mister O* gekocht en als Trondheim haar verlegen vraagt of ze een tekening van de hoofdpersoon wil, zegt ze ja. Lewis probeert er nog wat van te maken, maar Mister O is nu eenmaal een cirkel met twee puntjes erin. Hij is nog sneller dan normaal klaar.

Ik heb ondertussen in m'n beste Frans een paar zinnen voorbereid. *'Bonjour,'* zeg ik met zoveel mogelijk *schwung*. *'Ça va?' 'Mbien'* is het niet bijster geïnspireerde antwoord. Als je betere antwoorden wilt, zul je toch echt betere vragen moeten stellen, Apeldoorn. Ik geef hem mijn eerste album en hij begint te tekenen. *'Jai eh... deux albums... un pour moi et un pour ma fils.'* Dat was er eentje die ik had voorbereid. Twee albums, dat is twee keer zo lang blijven staan. Ik pak een papiertje om m'n naam op te zetten, maar daarmee kom ik op het terrein van de bewaker. 'Ik zie geen bandje om je album.' Bij de aankoop van de albums heb ik een bandje gekregen met de mededeling dat het hier om het werk van een prijswinnend auteur gaat. Er was dus in ieder geval iemand bij de uitgeverij Silvester op de hoogte van de winnaar. Dat bandje had ik in m'n tas laten zitten omdat ik, bang gemaakt door de verhalen van Gert Jan, de arme tekenaar Trondheim zo min mogelijk belemmeringen op wilde leggen. 'Als er een bandje om zit, kan ik zien dat het hier gekocht is. En ik wil ook je nummertje. Daar word ik weer op afgerekend.' Ik laat hem het bandje in m'n tas zien en geef hem mijn nummer. Trondheim, die geen woord Nederlands spreekt en belabberd Engels, is blijkbaar goed op de hoogte van bewaarderstaal, want hij kijkt me verontschuldigend aan en lacht. Ik lach terug. 'Ik heb het er voor over om even met u te mogen praten', zeggen m'n ogen.

Vanaf dat moment zijn we drie minuten lang even elkaars beste vrienden. Ik stel hem drie van mijn voorbereide vragen. Eerst over de serie *Donjon*. Eén van mijn favoriete reeksen (hier in Nederland nog niet vertaald vanwege de vreemde lengte van de albums, dertig pagina's) is *Donjon Parade*, die Trondheim samen met Manu Larcenet maakt. 'Is die serie stopgezet?' 'Nee,' zegt Lewis. 'Er komt in september nog één nieuw album. Daarna is alles onzeker.' Ik gooi meteen de belangrijkste vraag er maar in. Of die fabeltjes op het internet over dat hij gaat eh... hoe heet dat ook alweer in het Frans? Maar hij weet al waar het naartoe gaat. Ja, hij stopt met tekenen. Terwijl hij dit zegt rolt er moeiteloos een volledige tekening van Kaput uit z'n tekenstift. 'Stopt u met tekenen omdat u genoeg heeft van dit soort onzin, dat signeren?' Hij glimlacht. Nee, dat is het niet. 'Het gaat anders nog makkelijk genoeg. Misschien wel te makkelijk?' probeer ik.

'Nee,'
zegt hij.
'De echte reden
ligt gecompliceerder.'
Hij kijkt erbij alsof er een diep leed schuilgaat achter z'n beslissing om zich de komende tijd alleen nog maar op schrijven toe te leggen en niet op tekenen. *'Dommage,'* weet ik uit m'n schooltijd op te trommelen. *'Nous n'avons pas un bédé autobiographique pour lire le frais raison.' 'Peut-etre'*, zegt hij vriendelijk glimlachend. Ondertussen heeft hij ook het tweede boek van een tekening voorzien. Op mijn verzoek heeft hij er een monster in getekend dat op mij lijkt. Het lijkt een aardige verbeelding van zijn verhouding met interviewers.

Ondertussen heeft hij ook het tweede boek van een tekening voorzien. Op mijn verzoek heeft hij er een monster in getekend dat op mij lijkt. Het lijkt een aardige verbeelding van zijn verhouding met interviewers. Waar zou die irrationele angst voor hen vandaan komen? Het zijn toch geen monsters?

Als ik later de tekening aan Arco laat zien, zegt hij dat die dan maar in *Stripschrift* moet, met een kort verhaaltje erbij. Ik weet niet of ik op die manier misbruik mag maken van Lewis' vertrouwen in mij als eerlijk geïnteresseerde en Franssprekende klant. Maar dan wijst Arco mij er op dat Jean-Marc van Tol bij zijn uitreiking een aan hem gerichte tekening die hij een paar jaar geleden in Angoulême bemachtigde muurgroot als dia aan de hele zaal vertoonde. Als dàt kan, kan dit ook. En om dit artikel aan het eind toch nog iets van informatieve waarde te geven zal ik ter afsluiting Lewis Trondheims bedankspeech in z'n geheel afdrukken.
'Merci.'

ger.apeldoorn@stripschrift.nl

DOOR **RIK SANDERS**

HET wilhelm bUScH museum hannover VERBREEDT ZICH

Het Nederlands Stripmuseum in Groningen zou zijn licht eens moeten opsteken in het Duitse Hannover, zo'n driehonderd kilometer over de grens. Daar ligt op een idyllische plek in een stadspark het Wilhelm-Busch-Museum - Deutsches Museum für Karikatur und kritische Grafik. Het museum onderging de afgelopen vijf jaar een grondige verbouwing met als doel de gestage bezoekersstromen op z'n minst vast te houden.

Afgelopen maart opende bondskanselier Gerhard Schröder het voor vijf miljoen euro gerenoveerde Wilhelm-Busch-Museum. De kunstinstelling is gehuisvest in het Wallmoden-paleis in de historische tuinen van Hannover. Het Huis werd tussen 1779 en 1782 gebouwd in opdracht van Johann Ludwig Graf von Wallmoden-Gimborn, een bastaardzoon van de Engelse koning George II. De graaf stelde er zijn antiek- en schilderijverzameling tentoon en liet er een Engelse tuin aanleggen. 'Dit Gesamtkunstwerk – de eenheid van tuin, huis en kunst – bieden wij na de huidige renovatie ook aan', zegt directeur Hans Joachim Neyer. 'Dat wil zeggen: aantrekkelijke exposities binnen het spectrum van karikaturen, kritische grafiek, strips en beeldverhalen, gecombineerd met het terughalen van originele bouwkundige details en voorwerpen van het oude paleis en een toegang tot de tuin.'

Veel originelen

Neyer exploiteert het museum in opdracht van het Wilhelm-Busch-Gesellschaft, opgericht in 1930. De kunstexposant trekt jaarlijks tussen de 70.000 en 80.000 bezoekers. Het beschikt over een budget van €1,2 miljoen, waarvan de gemeente Hannover 40 procent subsidieert. De rest van het geld moet worden binnengehaald via toegangsgelden, de museumwinkel, het café en donaties. Ook zijn er 2200 mensen lid van de Busch-vereniging; het lidmaatschap kost €40 per jaar in ruil voor gratis toegang en de jaarlijkse uitgave van het huisorgaan *Satire*.

Het gezelschap heeft zich als doel gesteld het werk van Wilhelm Busch (1832-1908), de bedenker van de twee kwajongens *Max und Moritz*, te verzamelen, te laten onderzoeken en toegankelijk te maken. Na de Tweede Wereldoorlog

werd het museum in 1950 gehuisvest in het Wallmodenkasteel. In de decennia daarna is de vereniging druk bezig geweest de collectie aan te vullen (zie ook *Stripschrift 275*). In de huidige inrichting na de verbouwing ligt de nadruk niet meer zo op Busch, maar is het accent verschoven naar een bredere invalshoek: de toonaangevende tekenaars uit de twintigste eeuw.

Een permanente expositie op de bovenste verdieping vormt de basis. Het geeft een overzicht van de karikatuurgeschiedenis aan de hand van voorbeelden uit de eigen verzameling. Bovendien is er ruimte vrijgemaakt om het leven en de producties van Busch weer te geven. Er hangen zelfs schilderijen van hem, een activiteit waarmee de naamgever nooit te koop liep. Ze zijn gemaakt in een rustige, traditionele stijl, wat in schril contrast staat tot zijn vaak sarcastische tekenproducties.

Naast deze vaste onderdelen organiseert het museum jaarlijks een tiental tijdelijke exposities. Eind mei liepen bij voorbeeld twee tentoonstellingen af over Bernd Pfarr en Hans Traxler. Het werk van Pfarr – een exponent van een jongere generatie Duitse tekenaars – doet denken aan de droogkomische illustraties van Glenn Baxter. In Nederland publiceerde hij een tijdje in het kleurenkatern van *De Volkskrant*. In Duitsland is hij vooral bekend om de figuur Sondermann, waarover hij grappen maakt in het satirisch tijdschrift *Titanic*. Traxler behoort tot de befaamde Neuen Frankfurter Schule, die eind jaren vijftig ontstond, en publiceert onder andere in *Die Zeit* en *Frankfurter Allgemeine Zeitung*.

Opvallend zijn de vele originelen die op beide exposities hangen. Vooral die van Pfarr vallen op: hij schildert veel van zijn grappen eerst op doek, waarna er voor publicatie reproducties worden gemaakt.

Kenner en leek

Het museum heeft als taak zowel oud als nieuw werk te laten zien, vindt Neyer. Niet alleen van Duitse origine, maar ook uit andere landen. 'Daarbij wil ik respect tonen voor de auteur door zoveel mogelijk originelen te gebruiken. Dan pas proef je iets van zijn werkwijze.' Van Nederlandse tekenaars weet hij weinig, geeft Neyer toe. 'Maar ik wil een keer Willem naar Hannover halen.'

De nadruk in het expositiebeleid ligt op cartoonisten, stelt de directeur, en dan met name het satirische werk (het Haus der Geschichte in Bonn beheert politieke prenten). In zijn ogen is het de kunst om voldoende populaire tentoonstellingen te organiseren die genoeg inkomsten generen om het publiek kennis te laten maken met minder bekende tekenaars. Ook stripauteurs passeren de revue, alleen zijn strips niet zo populair in Duitsland, merkt hij. 'Desalniettemin schenken we er regelmatig aandacht aan. We hebben bij voorbeeld een tentoonstelling over *Kuifje* gehad, met alle originele covers van *Le Petit Vingtième*. Toch kwamen op die expositie 'slechts' zo'n twintigduizend bezoekers.'

De tentoonstellingen over Duitse stripklassiekers als *Vater und Sohn* (Erich Ohser, alias e.o. plauen) en *Nick Knatterton* (Manfred Schmidt) werden wel drukbezocht, net als een expo in 1999 over Carl Barks, goed voor 56.000 bezoekers. Neyer loopt nog met plannen rond om iets aan *Asterix* te doen. 'Ik wil het gehele *Asterix*-universum in beeld brengen, zodat de tentoonstelling leuk is voor de leek en interessant voor de kenner.'

Ook manga en anime heeft zijn belangstelling. 'Ik zou dan de ontwikkeling willen laten zien van de hoge kwaliteit van de producten uit de begintijd naar de rommel die tegenwoordig op de markt verschijnt.'

MIDDENBOVEN - Het Wilhelm-Busch-Museum is gehuisvest in het Wallmoden-paleis in de Georgengarten in Hannover.

RECHTSBOVEN - Vignet met Busch-figuren voor Basserman Verlag.

Lastige exercitie

De directeur heeft de ontwikkelingen om in Groningen een stripmuseum van de grond te krijgen, goed bijgehouden. Hij acht het een hele opgave om een rendabel museum rond alleen strips op te bouwen. 'Ik hoop dat de initiatiefnemers goed hebben nagedacht over de opzet ervan. Een expositie opzetten over een strip of striptekenaar is een lastige exercitie. Het lezen van een strip is een soort chemisch denkproces. Mensen gaan er rustig voor zitten en krijgen tijdens het lezen bepaalde beelden in hun hoofd die de plaatjes op de pagina's met elkaar verbinden. Zo'n proces is moeilijk uit te beelden op exposities. Vaak lopen die op een teleurstelling uit voor bezoekers die met een bepaald idee naar een museum komen.'

Het voormalige paleis beschikt over een uitgebreide bibliotheek en twee depots, waarin het Wilhelm-Busch-Museum voornamelijk werk van oude generaties cartoonisten bewaart. Dat heeft een praktische reden, zegt Neyer. 'Het kost teveel geld om collecties aan te schaffen van auteurs die nog leven.' Ook heeft hij weinig zicht op het beheer van nalatenschappen van Duitse striptekenaars. In de depots ligt wel een grote verzameling van het werk van de eerder genoemde Erich Ohser.

Busch en comics

De museumdirecteur is opgetogen over een project dat hoogstwaarschijnlijk in 2006 zijn beslag moet krijgen en dat hij omschrijft als de ontmoeting tussen Wilhelm Busch en de Amerikaanse comic. Hij laat de naam van de Duitser Rudolph Dirks vallen, die op zevenjarige leeftijd naar de Verenigde Staten emigreerde. Dirks publiceerde op 12 december 1897 de eerste aflevering van *The Katzenjammer Kids* in het zondagse supplement van *The New York Journal*. De strip was geïnspireerd op *Max und Moritz* en vormde het wapen van krantenmagnaat Hearst tegen de succesvolle *Yellow Kid* van R.F. Outcault, de zondagstrip uit *New York World* van concurrent Pulitzer. In 1912 raakte Dirks echter in conflict met Hearst over de rechten van de strip, omdat hij wilde overstappen naar de *World*. De rechter bepaalde uiteindelijk dat hij zijn karakters mocht houden, maar dat de titel van de strip bij Hearst bleef. Dirks zette zijn strip eerst onder de naam *Hans and Fritz* en later als *The Captain and the Kids* voort in de *World*, terwijl een nieuwe tekenaar (Harold Knerr) de *Katzenjammer Kids* voor Hearst continueerde.

'Omdat Dirks wordt beschouwd als één van de peetvaders van de Amerikaanse comic èn Duitse wortels heeft die in zijn werk teruggaan tot Wilhelm Busch willen wij dolgraag een expositie over hem maken', vertelt Neyer. 'Maar, vroegen wij ons af, zouden er nog originele tekeningen bestaan? Na een lange zoektocht bleek zoon John Dirks nog in leven te zijn en in Chicago te wonen. Hij heeft, toen zijn vader in 1958 met pensioen ging, nog een tijd *The Captain and the Kids* getekend. Bij hem liggen de originelen en die mogen we gebruiken. Ik weet nu al dat dit een bijzondere tentoonstelling zal worden.'

Het Wilhelm-Busch-Museum – Deutsches Museum für Karikatur und kritische Grafik in Hannover is open van dinsdag tot en met zondag. Meer info is te krijgen op www.wilhelm-busch-museum.de, of via telefoon (+49)5-11169999-11. In Nedersaksen bevinden zich overigens nog meer gedenkplaatsen van Wilhelm Busch. Zijn geboortehuis staat bij voorbeeld in Wiedensahl (*www.wilhelm-busch-geburtshaus.de*) en het huis waarin hij is gestorven, ligt in Mechtshausen (info: telefoon (+49)5-38490886). Ook is er een Busch-watermolen in Ebergötzen (www.wilhelm-busch-muehle.de).

rik.sanders@stripschrift.nl

Agenda

In de tweede helft van dit jaar staan er in het museum zes exposities op het programma: over karikatuurtekenaar Volker Ernsting, cartoonist Tetsche (werkt voor *Stern*), Edward Sorel (publiceert in *The New Yorker*), Erich Sokol (Oostenrijkse karikaturist), Ernst

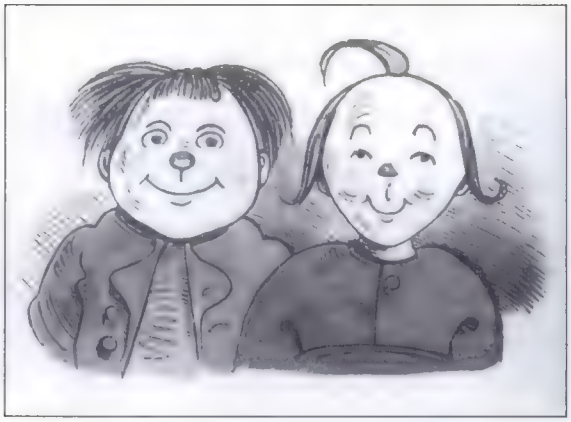

LINKSBOVEN - **De klassieke Duitse strip *Nick Knatterton* (hier uit 1958).**

RECHTSBOVEN - **De kwajongens Max und Moritz.**

LINKS - **Zelfportret van Wilhelm Busch (1866).**

GEHEEL LINKS - **Erich Ohsers *Vater und Sohn - Schadenfreude auf eigene Kosten* (1934/36).**

LINKS - **Museumdirecteur dr. Hans Joachim Neyer.**

GEHEEL LINKS - **Schets en tekening in druk van *Katze und Maus*, een minder bekend beeldverhaal van Wilhelm Busch.**

LINKS - **Sondermann, een populair personage van Bernd Pfarr.**

Kahl (culinaire prenten) en Marie Marcks (politiek getinte cartoons). In 2005 kondigt directeur Neyer tentoonstellingen aan van onder meer Gottfried Helnwein, Robert Crumb, Steve Bell en Martin Perscheid (zie *Stripschrift 348*).

[BITS & PIECES → LEZEN]

Wie is er tegenwoordig nog geïnteresseerd in strips? De gemiddelde lezer van *Stripschrift* is ouder dan veertig. Is dat de populatie die de stripwinkels vult? Dan merk je het nu niet aan je omzet, maar over tien jaar loopt er niemand meer binnen. Beetje een klantenbeeld als van een oude politieke partij die vergeet dat er jongeren bestaan.

Als ik naar mijn kinderen kijk, kopen die nooit strips. Da's iets van papa. Uit de oude doos. Die heeft een verzameling in de kast staan. Ooit lazen zij wel eens een vakantie-stripboek. Of een stripboek in de vakantie. Maar dat is het wel. Nu zitten ze achter internet of aan de mobiel. Ook lezen ze kranten, tijdschriften en boeken. Dat wel. Vormen hun eigen imaginaire beelden over wat de schrijver heeft bedoeld. Als Harry Potter weer van een nieuw deel bevalt, lezen ze het in één keer uit. Maar strips ho maar. Het raakt hen niet. 'Waar ligt dat aan?' vraag ik me af. Zijn strips niet meer van deze tijd? Is tv of het internet in feite de ultieme strip?

Als ik hun belangstelling zie voor *merchandise* met getekende figuurtjes zou je niet zeggen dat ze geen strips willen. Overal moet een figuurtje, een balloon of een tekst op staan. Geen t-shirt zonder tekst. Geen schoen zonder grappig logo. De stripuitingen zijn overal om hen heen. Maar geen stripboek. Nergens te zien.

Laatst voor de proef op de som maar eens de gewone, goed geoutilleerde boekhandel binnengewandeld. Wel een paar striptijdschriften. Maar geen fatsoenlijk stripassortiment te bekennen. Ja, een gedateerd exemplaar van een *traditional* als Vandersteen. En wellicht de aloude *Asterix*. Verder *niente*. En de dichtstbijzijnde stripwinkel zit op tien kilometer bij mij vandaan. Toevallig wéét ik dat. Maar mijn kinderen, de buren en de rest van de buurt weet dat niet eens. Stripwinkel? Nooit van gehoord. U bedoelt toch niet die derde-wereldwinkel hier in het winkelcentrum? Nee, die bedoel ik niet.

Het is triest gesteld met de marketing van stripalbums en stripwinkels. Zelfs de wereldwinkels zijn beter bekend. Nergens een advertentie, nergens een promo. Geen geld voor kennelijk. Maar het is een ijzeren wet dat voor niets alleen de zon opgaat. Dus gaat het stripboek langzaam maar heel zeker ten onder. Het dooft gewoon uit. Hier en daar een flyer op *incrowd*feestjes als de Stripdagen zet geen zoden aan de dijk. Nu ook nog Dupuis door het Lombard-concern wordt opgevreten, verdwijnt opnieuw een marketingbudget. De centjes komen ongetwijfeld ten goede aan de bedrijfssynergie zoals het zo mooi heet. In de praktijk betekent het gewoon dat de reclame-inspanning wordt gehalveerd. Of erger.

Als het stripalbum het moet hebben van de tegenwoordige promotie-inspanningen van uitgevende instanties dan gaat het snel bergafwaarts. Dan weet over enkele jaren niemand meer wat een stripalbum is. Zijn er wereldwijd twee stripuitgevers over. En zit de klantpopulatie vooral in het bejaardenhuis. Die kopen dan overigens geen nieuw album meer. Want slechts een klein beetje geheugenverlies is al voldoende om de oude stripalbums elke dag weer als nieuw te ervaren.

ben.bits@stripschrift.nl

BOVEN - Lou Camerons bewerking (1955) van *The War of the Worlds* beschouwen kenners als de beste verstripping van dit meesterwerk van H.G. Wells.

Amerikaanse studie brengt klassieke oer-serie in kaart

De wortels van *Illustrated Classics* liggen in de Verenigde Staten. Wie zich in dit cultuurhistorisch fenomeen wil verdiepen, kan terecht bij William Jones. In zijn studie *Classics Illustrated – A Cultural History, with Illustrations* gaat jeugdsentiment samen met een gedegen overzicht van de Amerikaanse edities van deze befaamde stripreeks.

De huidige populariteit van het stripverhaal bij volwassenen berust nog altijd in belangrijke mate op het fenomeen jeugdsentiment. Dit sluit niet uit dat hedendaagse lezers zich ook graag verdiepen in eigentijdse stripboeken, maar een belangrijke reden voor het (blijven) lezen van strips schuilt in de aantrekkingskracht van wat zij in hun jeugdjaren lazen en bekeken. Wie rondkijkt op stripbeurzen en in stripwinkels ontdekt al snel dat het zeker niet alleen kinderen en adolescenten zijn die de stripmarkt in stand houden. Volwasssenen die hun jeugdjaren onmiskenbaar als afgesloten moeten beschouwen, dragen een aardig steentje bij. Zij zijn de kopers van verzorgde heruitgaven van oude verhalen en zij zijn ook meer dan eens degenen die op antiquarische wijze oude strips zoeken die al decennia geleden – veelal juist in hun eigen jeugdjaren – van de drukpers rolden.

Een scheiding tussen verzamelaars en liefhebbers is nauwelijks aan te brengen. Allemaal kopen ze oude strips die ze opnieuw willen vasthouden en lezen. Ze inventariseren dit erfgoed en wisselen onderling ervaringen en inzichten uit. En zo nu en dan staat er iemand op die zijn kennis – vrouwelijke stripkenners zijn vooralsnog in de minderheid – aan het papier toevertrouwt. Erno Tromp deed op deze wijze verslag van zijn passie voor *Illustrated Classics* in *Stripschrift 352/353*. Zijn Amerikaanse collega-liefhebber William B. Jones jr. uit Arkansas, die studie maakt van de Amerikaanse populaire cultuur, bracht een heel boek uit over hetzelfde onderwerp. In ruim 200 geïllustreerde tekstpagina's, aangevuld met een kleurenkatern, schetst hij een afgewogen overzicht van de Amerikaanse edities van deze stripserie.

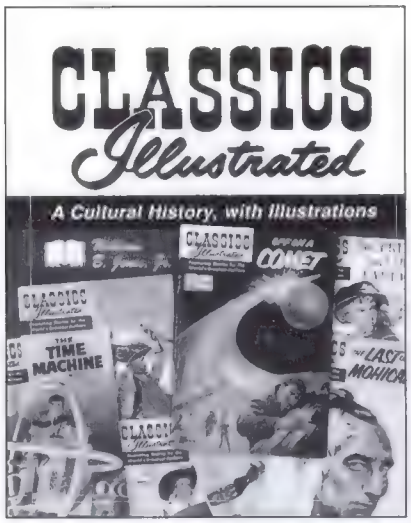

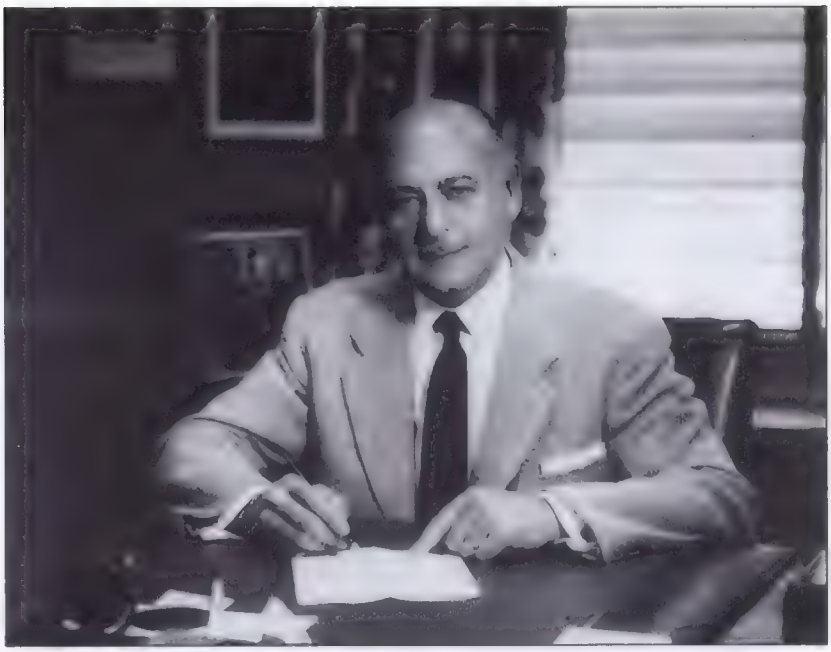

DOOR KEES RIBBENS

WASP

De stripcultuur in de VS mag dan afwijken van de Europese gang van zaken – albums zijn er relatief onbekend, superhelden domineren nog altijd het beeld – maar de liefde voor het medium is op vergelijkbare gronden gebaseerd. Hoezeer de hier bestudeerde serie is verankerd in het persoonlijke verleden van de auteur, blijkt al meteen als hij op de eerste bladzijden uit de doeken doet hoe hij als jochie van vijf begeesterd raakte door deze verhalen. In een slotbeschouwing stelt hij: *'the religion of my boyhood was Classics Illustrated'*, maar hij neemt daarbij, gelukkig, een gezonde dosis ironie in acht. Jones schrikt er niettemin geenszins voor terug om Albert L. Kanter, de bedenker wiens levensloop geregeld opduikt in het boek, te bestempelen als één van de grootste leraren van de twintigste eeuw. Hij beseft evenwel dat de onderwezen stof beperkt bleef tot de culturele canon van de blanke Angelsaksische protestanten die meenden de kern van de Amerikaanse samenleving te vormen. Daarmee gaf Kanter, als kleine jongen in 1904 de VS binnengekomen als zoon van een Russisch-joods gezin, duidelijk blijk van zijn Amerikanisering.

Een niet gering aandeel van de vertolkte verhalen was overigens afkomstig van niet-Amerikaanse auteurs. Zo werd het werk van de Europeanen Alexandre Dumas en *Sir* Walter Scott benut voor de twee eerste uitgaven in 1941. Onder de titel *Classic Comics* werd een nieuwe niche in de pas kort daarvoor goed tot ontwikkeling gekomen stripmarkt succesvol aangeboord. Na de Tweede Wereldoorlog zou spoedig blijken dat het concept ook elders in de Westerse wereld aansloeg (onder meer vanaf 1948 in Nederland). Daar verschenen ook versies van de *Special Issues* waarin korte verhalen en uiteenzettingen bijeen waren gebracht over onderwerpen als de prehistorie, de Tweede Wereldoorlog, plus actuele thema's als techniek, ruimtevaart en het atoomtijdperk. In de uiteenlopende historische verhalen, die meer dan eens in heroïsche termen de ontwikkeling van de VS beschreven, was het perspectief, zoals gebruikelijk destijds, doorgaans dat van de blanke man, met weinig aandacht voor indianen en zwarten. Verschillende vaak anoniem gebleven tekenaars – onder wie Henry Carl Kiefer, Alex A. Blum, Lou Cameron, Norman Nodel en George R. Evans – worden treffend beschreven (hoewel er nog altijd tekeningen en omslagillustraties zijn die niet met zekerheid gekoppeld kunnen worden aan een bepaalde medewerker). Hun biografieën worden afgewisseld met gedetailleerde verzamelaarsinfo – over onder meer *promos and premiums* – en herinneringen van lezers. In iets mindere mate worden de scenarioschrijvers – die de oorspronkelijke boeken bewerkten – en redacteuren door Jones voor het voetlicht gehaald. Wel leren we dat Roberta Strauss Feuerlicht vanaf 1953 als enige vrouwelijke redactrice bij de uitgever werkte. Jones maakt duidelijk dat ook boeken van vrouwelijke auteurs nauwelijks vertegenwoordigd waren in dit geheel. Hij verklaart dit uit het feit dat de strips op jongens waren gericht. In hoeverre dit een bewuste keuze was van de uitgever, en of Strauss dit wellicht ooit ter discussie heeft gesteld, blijft echter in het midden.

LINKSBOVEN - Omslag van *Classics Illustrated - A Cultural History, with Illustrations.*

RECHTSBOVEN - Albert Lewis Kanter (circa 1945).

ONDER, VAN LINKS NAAR RECHTS -

- *Davy Crockett* (1955). De eerste kennismaking van William Jones jr. met *Classics Illustrated.*
- *The Prince and the Pauper* (1946). Deze 'kinderziel-bedreigende' cover werd nooit herdrukt.
- Dik Browne (*Hägar, Familie Achteraf*) deed van zich spreken als coverartiest voor de serie *Classics Illustrated Junior.* Hij maakte ondermeer de omslagen voor *The Steadfast Tin Soldier* (1955) en *The Wizard of Oz* (1957).

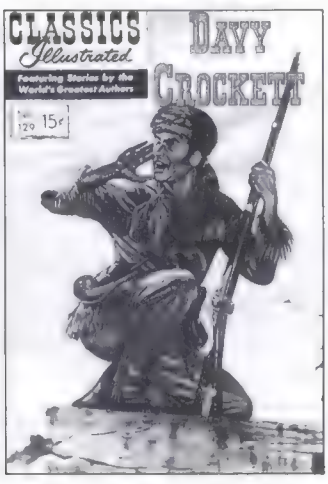

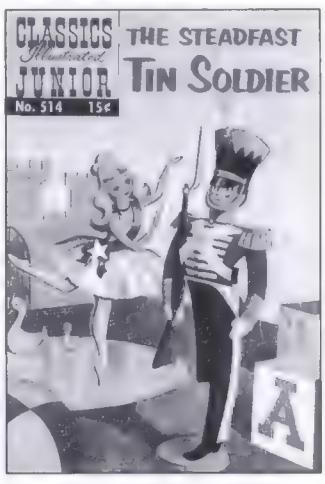

LIVES OF THE HUNTED
CLASSICS Illustrated
Krag, the leader, knew he must act. He wheeled to the edge and leaped.
Thirty feet down on the other side was a little jut of rock no bigger than his nose. He landed on it, bounced and leaped.
His blazing eyes took in another point on the other side, and his supple limbs floated him across.
Thus back and forth he leaped until he reached the edge of safety far below.
The others, inspired by his example, followed, sailing, bounding with marvelous poise.
Just as the last had reached the second foothold, three creatures whirled past her in the air to perish far below.
When the men reached the edge, they could only stand and stare blankly down into the gorge.

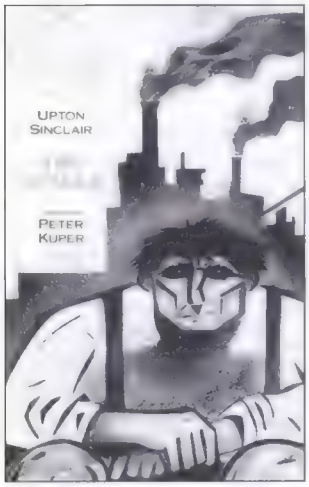

56
CLASSICS Illustrated
Officers dragged off the stunned and insensible gladiator. There were now four combatants. One, a retiarius, or netter, was matched with a swordsman. The retiarius cast his net, but a quick inflection of the other gladiator's body saved him.
The retiarius now fled with the swordsman in hot pursuit as the people laughed and shouted.
Their attention was then turned to the two Roman combatants, who were in heated and fierce encounter. Soon the sword of one had inflicted the death wound upon the other.
Meanwhile, the retiarius had again cast his net, this time successfully. The gladiator struggled against its meshes in vain as the trident descended.

Classics Illustrated – A Cultural History, with Illustrations

Jones jr.
McFarland 2002
ISBN 0-7864-1077-9
Prijs $55
268 pagina's
zwart/wit met kleur. (hk)

Bloei en verval

De auteur gaat er van uit dat Kanter met de 'verstripping' van de literaire klassiekers steeds een haast onbaatzuchtig cultureel doel nastreefde. Jones besteedt weinig aandacht aan de mogelijkheid dat commerciële doelstellingen – voor een uitgever geenszins ongewone – eveneens een beduidende rol hebben gespeeld bij het opzetten en uitbreiden van het veeldelige werk. Commercieel instinct had de uitgever zeker. Zo werd in 1949 een bewerking van Stevensons *Schateiland* uitgebracht, toen er een gelijknamige film uit de Disneystudio's in aantocht was. In 1956 volgde een soortgelijke actie toen de film *Moby Dick* werd uitgebracht. Informatie over de financiële afhandeling van de copyrights is schaars, maar de indrukwekkende oplagen zullen de uitgever geen windeieren hebben gelegd.

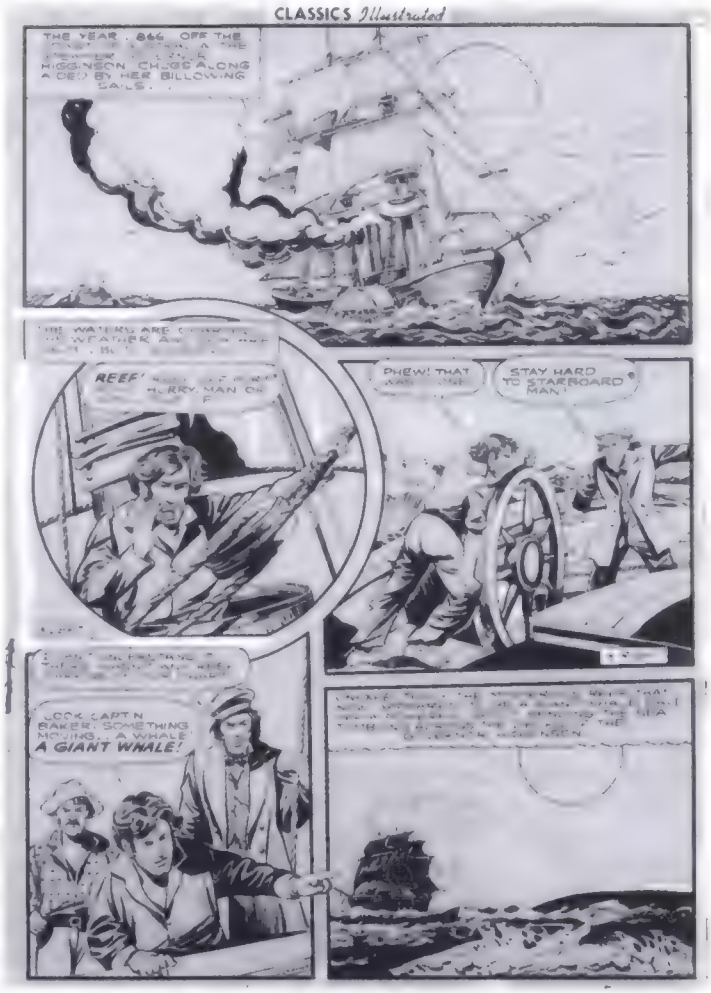

De naamsverandering waarmee *Classic Comics* in 1947 werd omgedoopt in *Classics Illustrated* gaf bovenal aan dat de uitgever zijn serie niet geassocieerd wilde zien met de vele andere strips die destijds in de VS verschenen en die ouders en professionele opvoeders met toenemende argwaan bekeken. Toen de prijs van deze strip in 1951 verhoogd werd van 10 naar 15 cent – terwijl bijna alle Amerikaanse comics voor 10 cent te koop waren – leek het niet in de laatste plaats een bevestiging van de degelijke inhoud die beter was dan die van de doorsnee-strip, althans in de ogen van veel ouders die redeneerden dat kwaliteit een (hogere) prijs had. Niettemin werd ook *Classics Illustrated* in de beklaagdenbank geplaatst toen psychiater Fredric Wertham zijn aanval op het zo schadelijk geachte stripverhaal in 1954 tot een voorlopig hoogtepunt bracht met zijn boek *Seduction of the Innocent*. Uitgever Kanter weigerde zich te onderwerpen aan de daaropvolgende zelfcensuur via de Comics Code Authority, bood werk aan enkele werkloze tekenaars van gesneuvelde stripuitgevers en kwam er ongestraft mee weg. Twee jaar later sleepte hij, na een goed onthaalde Jezusbiografie, met een stripbio van Benjamin Franklin zowaar de Thomas Alva Edison Award for Juvenile Publications in de wacht.

De *Classics* onderscheidden zich daarmee van veel andere stripuitgaven, maar dat voorkwam niet dat de serie in verval raakte. Het einde kwam in 1962 nadat enerzijds de posttarieven waren gestegen en anderzijds steeds meer goedkope jeugdpockets met klassieke verhalen op de markt kwamen. Bovendien oefende de televisie inmiddels een forse aantrekkingskracht uit op de (potentiële) jonge lezers. Of ook de inhoud van de stripserie mogelijk als achterhaald gold voor de nieuwe generatie, komt in de overweging van liefhebber Jones niet ter sprake.

Na lezing van deze studie blijft de geboeide lezer toch met enkele vragen zitten. Wat waren eigenlijk de criteria om de ene klassieke roman wel als strip uit te brengen, terwijl een andere daar niet voor in aanmerking kwam? Werd er rekening gehouden met de smaak van het publiek en hoe werd die dan vastgesteld? Jones biedt niettemin veel informatie – ook over diverse parallel-uitgaven en over de weinig succesvolle pogingen de serie na 1962 te reanimeren – en verschaft daarmee aanknopingspunten voor verder onderzoek. Als liefhebber is hij bovendien afstandelijk genoeg om her en der kritische kanttekeningen te plaatsen. Zijn boek is een stimulerend voorbeeld voor verdere cultuurhistorische bestudering van het medium strip, in de VS en daarbuiten.

kees.ribbens@stripschrift.nl

LINKSBOVEN – Scène uit de verstripping (1960) van *Lives of the Hunted* door Norman Nodel. Hij gebruikt verticale panelen om de adembenemende ontsnapping van de ram aan de jagers in beeld te brengen.
BOVEN – Originele pagina's uit *The Black Arrow* (1946) door Arnold Hicksen en uit *20.000 Leagues under the sea* (1948) door Henry Kiefer.
GEHEEL LINKS – *The Jungle* (1991). Roman van Upton Sinclair, verbeeld door Peter Kuper. Eind jaren tachtig probeerde uitgeverij First Publishing/Berkeley Press *Classics Illustrated* nieuw leven in te blazen. De classics kregen een modern jasje, gemaakt door vernieuwende stripmakers, maar het project sloeg niet aan. Er verschenen 27 delen, waarvan Kupers strip de laatste is.
ERNAAST – Jack Kirby is als freelance-illustrator verbonden geweest aan de *Classics*-uitgeverij Gilberton. Hij maakte één volledige classic, *The Last Days of Pompeii* (1961).

POEP-, PIES-, SCHEET- EN PIEMELGRAPPEN

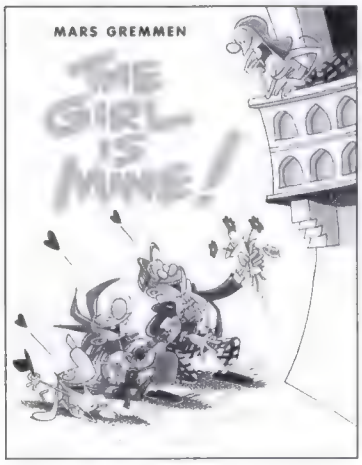

The girl is mine! 1

Gremmen
Silvester
ISBN 90-5885-082-X
Prijs €7,99
48 pagina's
kleur (sk)

Dat het Nederlandse stripklimaat, zelfs voor toegankelijke humoristische strips, te wensen overlaat, bewijst de albumuitgave van *The girl is mine!* **Mars Gremmen**, inmiddels in de dertig en al jaren een gewaardeerd striptekenaar en illustrator voor onder andere *Sjosji* en *Veronica Magazine*, maakt met dit album eindelijk zijn debuut. *Sjosji*-lezers zullen zijn werk nog kennen van de strip *Trix* die een opvallende verschijning was in het verder zo brave en ter ziele gegane stripblad. Gremmens voorliefde voor fysieke cartoonhumor *with a twist* (in de stijl van Tex Avery en *Ren & Stimpy*) kwam toen al duidelijk naar voren. *The girl is mine!* is al enkele jaren een populaire strip in het magazine *Hello You!* van Malmberg (voor leerlingen Engels in het basisonderwijs). Puber Tex, Alfred de brutale hond en sukkel Diederik (type 'Lulletje Rozenwater') vechten alledrie om de liefdevolle hand van Jody, het au-pairmeisje. Conventioneel, braaf of kinderlijk wordt dat gelukkig nergens: poep-, pies-, scheet-, en piemelgrappen vliegen je om de oren en dat is precies wat de doelgroep wil lezen. In éénpagina-gags (en enkele losse stroken) weet Gremmen een eenvoudig universum neer te zetten wat dient als kapstok voor goedgemaakte lol: traditionele klassieke gags en expressieve tekenfilmhumor worden moeiteloos met elkaar gemixed. De bij dit genre zo belangrijke timing is feilloos: de gags lezen als een trein. Dat wordt vooral duidelijk in het wat langere verhaal *Vakantie in Spanje* waarin Diederik elke gelegenheid aangrijpt om 'indruk' te maken op Jody: hanggliden, diepzeevissen ('eerst mijn gevoelige haartjes beschermen tegen het gemene, zoute zeewater'), parachutespringen... met als onvermijdelijke *pay-off* dat Jody natuurlijk meegaat met de eerste de beste beachboy en onze arme helden ingepakt in gips achterlaat in een plaatselijk ziekenhuis. *The girl is mine!* is leuk voor kinderen en volwassenen, alhoewel het jammer is dat de Engelse serienaam is gehandhaafd en zelfs de balloonteksten voor circa een derde in het Engels zijn. *Hello You!* hanteert deze mix nu eenmaal in het magazine, maar in albumvorm is het overbodig en voor de wat jongere lezers zelfs een onoverkomelijk struikelblok. Maar wie weet is dit album meteen een internationaal debuut... PvC

Verleiden tot voyeurisme

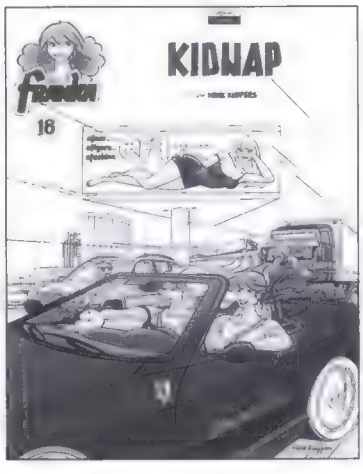

Het is een heerlijk universum, de wereld van Franka. Niet alleen de heldin Franka is mooi, stoer, sexy, succesvol, hip en bijdehand, maar haar tegenspeelsters evenzo. De strip speelt zich af in het Nederland en Europa van nu, waarin jong en oud, homo en hetero, witte en bruine mensen allemaal een vanzelfsprekende plaats hebben. De tekeningen van **Henk Kuijpers** verleiden de lezer tot kijken en zelfs voyeurisme: omdat de lokale setting (Amsterdam, Antwerpen, Florence) zo herkenbaar en levensecht is, omdat iedereen zo mooi is en omdat Franka's langbenige lijf soms tot op de naakte huid bewonderd kan worden. Handelsmerk van Kuijpers is de dichtheid van zijn tekeningen: hij is meester in de details en het helikopter-perspectief.

Franka's avonturen werden sinds 1975 in *Eppo* gepubliceerd. Naast zijn stripwerk maakt Henk Kuijpers reclametekeningen en illustraties, onder andere voor *Margriet*. In 1990 won hij de Stripschapprijs. Dat Kuijpers een vrouw als hoofdpersoon in een avonturenstrip introduceerde was destijds roldoorbrekend. Het leverde hem veel succes en waardering op. Franka maakt in deel 18 kennis met de blonde Efa. Zij is letterlijk een merknaam die scoort in de wereld van muziek, *movies*, mobieltjes, mode en make-up. Uiteindelijk gaat het haar alleen om *money*. Om haar miljoenen euro's wit te wassen slaagt Efa er zelfs in Franka om de tuin te leiden. 'Ik ben een egocentrische slet verpakt als blond elfje,' zo concludeert Efa aan het slot. Dat Franka toegeeft aan de verleiding van een rode Ferrari is misschien nog begrijpelijk, maar dat ze Efa's fraude in de doofpot stopt voor nòg een ritje in die Ferrari is minder goed te rijmen. Ik zie liever een Ferme Franka dan een Ferrari Franka. EC

PAM PAM PAM PAM PAM AMM!!
DUS DIT IS HET LEVEN VAN EEN STER? ZOU IK OOK AAN KUNNEN WENNEN. LEKKER IN JE EIGEN ZWEMBAD LIGGEN. FERRARI IN DE GARAGE. KASTEN VOL KLEREN. DIT HUIS!

Franka 18: Kidnap

Kuijpers
Franka 2004
ISBN 90-76706-17-4 (luxe)
ISBN 90-76706-16-6 (hk)
ISBN 90-76706-18-2 (sk)
Prijs €39,95 (luxe)
€ 14,95 (hk)
€ 7,50 (sk)
52 pagina's
kleur (luxe+hk+sk)

Achtbaan van grafisch meesterschap

Een deken van sneeuw

Thompson
Oog & Blik/Atlas 2004
ISBN 90-5492-120-X (hk)
ISBN 90-5492-119-6
Prijs €55 (hk)
€39,95
592 pagina's
zwart/wit (hk+sk)

Wat moet je zeggen over een boek waar iedereen al zijn mening over kenbaar heeft gemaakt? Wat moet je zeggen over een boek dat al is uitgeroepen tot strip van het jaar en al is vergeleken met klassiekers als *Maus* en *Jimmy Corrigan*? Nadat vrijwel iedereen (inclusief ondergetekende) allang het Engelstalige origineel heeft gelezen, is er daags voor de Stripdagen Haarlem 2004 dan eindelijk een Nederlandse vertaling verschenen van **Craig Thompson**s meesterwerk *Blankets*. De roem snelde het boek vooruit, want reeds een jaar geleden verscheen de Amerikaanse editie. Inmiddels is *Blankets* een begrip: niet alleen vanwege het pure, intense verhaal, maar vooral ook vanwege de onovertroffen manier waarop Thompson dat verhaal vertelt. In een harmonieus samengaan van tekst en beeld maken we kennis met een timide knul (Craig) die zich ontworstelt aan de beknellende omhelzing van zijn streng gelovige ouders door zich te storten in een prille kalverliefde. De romance tussen Craig en de op een zomerkamp ontmoette Raina is zo puur dat het de hemel op aarde lijkt – en toch blijkt ook deze idylle vergankelijk.

Blankets is veel meer dan een liefdesverhaal, het is de beschrijving van hoe een jongen uitgroeit tot man. De jonge Craig ontdekt niet alleen de liefde, maar durft zich langzaamaan ook te verzetten tegen zijn ouders en het alles verzengende geloof. Thompson gunt zichzelf een kleine zeshonderd pagina's om deze levensles neer te zetten, zonder dat het ergens saai of langdradig wordt. Door een volleerd gebruik van allerhande stijlmiddelen en visuele vondsten maakt hij van deze zeshonderd pagina's een achtbaan van grafisch meesterschap. Tempowisselingen, pijnlijke stiltes, uitdijende en inkrimpende kaders... Thompson haalt alles uit de kast om dit verhaal zo sprankelend mogelijk te vertellen. En het werkt, keer op keer.

Blankets blinkt uit door zijn gelaagdheid, zonder dat het boek daardoor pretentieus of ondoorgrondelijk wordt. Integendeel, want ook zonder die diepere lagen en dwarsverbanden maakt dit verhaal indruk. Wat een authentieke emoties, wat een oprechte gevoelens! Bij het vertalen van de titel had de uitgever echter wel degelijk moeite met de inhoudelijke gelaagdheid. Zelf zei Thompson hierover in Haarlem tegen me: 'De dekens uit de titel verwijzen naar de beschermende rol van familie, vriendin, religie. Daarom vind ik ook dat de Nederlandse titel (*Een deken van sneeuw*) de lading niet helemaal dekt. De sneeuw is slechts één van de dekens.' Het boek had gewoon *Dekens* moeten heten. De worsteling over de titel wordt nog extra duidelijk in het colofon, waar het boek nog *Sneeuw* wordt genoemd. Om poëtische redenen is dat uiteindelijk *Een deken van sneeuw* geworden. Ook de ondertitel is vreemd vertaald: *'an illustrated novel'* is verworden tot 'een liefdesverhaal'. Ook dat is een versimpeling van de brede thematiek. Maar goed, gelukkig is het binnenwerk wel goed vertaald, met als uitstekende vondst het pesterig gezongen kinderliedje *Slaap kindje slaap*. Dankzij deze vertaling kunnen nog veel meer Nederlanders kennis maken met dit meesterwerkje van een jong genie. JM

Slapen?
Is dat goed?
Natuurlijk. Gebruik de binnenkant van mijn jas maar als kussen. Die is lekker zacht
mmm... Dank je. Wat ben je toch 'n schatje. Ik ben zo slaperig...

Litteken in het geheugen

Sinds de jaren zestig voerde de Rode Khmer, onder leiding van Pol Pot en met steun van het communistische Noord-Vietnam, een guerilla tegen de Cambodjaanse Khmerrepubliek van prins Sihanouk. Het succes kwam begin jaren zeventig. Sihanouk was begin 1970 afgezet door de pro-Amerikaanse generaal Lon Nol. De Verenigde Staten bombardeerden Cambodja en vielen het land binnen om de Vietcong te bestrijden. De plattelandsbevolking werd in de armen van Pol Pot gedreven. Die greep die in april 1975 de macht en vestigde een ongekend wreed schrikbewind. Meteen deporteerde de Rode Khmer de stadsbevolking naar dorpsgemeenschappen. Eigendom werd afgeschaft, bezit onteigend. Families raakten ontworteld en gescheiden. Naar schatting een kwart van de toenmalige bevolking heeft de krap vierjarige dictatuur van Pol Pot niet overleefd. Wie oud genoeg is geworden om zich de jaren 1975-1979 te herinneren, heeft een litteken in zijn geheugen. **Séra** (1961) is één van hen. Zijn album *Rode Khmer*, waaraan hij eind jaren tachtig en begin jaren negentig begon te werken, is een expressief getekende, grauwe herinnering aan de machtsgreep van de Rode Khmer en de val van Phnom Penh. Het is geen autobiografie, zegt Séra. Hij gebruikt zijn kennis van het land, zijn herinneringen om een realistisch maar fictief verhaal te vertellen: het verhaal van soldaat Snoul. *Rode Khmer* – de oorspronkelijke titel *Impasse et Rouge* brengt de kanteling van de macht veel preciezer tot uitdrukking – bevat weinig tekst (die trouwens in slecht Nederlands is vertaald). Het mooi uitgegeven album is een caleidoscopisch bombardement van geladen beelden vol vervreemding. Ongemakkelijk en indrukwekkend. HM

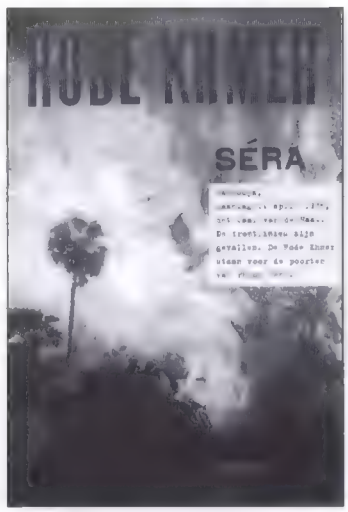

Rode Khmer

Séra
Oog & Blik 2004
ISBN 90-5492-103-X
Prijs €14,95
104 pagina's
kleur (sk)

[DE BOVENTOON]

Duitse fontanellengnomen

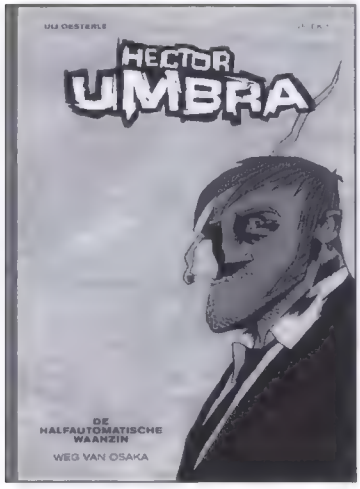

Hector Umbra
De halfautomatische waanzin 1: Weg van Osaka

Oesterle
Silvester 2004
ISBN 90-5885-105-2
Prijs €13.99
56 pagina's
kleur (hk)

Het aantal Duitse stripmakers met succes in Nederland is eenvoudig op één hand te tellen. Allereerst is daar Andreas, al woont die al zo lang in Bretagne dat zijn werk meer Frans oogt dat Duits. Eenzelfde Franse invloed geldt voor Matthias Schultheiss, van wie de laatste tijd weinig wordt vernomen. En dan is er nog de homotekenaar Ralf König. Sinds kort kunnen we een nieuwe naam aan dat rijtje toevoegen: **Uli Oesterle**. Ook Oesterle haalt zijn inspiratie bij voorkeur over de grens, getuige de gelijkenis van zijn stijl met die van de Argentijn José Muñoz. De blokkige tekenstijl met veel zwarte schaduwvlakken lijkt zo te zijn weggelopen uit strips als *Alack Sinner* en *Joe's Bar*. Sterker nog: ook de nadruk op de zelfkant van de grote stad, met haar neonreclames, hoeren en verdwaasde zwervers, is kenmerkend voor het werk van Muñoz. Toch vervalt Oesterle niet in epigonisme: zijn lijnvoering verraadt een groot talent en toont zeer zeker een eigen gezicht.

Vanaf de kaft staart de glimmende hoofdpersoon Hector Umbra de lezer aan. De titel van deze nieuwe reeks is wat gecompliceerd, want voluit moet het zijn: *Hector Umbra – De halfautomatische waanzin*. Dit eerste deel heet op zijn beurt *Weg van Osaka*, maar sommige boekarchieven hebben *De halfautomatische waanzin* als albumtitel aangewezen. Om het nog ingewikkelder te maken: bij voorpublicatie in *Myx Stripmagazine* heette de strip nog *De halfautomatische gekte*. Volgt u het nog?

Waanzin is nadrukkelijk het thema van deze reeks. Bladeren in *Hector Umbra* is als een kijkje in het brein van stripmaker Uli Oesterle. De Duitser heeft veel van zichzelf in deze strip gestopt, zonder dat je het een autobiografisch verhaal kunt noemen. Neem alleen al het robuuste uiterlijk van zijn held Hector, of diens rommelige appartement in München, dat vol ligt met cd's (Elvis, Tom Waits) en strips (*From Hell*, *Strapazin*, Baru). Als lezer verdwaal je in dit eerste deel van *De halfautomatische waanzin*. Het is een poel van grootsteedse twijfels en depressies. Umbra, die rare figuurtjes schildert om zijn demonen uit te drijven, ziet in een hippe nachtclub zijn vriend en deejay Osaka op wonderlijke wijze verdwijnen. Op zoek naar Osaka raakt hij verzeild in een moderne variant van de onderwereld.

Oesterle is de juiste man om dit bizarre verhaal over fontanellengnomen en andere hersenspinsels te verbeelden. Door zijn overdonderende platen wordt het geluid van de grootstad hoorbaar. JM

HIER IS DE BEFKONING!
SMACK SMACK
HEB JE SOMS EEN SLECHTE BUI?
BLONDJE?
PFFF... NEUH, DANK JE. KAN GOED ZONDER DIE HIPPIE-SHIT
NEBBIE GEEN MANNENDRUGS IN HUIS?

[E N V E R D E R]

Bud Broadway 3: Banzaï op Borneo (Heuvel, Boumaar). Broadway lezen vraagt even tijd. Dè klare-lijnexponent van dit moment, Eric Heuvel, betaalt echter dubbel en dwars uit. Lekker veel pagina's voor een stevige prijs. TdK

Het contact (Maury/Robberecht, Casterman). Thomas Lalande heeft een bijna-doodervaring en wordt aan het eind van de lichttunnel terug gestuurd om een moordenaar te ontmaskeren. Aardig gegeven getekend in sfeervolle bruin- en grijstinten. TdK

Dagboek van een bos 12: Het temperament van Marilou 2 (Servais, Dupuis). Servais is heer en meester van de sfeerscènes. In het tweede deel van dit in het interbellum spelende tweeluik wordt duidelijk dat de echtgenoot van Marilou niet verantwoordelijk is voor de moord op de minnaar van zijn warmbloedige vrouw. Met de tijdens zijn afwezigheid opgedoken broer van het slachtoffer wordt een vrolijk *menage à trois* gevormd. Mooi en gaaf verhaal. RB

HAND 2: Het roestwoud (Vegliona/Pelot, Dupuis). De makers van de strip Human Analysis New Department (HAND) hebben goed naar de *Martha Washington*-strips van Frank Miller gekeken. Technologie in een desolate en nabije toekomst vermengd met een minderheidsheldin (Indiaanse in dit geval). Wetenschappelijk gerommel met genetica en de natuur loopt uit de hand en moet in de doofpot gestopt worden. Aardig is de (bij de eerste druk geëvoegde) cd-rom met spannend strip-intro en achtergrondinfo zoals verhaaluitleg, karakters en schetsen. JB

Inspecteur Canardo 14: In de olie (Sokal, Casterman). Canardo beleeft een actueel avontuur als hij met een door terroristen gekaapt vrachtschip wordt geconfronteerd. Een milieuramp en een corrupte dictator zijn de ingrediënten die het verhaal smakelijk maken. TdK

Jeanne (Baudoin, Sherpa/Oog & Blik). Baudoin schetst en zwetst. Hij laat zijn min of meer willekeurige herinneringen in een diarree van lettertypen en tekenstijlen op de lezer los. Een enkeling zal het prachtig vinden, de meesten niks. Ik behoor tot de meerderheid. TdK

Mechanisch land 2: Antarctica (Andreae, Casterman). De kapitein en zijn vreemde metgezellen dwalen over de Zuidpool terwijl Snavelbek zijn machtspositie probeert te versterken. Andreae creëert een geheel eigen wereld met boeiende karakters. TdK

Michel Vaillant 67: Voor David (Graton/Graton/Besson/Malençon, Graton). Dit album is gebaseerd op het filmscenario van Luc Besson en Gilles Malençon maar daarna bewerkt tot een binnen de reeks passende stripversie. Een stervende Vaillant-coureur bewijst dat het hier toch om een bijzonder verhaal gaat. Album 66 wordt, omdat het een vervolg is op deel 65, daarom even overgeslagen. TdK

Nicky Saxx 3: W.W.T./Intens (Oosterveer/Ritstier, Boumaar). Nicky Saxx is James Bond met borsten. Opdrachten uitvoerend over de gehele wereld staat ze koelbloedig en als het moet meedogenloos haar vrouwtje. TdK

Quark 2 (Lodewijk/Van Kooten, Prestige). Manga van Nederlandse bodem, jawel. En met alle verplichte Japanse elementen: seks, geweld, grote machines, geweld, cyberharnassen,

Nooit genoeg

Peter Pontiacs oeuvre, nu al in zeven delen! Dit deel doet, net als de voorgaande, denken aan de legendarische prentenboekserie *Waar is Wally?* Grote, bladvullende tekeningen met heel veel, heel klein getekende figuren. Eerst moest je Wally zoeken, daarna van alles en nog wat. In deze *Review* kan zo een lijstje zoekopdrachten: waar is Dirkjan, Kafka, Jules Deelder, Rita Dolce Vita of Robert Crumb? (De laatste zit met de eerste in een heerlijk coffeeshop-avontuur). Dit dossier draagt de fraaie sms-taaltitel *X-11*. Alsof de vorige zes delen niet autobio waren. Neen, Pontiac blijft zichzelve trouw, en gelukkig maar. Die thema's (seks, drugs, rock & roll enzovoorts) zijn er maar zo'n beetje met de haren bijgesleept. Dat geeft niks: Pontiacs werk is zo divers verspreid, dat elk thema een rechtvaardiging is om de tekeningen en korte verhalen te bundelen. Of kent u iemand die zulke uiteenlopende bladen als *Highlife*, *De Volkskrant*, *Algemeen Dagblad*, *Stripschrift*, *Buona Sera*, *Opkomst* en *Bavo-journaal* leest en de Pontiacs eruit knipt? Nieuwe lezers moeten zich voelen als het brave stripjongetje dat de underground wil betreden, met Pontiac als verveelde caissière of als de in klederdracht gestoken kampeerders, die in het verdorven Lowlands aankomen. Toevallig staan deze twee tekeningen naast elkaar. En dan krijg je er zonder te bladeren ook nog een prachtige *Vpro-gids*cover bij, met een gevoelig zelfportret uit de *Kraut*-periode, waar Pontiac zijn muze in dienst stelde van een Echte Kwestie. Dat die beeldroman de voorbode mag zijn van een nieuw, lang en makkelijk beschikbaar Pontiac-verhaal... O ja, van een beetje bronvermelding heeft de uitgever blijkbaar nooit gehoord. WM

MAAR JA, DAT IS DE PEUK VAN DE ROBIM. NEE, WAT ECHT AAN MIJ BEGINT TE KNAGEN ZIJN DIE MENSEN MET HUN: "IK DACHT DAT VANDAAG DE ZON ZOU SCHIJNEN, MUIS!" OF "HÉ, MUIS, DRAAG JIJ MIJ PLU MAAR, JIJ ZEI DAT 'T ZOU REGGNEN!".
JA, DAT KEN IK... TEGEN MIJ ZEGGEN ZE STEEDS: "IK DACHT DAT JIJ 'N UNDERGROUND-TEKENAAR WAS!"...
STUKKIE KAAS?
14/9/94 BUZZ'EM

Pontiac Review 7:
Dossier X-11

Pontiac
Oog & Blik 2004
ISBN 90-5492-118-8
Prijs €19,95
64 pagina's
zwart/wit met kleur (sk)

Eerbetoon aan de schepper

Pure nostalgie. Met dat excuus kun je het veroorloven de 'nieuwe' *Archie* aan te schaffen. 23 jaar na het verschijnen van Archie's laatste avontuur, *Archie contra mister Magneto* (Oberon), brengt uitgeverij Amor Vincit Omnia het nooit eerder in album verschenen verhaal uit dat zich afspeelt in de IJstijd. Het verhaal werd ooit gepubliceerd in weekblad *Sjors* in 1973/74. Om dertig jaar na dato alsnog in albumvorm uit te komen, mag als een eerbetoon aan de schepper **Bert Bus** worden gezien. De man, wiens werk ook in het Groningse Stripmuseum is te bewonderen (afdeling robotten), heeft een imposante carrière achter de rug. Bus, die overwegend sciencefictionwerk tekende is de creatieve eigenaar van striphelden als Olaf Noord, Cliff Rendall, Stef Ardoba en Russ Bender. Het futuristische aspect speelt ook weer een belangrijke rol in dit verhaal. Archie, Ken en Ted belanden met hun tijdmachine, in de vorm van het schaakstuk toren, in de IJstijd. Archie, die lichtelijk in de war is, wordt eerst gekroond tot stamhoofd om later gevangen gezet te worden. Dat alles uiteindelijk goed afloopt en het drietal weer veilig bij oom Ritchie aankomt, zal geen verrassing zijn. Achter in het album, dat is geniet en wat sober is uitgevoerd, is nog een bibliografie van Bert Bus opgenomen. TdK

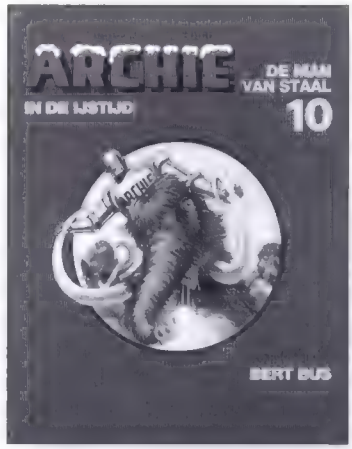

Archie, de man van staal 10:
In de IJstijd

Bus
Amor Vincit Omnia 2004
ISBN 90-72033-58-2
Prijs €6,95
32 pagina's
kleur (sk)

geweld, bizarre karakters en vreemde ontwikkelingen. Een heen en weer schietend verhaal met onder meer: een fascistoïde toekomststaat, tijdreizigers, een naakte Einstein in stasis, antieke motoren en grote 'guns'. Jammer dat de goed geïmiteerde manga-stijl hier en daar op schetswerk lijkt. JB

Reality show 2: Direct live (Porcel/Morvan, Dargaud). Oshii Feal is politieagente bij Mediacop. Via ingebouwde camera's kunnen de tv-kijkers thuis haar werkzaamheden volgen. Onder hen de satanische seriemoordenaar 'De rode driehoek'. En op wie heeft hij nu zijn moordlustige oogje laten vallen...? Juist! TdK

Requiem - De vampierridder 3: Dracula (Mills/Ledroit, Prestige). Vampiers zijn net als het kwaad van alle tijden. Maar niet alle vampiers zijn het kwaad. Requiem is een mythische ridder, tevens vampierendoder. Alleen hij weet dat zelf niet meer. Hij is speler en pion in een interdimensionale strijd tussen goed en kwaad en diverse facties daarin. Monsters, bloed en gruwelen in duistere tekeningen met toch ook een verhaal. JB

Star Wars – Clone Wars 3: De slag om Jabiim (Diverse auteurs, Sanoma). Waar deel 1 van deze voortzetting van de strip van de *Star Wars*-films al veel grimmig geweld liet zien, escaleren deeltjes 2 en 3 tot de daadwerkelijke oorlog. Inclusief nieuwe, in-en-inslechte tegenstanders en harde, soms foute, beslissingen door de jonge, onbesuisde Jedi-leerling Anakin Skywalker. Onbesuisdheid waarvan de fans die films *IV*, *V* en *VI* hebben gezien, wéét waarheen die leidt. Terwijl *Star Wars*-films *I* en *II* juist een hoog Disney-gehalte kennen – of zo u wilt *The A-Team*-gehalte - staat deze strip bol van bloederig geweld. En aardig getekend ook, zij het wat houterig, ondanks alle actie. JB

Tombelaine 4: Het masker van Boeddha (Capo/Chaillet, Casterman). Met een vernieuwde coveropmaak maar gelukkig met een identieke rug zet het verhaal rondom Quentin Fortune zich voort. Van kansloze gevangene werkt hij zich op tot redder van de keizer van China. TdK

Veerman tussen de sterren 2: Jason (Sofia/Frasier/Jewel, Dargaud). Een *Duin*achtig epos over een toekomst met keizerlijk hof, een raad der edelen, vrijbuiters en piraten. Allen zijn of blijken verwikkeld in intriges rondom de macht, die is gestoeld op het bezit van mensen/slaven met de zeldzame gave ruimteschepen door de hyperruimte te kunnen loodsen. JB

Weena 1: Een kwestie van erfelijkheid (Corbeyran/Picard, Arboris). Dit fraai getekende en ingekleurde fantasy-verhaal speelt in een Middeleeuwse, magische wereld bevolkt door elfen. Weena, dochter van het stamhoofd, was bij haar geboorte al een slecht voorteken; zij zal dood en verderf naar het dorp brengen. Dit lijkt bewaarheid te worden als hogere machten interesse krijgen in het opgroeiende kind. JB

Zusje 1: Kusje van Zusje (De Jager, M). Je moet er niet aan denken zo'n eigenwijs kind te hebben. Zusje becommentarieert de actualiteit op kinderlijk grappige wijze. Slechts drie strookjes per pagina is wel een beetje mager, dat kan beter. TdK

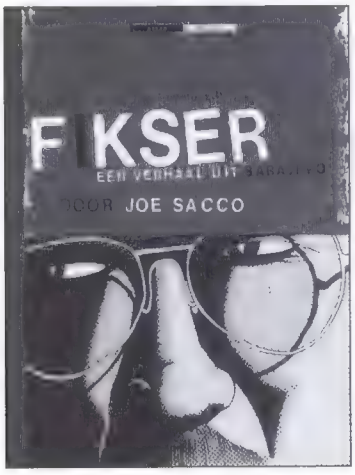

Ritselaar in Sarajevo

Heeft **Joe Sacco** in Nederland nog een introductie nodig? Eigenlijk niet, want de Amerikaan die oorlogsreportages maakt in stripvorm won twee jaar geleden al de Vpro Grand Prix van de Stripdagen Haarlem. Toch duurde het tot de vroege zomer van 2004 voordat er eindelijk werk van hem in Nederlandse vertaling verschijnt: *Fikser* (een ietwat infantiele vertaling van het origineel *The Fixer*). Vermoedelijk uit strategische overwegingen koos uitgeefcombinatie Atlas/ Oog & Blik voor Sacco's meest recente werk. Maar niet getreurd, want concurrent Ger van Wulften (uitgeverij Rechtdoorzee Mijl op 7, Xtra) legt zich toe op de vertaling van twee oude klassiekers: *Palestine* en *Safe Area Gorazde*.

Tot zover de beursberichten, nu het boek zelf. *Fikser* toont aan dat Joe Sacco is veranderd. Wie hem in Haarlem heeft gesproken, weet dat hij niet langer overkomt als de stuntelige neuroot die in zijn eerdere werk op reportage gaat naar de brandhaarden overal ter wereld. Sacco (1960) oogt volwassener dan zijn personage, hetgeen zich ook vertaalt in de tekenstijl van *Fikser*: realistischer en minder cartoonesk dan in zijn vroegere werk. Vooral rauwer ook. Geen stijlbreuk, maar eerder een rijpingsproces. Ter compensatie lijkt de papieren Sacco nog steeds op een kluns.

Fikser verhaalt van Sacco's recente terugkeer naar Sarajevo, waarbij de hoofdrol opmerkelijk genoeg is weggelegd voor de tussenpersoon die de stripreporter door de getroffen stad loodst. De cynische Neven is een regelaar, een ritselaar, een – vooruit – fikser. Sacco beschrijft hoe hij zich als buitenlandse verslaggever laat leiden door deze dubieuze gids, die zelf een verleden heeft als sluipschutter. Pijnlijk zijn de situaties waarin duidelijk wordt hoe afhankelijk beide mannen van elkaar zijn: Sacco wil informatie, Neven wil geld. De journalist moet immers met een goed verhaal thuiskomen, terwijl de drankzuchtige ritselaar met moeite de eindjes aan elkaar kan knopen. Door op deze afhankelijkheid in te zoomen, toont dit verhaal een bizarre vriendschapsband, die een inkijkje verschaft in de ziel van Sarajevo.

De kracht van Sacco's werk schuilt in het tonen van de genadeloze realiteit, maar tegelijkertijd oog houden voor menselijke emotie. Neven is overduidelijk een sjacheraar, maar wel eentje die is gegroefd door het oorlogsleed. Vanwege de rauwe tekenstijl mist *Fikser* de *schwung* van het eerdere werk, maar krijgt het juist weer wel een toepasselijke desolate sfeer. Sacco blijft dus acteren op het hoge niveau dat we van hem kennen. JM

Fikser

Sacco
Atlas/Oog & Blik 2004
ISBN 90-450-0418-6
Prijs €15
108 pagina's
zwart/wit (sk)

Armer Neven
Al dat wachten om de kreeste waar veld te rennen
Want on danks mijn tranen alle uitspat ting her bij de Hadday Inn
de voor één nacht rekent wat een soldaat in één jaar verdient
had ik geen 150 Dm per dag voor zijn diensten
met eens een visite kaartje voor zijn verzameling
Eindelijk had de espresso waar ik aan rook hem nog een Dutse mark armer gemaakt

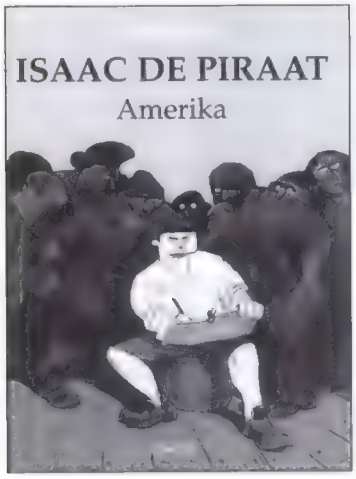

Heimwee naar een strakke hand

Isaac de piraat van **Christophe Blain** is een zwierige, onderhoudende strip. Het verhaal, over een ambitieuze schilder die meereist op een piratenschip, heeft vaart en een prettige, intelligente humor. Het lijkt zich niet echt te kenmerken door een strak plot, het kabbelt wat voort. De hoofdpersoon belandt van de ene situatie in de andere en net als onze levens lijkt dat van hem te worden beheerst door toeval en willekeur in plaats van door een alwetende, almachtige en plannende auteur.

De tekeningen zijn in dezelfde krasserige stijl die Joann Sfar ook hanteert. Er is een hele generatie jonge Franse striptekenaars die patent lijkt te hebben op deze soort uit de losse pols getekende en geschreven strips. Denk aan Donjon en aan het andere werk van Lewis Trondheim. Ze slaan blijkbaar ook aan. Toch krijg ik zelf wel eens heimwee naar de tijd van Franquins *Robbedoes*, René Goscinny's en Albert Uderzo's *Asterix* en *Kuifje* als ik weer een album zoals *Isaac de piraat* voor me krijg.

Steeds vaker worden de tekeningen in strips ondergeschikt gemaakt aan het verhaal. Niet dat *Isaac de piraat* beroerd getekend is, integendeel. Blain heeft veel kaas gegeten van compositie, van belichting, beeldritme enzovoorts, dat zie je zo. Maar móói zijn de tekeningen niet. Ze tonen alleen het hoognodige, er is geen reden om je oog te laten hangen op een mooi getekend, 18e-eeuws straatje, of een sierlijk afgebeelde vrouw. Je ziet: straatje, vrouw, schip, tropisch eiland, en met die informatie ga je naar het volgende plaatje.

Op zich komt dat de vaart van het verhaal ten goede, maar *Robbedoes* las toch ook lekker weg, en die strip heeft wèl mooie tekeningen. Soms lijkt het wel of auteurs van humoristische strips geen zin meer hebben al te veel tijd te steken in een mooie plaat, in gedetailleerd uitgewerkte decors, of in een van tevoren minutieus uitgewerkt plot. Maar wat ben ik eigenlijk al een ouwe lul, die appels met peren zit te vergelijken en zeikt dat het vroeger allemaal beter was. PB

Isaac de piraat 1: Amerika

Blain
Oog & Blik 2004
ISBN 90-5492-106-4
Prijs €12.50
48 pagina's
kleur (hk)

Een vaderlands familiefeuilleton

Retro is in. In Noord-Amerika grijpen tekenaars als Chris Ware, Seth en Adrian Tomine terug op klassieke stripstijlen en in Frankrijk maakt de avonturenstrip uit de jaren '50/'60 zijn comeback in een modern jasje. In Nederland zijn Erik Kriek, Eric Heuvel en **Typex** exponenten van deze ontwikkeling. Van deze laatste auteur is het eerste deel in ouderwets oblongformaat verschenen van de serie *Wilstra*, die wordt voorgepubliceerd in *Vrij Nederland*. Typex noemt deze pastiche zelf een vaderlands familiefeuilleton, vrij naar de avonturen van *Kick Wilstra*, de in de jaren vijftig razend populaire voetbalstrip van **Henk Sprenger**.

Typex' strip is meer dan alleen een parodie op of een ode aan het werk van Sprenger. De auteur grijpt zijn navertelling van het leven van Kick Wilstra aan om er met veel vaart en humor de ontwikkelingen in de Nederlandse samenleving vanaf de jaren dertig in te beschrijven. Dit eerste deel handelt over de crisisjaren, al spelen de eerste twee pagina's zich af in het heden, wanneer zoon, schoondochter en *'gothic'* kleindochter op bezoek gaan bij opa Kick (fraai vondst: deze twee pagina's zijn in kleur; de rest van de historische vertelling in grijs/bruin-tinten). De serie valt te omschrijven als een 'sociale strip', naar analogie van de literatuur waarin sociale romans staan voor epistels waarin de maatschappelijke context van families veel aandacht krijgt.

In Typex' versie zijn natuurlijk vele verwijzingen terug te vinden naar de oorspronkelijke *Kick Wilstra* (momenteel in herdruk bij Boumaar). Dat begint al bij de geboorte van Kick in 1934. In Sprengers versie zit vader Wilstra op de tribunes van de Veendorpse Voetbalvereniging, maar vertrekt hij spoorslags ('na het winnende doelpunt van VVV') naar huis wanneer hij van de bevalling op de hoogte wordt gesteld. In Typex' bewerking gaat vader na de wedstrijd gewoon naar de kroeg, alwaar moeder Wilstra met de pasgeboren Kick aan de borst hem moet komen halen. Veendorp heet overigens bij Typex Veldert en Kicks motto 'Doelbewust voorwaarts', wat een hele naoorlogse generatie schijnt te hebben geïnspireerd, is veranderd in 'Door vallen en opstaan'.

Verder maakte Sprenger van *Kick Wilstra* geen ondertekststrip, maar hanteerde hij een mix van tekstkaders en balloons, wat in de jaren vijftig vernieuwend was. Typex heeft deze aanpak overgenomen, al laat hij de lange lappen tekst die Sprenger soms gebruikte, achterwege. Waar *Kick Wilstra* een echt tijdgebonden avonturenstrip is, staat *Wilstra* een tree hoger. Het is een beschouwende strip, op zowel een episode uit de rijke Nederlandse stripgeschiedenis als maatschappijhistorische ontwikkelingen. Vakwerk met een knipoog! RS

Wilstra 1: Die goeie ouwe crisis

Typex
Oog & Blik/
Boumaar 2004
ISBN 90-5492-116-1
Prijs €7,95
32 pagina's
kleur (sk)

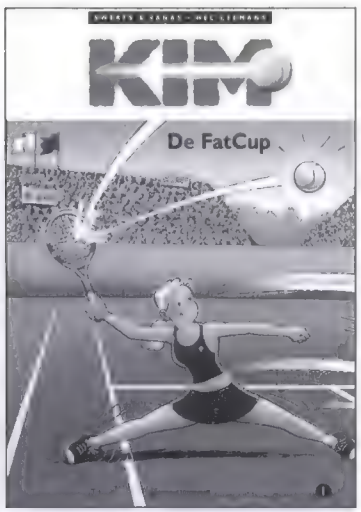

Kim door de shredder

Voor wie als Vlaming succesvol is en in de mediaschijnwerpers staat, valt er de laatste jaren nauwelijks aan te ontkomen: Vroeg of laat verschijnt er een stripversie van je leven. Net zo divers als de Bekende Vlamingen zijn, zo divers is ook het niveau van stripverhaalversies van Bekende Vlamingen. Het eerste album, *The Fatcup*, uit de reeks *Kim*, over tennisster Kim Clijsters, is een schitterend schoolvoorbeeld van een mislukte verstripping. De *lay-out* en de tekeningen lijken vakmatig in elkaar gezet. Wanneer je het album echter begint te lezen, kom je er al snel achter dat je eigenlijk niet te maken hebt met een stripverhaal. Dit is slechts een extreem goedkope, inspiratieloze, fundamentalistisch flauwe, routineuze poging tot een marketingtruc, van een paar ervaren stripmakers (**Wim Swerts**, **Vanas** (=Luc Vanasten) en **Hec Leemans**), om mee te liften op het commerciële succes van de merknaam Kim Clijsters. *Kim* schijnt bedoeld te zijn voor lezers 'van jong tot oud', maar de doelgroep lijkt mij eerder de achtjarige Kim Clijstersfan die bereid is om werkelijk alles te kopen, als haar idool er maar op staat afgebeeld, of het nou een stripalbum, een tennisracket of een Kalasjnikov is.

Het grootste manco van dit album, tussen alle extreem flauwe grappen door, is nog wel het tenenkrommende strippersonage dat de makers van Kim hebben gecreëerd, waarschijnlijk om de doelgroep, haar fans, zo gelukkig mogelijk te stemmen. Deze Kim is de ultra brave, goede heiligheid zelve. Vergeleken met deze strip-Kim speelt zelfs Mickey Mouse de *bad guy* in al zijn strips. Oftewel: deze Kim is volslagen oninteressant en ongeschikt als stripfiguur. Toch wordt juist dat brave imago ironisch genoeg in de realiteit meteen door dit album zelf onderuit gehaald. Met de publicatie van dit waardeloze album maakt de Kim Clijsters-industrie zich immers schuldig aan grootschalige papierverspilling. En nu maar hopen dat het maar bij één album blijft. RdH

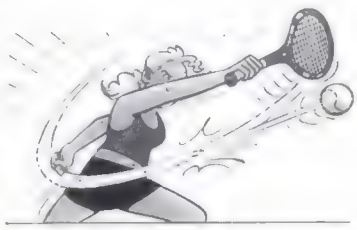

Kim 1: De Fatcup

Swerts & Vanas & Leemans
Standaard 2004
ISBN 90-02-21689-0
Prijs €4,50
32 pagina's
kleur (sk)

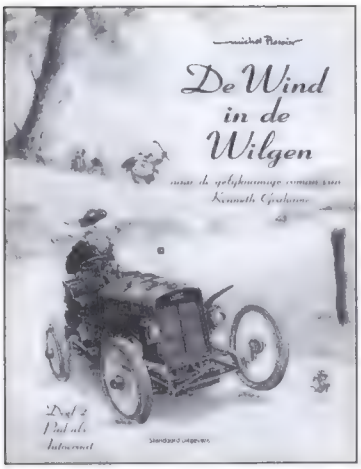

De wind in de wilgen 2: Pad als autocraat

Plessix & Grahame
Standaard 2004
ISBN 90-02-21645-9
Prijs €12,50
32 pagina's
kleur (hk)

Alleen onderaard'... is het leven de moeite waard

Even googlen wil de zaken nog wel 'ns in een groter perspectief zetten. Gooi de Engelse titel *The Wind in the Willows* in de zoekmachine en er stromen 160.000 *hits* over je scherm. Je wilt een bloemlezing? Een zekere Johan de Meij heeft een bijbehorende muziekpartituur geschreven (luister maar op *www.euronet.nl*) en de softrockers van *Coldplay* gaan niet een jaar stoppen, maar met wind-in-de-wilgen-retraite. Ik wil maar zeggen, de stripbewerking die **Michel Plessix** maakt van het beroemde Engelse kinderboek, staat niet helemaal op zichzelf. Er zijn veel bewerkingen, verminkingen, kinderversies, prentenboeken en tekenfilms voorafgegaan aan de vierdelige stripserie van Plessix, waarvan deel 2 nu uit is: *Pad als autocraat*.

Kenneth Grahame (1859-1932), die een bar ongelukkige jeugd had met een vroeg overleden moeder en een dronken vader, schrijft het boek op het hoogtepunt van de neo-romantiek: kunstenaars overgieten de niet altijd even blije kindertijd graag met een liefdevol sausje en verheerlijken die voorbije jaren. (denk bij voorbeeld aan Theo Thijssens verfilmde *Kees de jongen*). Het verhaal vertelt over het vriendenviertal Das, Mol, Pad en Rat. Het is de ideale fabel: kinderen genieten van de dierenavonturen, volwassenen proeven terloops satire en filosofie. In deel 2 steelt Pad de show, hoewel hij pas later optreedt. Deze playboy, rijk en van gegoede Engelse afkomst (de tekeningen ademen een Dickensiaanse sfeer), raakt verslaafd aan autorijden. Zijn vrienden willen hem *cold turkey* laten afkicken. Das waarschuwt: 'Als het zo doorgaat met die gevaarten, krijgen we een invasie... dan moeten er wegen komen, hotels om mensen te herbergen, kortom alles waarvoor ze komen, wordt zo verwoest. En omdat iedereen de hele tijd in die kooien op wielen zit, raken ze het ontwend om met elkaar te praten en begrijpen ze elkaar niet meer.' Maar sombere gedachten overheersen niet. Humor zorgt voor tegengif: een kip die een aangereden vos troost, taalgrappen (wat rijmt er op Kerstmis?). De allegorische tocht door het Woeste Woud tekent Plessix liefdevol, zonder te vervallen in vals sentimentalisme. Plessix' dassenburcht is een mooi getekend soort Atlantis (mensenwerk is niet sterk) en achter de ramen van de mensenhuizen zie je mooie minidrama's, zoals betrapte minnaars. Ook letterlijk klein, want de tekeningen zijn zo fijn, dat details priegelig worden. Met vier delen te gaan wordt *De wind* niet commercieel uitgemolken en is deze fraai gebonden bewerking een stuk pruimbaarder dan het verwante *Boeboeks*, dat ook bij Standaard verschijnt. WM

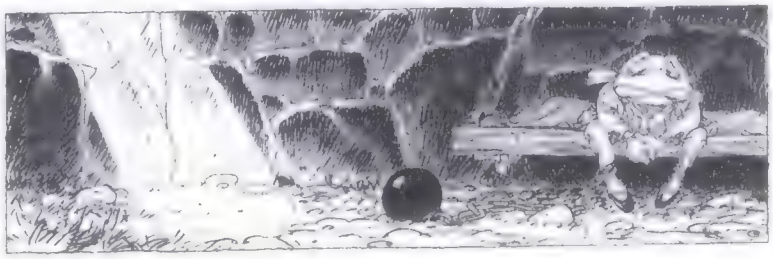

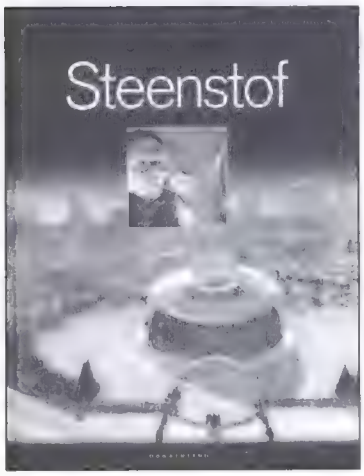

Steenstof

Van de Perre
Oogachtend 2003
ISBN 90-775490-2-1
Prijs €22,50
112 pagina's
kleur (hk)

Lezers op ontdekkingstocht

Na een verblijf van drie jaar in Peking heeft de Vlaamse schilder **Gerolf van de Perre** daar een getekend verslag van gemaakt. Geen autobiografische terugblik, want dat is niet 's mans stiel. 'Ik verlangde immers naar de vorige gedaante van de beeldende kunst, dat van spiegel van de wereld', schrijft hij in zijn vijf pagina's tellende voorwoord. 'Moderne kunst heeft de neiging zichzelf tot onderwerp te nemen. Dit geldt ook voor andere kunstvormen, maar proza, theater, opera en film lijken vanwege de interactie tussen personages meer een levensader te hebben. Het is ook de kracht van het beeldverhaal.'

Steenstof, het boek waarvoor Van de Perre in Haarlem werd gelauwerd met de Vpro Debuutprijs, is een spel der verbeeldingskracht geworden, maar wel eentje waar je je moet invechten. Het is een onconventioneel beeldverhaal, dat meerdere geconcentreerde leesbeurten vergt. Een interessant project, maar toch niet helemaal geslaagd. De toegankelijkheid van het verhaal laat namelijk te wensen over, vooral door het vage, soms bijna onontcijferbare schilderwerk. Van de Perre heeft op sterk absorberend rijstpapier gewerkt, waardoor de lijnvoering vervloeit. Het geeft de strip een mystieke vaagheid, maar zorgt er ook voor dat personages soms moeilijk van elkaar te onderscheiden zijn.

De boodschap van *Steenstof* is heel fascinerend: in Peking moeten oude stadsdelen, waar het straatleven een belangrijke sociale functie vervult, tegen de vlakte ten gunste van een hypermodern operagebouw waar alleen 'volksvreemde' voorstellingen te zien zullen zijn. Het verhaal geeft een genadeloos inkijkje in de hypocrisie van het Chinese staatsbestel. De dichter Wo Dang steekt zich als pleitbezorger van het operagebouw in een overmoed wespennest, dat ook van hem een intrigant maakt. Knap aan dit boek is de onconventionele grafische aanpak, met dialoogteksten die als tv-ondertitels slim in de plaatjes zijn geplakt. Net zoals het verblijf van Van de Perre in China dat moet zijn geweest, is ook dit boek een ontdekkingstocht. Zeker niet besteed aan iedereen, maar des te meer aan avontuurlijk ingestelde lezers. JM

Een kwetsbare pin-up

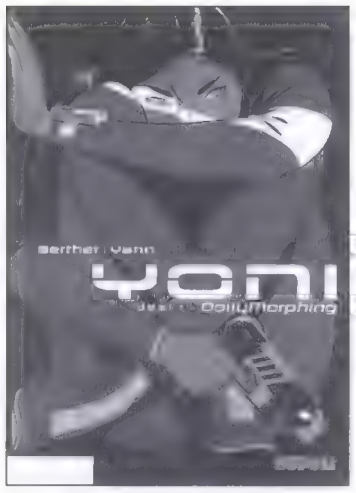

Yoni 1: Dollymorphing

Berthet & Yann
Dupuis 2004
ISBN 90-314-2602-4
Prijs €6,95
56 pagina's
kleur (sk)

Geheim agente Yoni Owens, bijnaam Miss Gumbone is mooi, slim, gevaarlijk, loyaal en kent geen angst. Haar nieuwe opdracht is het meisje Zoé te redden uit de klauwen van een paar ontvoerders. Yoni, is de actieheldin in een sciencefictionwereld van **Philippe Berthet** en **Yann**.

We schrijven het jaar 20... Na een jarenlange strijd tussen de wereldfederatie en de Emiratistische staten is de wereld verdeeld in twee machtsblokken. Enerzijds is er de USWF, de wereldfederatie van rijke vooral westerse landen. Aan de andere kant staan de Emiratistische staten, die het voor het zeggen hebben in het Midden-Oosten en Afrika. Het enige verzet komt uit de Rest van de Wereld, waar een groepje hacktivisten, de TAZ, zich verzetten tegen het conformisme van de USW.

In de wereld die Yann en Berthet schetsen, vangen de grote oren van de inlichtingendienst FCIA alles op. Yoni Owens - vader Cherokee, moeder Iers - is een vrouw zoals we ze kennen van het vorige project van Berthet en Yann, *Pin-up*. Yoni, een naam voor het vrouwelijk geslachtsdeel, heeft een strak lijf en draagt een nog strakker pakje. Natuurlijk beheerst ze alle gevechtstechnieken. Op het eerste gezicht is Yoni een onoverwinnelijke supervrouw. Maar schijn bedriegt. Ze heeft een broertje Tobozo, een hacker, die haar hinderlijk volgt. Daarnaast lijdt ze aan hemianopsie. Ze moet een speciale bril dragen om goed te zien wat zich links van haar afspeelt. Dat maakt haar kwetsbaar en sympathiek.

Het verhaal is doorspekt met verwijzingen naar de filmwereld. Naast Halle Berry als directeur van de FCIA is er USW-president Macaulay Culkin, en komt de wijn, hoekig maar met neus, van chateau Depardieu. Yoni reist per waterstof aangedreven onderwaterjet van de Macdozone naar Frankrijk op zoek naar Zoé. Zij ontdekt waarom haar bazen zo gebeten zijn op de ontvoerders van het meisje. Maar wie het zijn, dat zal pas blijken in deel 2.

Yann en Berthet schetsen hun wereld met veel cybertermen en humor. Behalve een vervolg op *Dollymorphing* is er alle ruimte voor sequels: Yoni, zo blijkt uit haar dossier, werkte namelijk al twaalf opdrachten met succes af. Het scenario van Yann is niet echt verrassend, al maakt de toegift met het FCIA-dossier veel goed. De virtuele erotische plotonderbrekingen zijn vermakelijk, maar voegen niet zoveel toe. Het tekenwerk van Berthet is degelijk. Een fantasiewereld vol technologie en bugs komt met vaart en in verschillende kleuren tot leven.

Dollymorphing is het eerste album binnen de nieuwe reeks *Impressie(s)* van uitgever Dupuis. Bijzonder is het formaat: twee centimeter breder en één hoger dan A4. Daardoor krijgt elke tekening iets extra's. EvdH

Piet Pienter en Bert Bibber in homoland

Tom Bouden is al tien jaar actief als striptekenaar, sinds *Flikkerzicht* (1994) vooral voor de *gay*-gemeente. Met zijn *Suske en Wiske*-parodie trok hij een groter publiek, maar bleef trouw aan zijn thema. Met het prachtig uitgegeven *Het belang van Ernst* doet hij een gooi naar erkenning bij het serieuze publiek. De strip verscheen al in Duitsland en Engeland, en nu pas bij ons, maar als extraatje in de vertaling van **Gerrit Komrij**. Het oorspronkelijke toneelstuk van **Oscar Wilde** dateert van 1895. Wilde is een martelaar van de homobeweging. Hoewel getrouwd en verkerend in chique Britse kringen, leidde hij een dubbelleven met zijn vriend. Diens vader startte een proces, dat hem uiteindelijk te gronde richtte en hij stierf berooid. Deze wetenschap zorgde ervoor, dat kijkers en lezers Wilde's toneelstuk prezen als een afrekening met de hypocrisie van het huwelijk. Het gaat over twee stelletjes, Gwendolen en Jack en Cecily en Algy. De mannen hebben een alias als excuus voor een losbandig leven. Na veel slaande deuren, naamsverwarringen en andere Theater-van-de-lach-omkeringen komt alles goed. Maar het venijn zit in het beeld van het huwelijk. Bouden strooit ruim met prachtige *one-liners*: 'de generaal was in zijn hart een man van vrede, behalve in zijn gezin', en 'mensen die uitsluitend voor hun plezier leven zijn nooit getrouwd'. Bouden verdient lof, omdat hij niet kiest voor een slaafse bewerking, maar durft in te grijpen in Wilde's verhaal. Wat honderd jaar geleden niet kon, tekent hij: hij maakt van de vrouwen mannen. Gwendolen en Cecily worden Glenn en Cecil. Een eeuw later is een dagboek een laptop geworden, een sigarettenkoker een condoomhoesje. Maar het is onvermijdelijk dat onze vier jonge helden, toch een beetje huisje-boompje-beestje-homo's, die niets liever willen dan zo traditioneel mogelijk trouwen, verdwaald zijn in een anti-huwelijkverhaal. Hun gedrag wrikt met de cynische wijsheden over het huwelijk, die in hun tekstwolkjes te lezen zijn. De ingreep van Bouden, hoe dapper ook, haalt de angel uit het verhaal. Maar dat is het enige, wat op deze strip aan te merken valt. WM

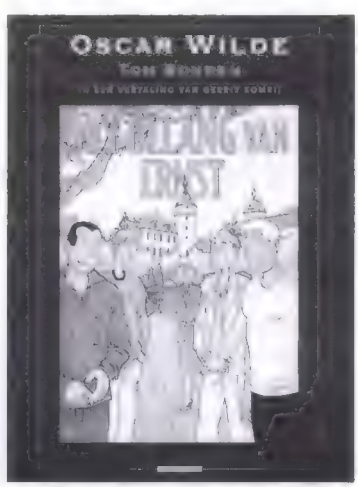

Het belang van Ernst

Bouden & Wilde
Atlas 2004
ISBN 90-450-0999-4
Prijs €16,90
80 pagina's
zwart/wit (hk)

→ AGENDA

AANVULLINGEN? VERTEL HET ONS! STUUR NIEUWS OVER BEURZEN, TENTOONSTELLINGEN OF ANDERE INTERESSANTE STRIPEVENEMENTEN AAN AGENDA@STRIPSCHRIFT.NL OF NAAR POSTBUS 84206, 3009 CE ROTTERDAM.

- **t/m 22 augustus** *Expo 'De fotograaf - In het hart van Afghanistan', met tekeningen van Emmanuel Guibert en foto's van Didier Lefèvre, Spaarnestad Fotoarchief, Groot Heiligland 47, Haarlem, info: (+31) (0)23-5185152 of info@spaarnefoto.nl*
- **t/m 29 augustus** *Expo 'Met Kuifje naar de Inca's', Rijksmuseum voor Volkenkunde, Steenstraat 1, Leiden, info: (+31) (0)71-5168800 of www.rmv.nl of www.kuifje.com*
- **t/m 29 augustus** *Expo 'Donald Duck - 70 jaar jong', Cobra Museum, Sandbergplein 1, Amstelveen, info: (+31) (0)20-5475050 of www.cobra-museum.nl*
- **t/m 5 september** *Expo 'The adventures of Tintin at sea' over Kuifje, The National Maritime Museum, Greenwich, Engeland*
- **t/m 12 september** *Expo 'De eeuw van Jacobs' over het leven van Edgar P., Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32) (0)2-2100433 of visit@stripmuseum.be*
- **t/m 26 september** *Expo 'Blake en Mortimer in het Legermuseum - By Jove! De patronen zijn op...', Koninklijk Legermuseum, Jubelpark 3, Brussel, België, info: (+32) (0)2-7377833 of www.klm.mra.be*
- **t/m 26 september** *Expo 'Stripverhalen, van Shangai tot Brussel' over Chinese stripverhalen in België, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32) (0)2-2100433 of visit@stripmuseum.be*
- **4 t/m 21 augustus** *Expo Paul Geerts, met aquarellen en tekeningen, Koornmarktspoort, IJsselkade 1, Kampen*
- **19 t/m 28 augustus** *Expo van cartoons met het thema 'vrijheid', Galerie Brokkelkamp, Geerstraat 26, Kampen*
- **21 augustus** *6e Kamper Stripspektakel, Oudestraat/Gasthuisstraat/Nieuwe Markt, Kampen, info: (+31) (0)38-3320997 of www.stichtingpromotiekampen.com*
- **28 en 29 augustus** *19e Brabants Stripspektakel, Sportcentrum Valkencourt, Heerkensdreef 15, Valkenswaard, info: (+32) (0)11-661473 of johan.gerlings1@pandora.be*
- **12 september** *4e Grote Stripfestival, Cultuurcentrum aan de Melaan, Mechelen, België, info: www.comic-strips.com*
- **14 september t/m 12 december** *Expo 'De azteekse Codex, van Aztlan naar Mexico' over de pre-Columbianen van het stripverhaal, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32) (0)2-2100433 of visit@stripmuseum.be*
- **18 september t/m 3 oktober** *Verkoopexpo 'Unieke bommen en granaten deel 2', met originelen van tekenaars uit binnen- en buitenland, Kunstgalerij Diciotto, Martelarenlaan 18, Hasselt, België, info: (+32) (0)11-215215 of wonderland.half.vier@skynet.be*
- **2 en 3 oktober** *4e Opendeur & Stripmarkt, Stripcentrum + Zaal Ars, Boomsesteenweg 333+337, Wilrijk, België, info: (+32) (0)3-8274426 of info@stripcentrum.org*
- **9 en 10 oktober** *14e Hasseltse Striptweedaagse, Grenslandhallen, Gouverneur Verwilghensingel 70, Hasselt, België, info: (+32) (0)11-215215 of wonderland.half.vier@skynet.be*
- **23 en 24 oktober** *De Stripdagen, Archeon, Archeonlaan 1, Alphen aan den Rijn, info: www.stripdagen.nl*
- **3 t/m 7 november** *10e Holland Animation Film Festival, Utrecht, info: (+31) (0)30-2331733 of www.haff.nl*
- **6 november t/m 10 december** *Expo 'De Vlaamse Loustal', met werk van Jeroen Janssen, Mekanik Strip, St. Jaconsmarkt 73, Antwerpen, België, info: (+32) (0)3-2342347 of www.mekanik-strip.be*
- **27 en 28 november** *2e Salon International de la Bande Dessinée, Palais Expo, Charleroi, België, info: (+32) (0)71-363636 of www.promodiff.be*
- **14 december 2004 t/m 6 maart 2005** *Expo 'Stripverhalen en sprookjes' naar aanleiding van tweehonderd jaar Hans Christiaan Andersen, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32) (0)2-2100433 of visit@stripmuseum.be*
- **8 maart 2005 t/m 12 juni 2005** *Expo 'De onafhankelijke strip in België', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32) (0)2-2100433 of visit@stripmuseum.be*
- **14 juni 2005 t/m 18 september 2005** *Expo 'De wereldreis van Jommeke' naar aanleiding van het vijftigjarig jubileum van die strip, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32) (0)2-2100433 of visit@stripmuseum.be*
- **17 en 18 december 2005** *Strip Turnhout 2005, Turnhout, België*

Stripspektakel Kampen

Het wordt inmiddels vaste prik: de jaarlijkse stripbeurs in het centrum van Kampen tijdens de hoogzomerdagen. Ook dit jaar, op zaterdag 21 augustus, heeft de organisatie weer een divers programma samengesteld met uiteraard een stripboekenbeurs (ruim 70 kramen), een workshop tekenen, een speciaal ingerichte Smurfenstraat (voor de liefhebber van meer blauw op straat) en natuurlijk signerende tekenaars. Toegezegd hebben onder anderen Martin Lodewijk, Bert Bus, Minck Oosterveer en Eric Heuvel. Maar er is meer. Als hoofdthema is dit jaar gekozen voor 100 jaar luchtvaart en de International Biggles Association zal dan ook flink uitpakken met onder meer de aanwezigheid van Bigglestekenaar Eric Loutte. Daarnaast wordt in de Koornmarktpoort al vanaf 4 augustus een tentoonstelling met 'post-Suske-en-Wiskewerk' van Paul Geerts gehouden met een selectie aquarellen en tekeningen. In Galerie Brokkelkamp vindt een expositie plaats van cartoons met als thema 'Vrijheid'. Als je dan ook nog weet dat Jan Kruis' nieuwe album voor de Leprastichting wordt gepresenteerd en Flipje van Tiel, gereanimeerd door tekenaar Arie van Vliet, volop aandacht krijgt in een speciale tentoonstelling zijn er geen excuses meer Kampen links (van Zwolle) te laten liggen. TdK
Meer info: zie agenda

Brabants Stripspektakel

Spektakel te over zo in augustus. Net van Kampen bekomen wordt de stripliefhebber geacht een week later de tweedaagse van Valkenswaard te bezoeken. Daar vindt dan namelijk voor de 19e keer een andere *'traditional'* plaats. Het Brabants Stripspektakel biedt twee dagen onderdak aan verschillende signerende tekenaars. Ook wordt er een grote stripbeurs georganiseerd, reikt men de Brabant Stripsympathieprijs uit en wordt er op beide dagen een veiling gehouden. Voor de *Suske en Wiske*-liefhebbers valt nog te melden dat tijdens de beurs een eerste *Sus en Wis*-album met Brabants dialect wordt gepresenteerd. Het is het verhaal, hoe kan het ook anders, *De Eftelingelfjes* waarvan 425 luxe exemplaren beschikbaar zullen zijn. TdK
Meer info: zie agenda

→ HET VAK

DEZE RUBRIEK IS BESTEMD VOOR MUTATIES IN HET ROERIGE STRIPWERELDJE, ALSMEDE VOOR MELDINGEN VAN OVERLIJDEN, FUNCTIEWIJZIGINGEN, WISSELINGEN VAN UITGEVER OF DISTRIBUTEUR, VERHUIZINGEN... HIER LEEST U ER ALLES OVER. STUUR MUTATIES AAN **HETVAK@STRIPSCHRIFT.NL** OF NAAR POSTBUS 84206, 3009 CE ROTTERDAM.

› WAARHEEN?

Uitgeverij **Dupuis** staat op het punt te worden overgenomen door Média Participations, de investeringsgroep die al eigenaar is van onder andere de uitgeverijen Lombard, Dargaud, Fleurus, Blake et Mortimer en Lucky Comics. Door de aangekondigde overname wordt Média Participations naar eigen zeggen de 'onbetwiste leider' op de stripmarkt. De geschatte omzet over het jaar 2004 bedraagt 300 miljoen euro.

Cartoonist **Gal** heeft de vijfde Press Cartoon Belgium gewonnen. Uit ruim 6000 inzendingen verkoos de jury zijn tekening die verscheen in weekblad *Knack*: een ter dood veroordeelde op de elektrische stoel tijdens de elektriciteitsdip in Amerika vorig jaar. Gal wint behalve aanzien ook €6000.

UIT: LEWIS TRONDHEIM, NET ECHT

Aan de vooravond van de Haarlemse Stripdagen is de Vpro Grand Prix uitgereikt aan **Lewis Trondheim**. Hiermee verkrijgt hij de titel 'beste stripmaker ter wereld' en een geldbedrag van €2500. Trondheim zien we tevens terug als gastcurator van de volgende Haarlemse Stripdagen in 2006.

Stripwinkel **Nou Moe** is verhuisd. Het nieuwe adres is Lindenstraat 1, 1015 KV Amsterdam. Telefonisch is de winkel bereikbaar via (+31)(0)20-6936345.

In Den Haag is een nieuwe stripwinkel geopend. Stripwinkel **Barelli**, vernoemd naar de creatie van Bob de Moor, biedt een breed assortiment aan strips en aanverwante artikelen. De openingstijden zijn van dinsdag tot en met zaterdag van 12 tot 17 uur. Barelli is te vinden in de Zoutmanstraat 80, 2518 GT Den Haag, telefoon (+31)(0)70-3653070.

› WAARVOOR?

Georges Blondeau overleed op 5 april op 74-jarige leeftijd aan de gevolgen van kanker. Blondeau, ook wel GéBé, was een absurdistisch Frans tekenaar die zijn satirische strips onder andere publiceerde in de Franse bladen *Pilote* en *Hara-Kiri*.

Op 15 mei overleed de Amerikaanse cartoonist **Gill Fox** (84). Fox was veelzijdig en tekende zowel cartoons als stripverhalen. *Bernie en Blood*, *Dogface* en *Wendy's World* zijn enkele van zijn creaties. Zijn, in Nederland, bekendste tekenwerk maakte hij echter samen met Dik Browne: *De familie Achterop*.

Prins Valiant-tekenaar **John Cullen Murphy** heeft niet lang van zijn pensioen – waarover wij in *Stripschrift 360* berichtten – mogen genieten. Op 2 juli overleed hij op 85-jarige leeftijd. Voorafgaand aan de periode van 34 jaar waarin hij aan *Prins Valiant* werkte, het geesteskind van Harold Foster, was Murphy vooral bekend van zijn strip *Big Ben Bolt*.

→ HARRY'S POSTZEGELHOEKJE

In 1991 week de zegel van François Schuiten een beetje af van de andere zegels uit de set. Ten eerste omdat *De duistere steden* nog niet zo lang bestond als *Blake en Mortimer*, *Cori de scheepsjongen* en *Bollie en Billie*. Vandaar wellicht dat Schuitens bijdrage minder oubollig overkomt dan de andere drie. Daarnaast maakte hij gebruik van donkere tinten die zijn striptitel eer aan doen, maar in schril contrast staan tot de vrolijke kleurtjes van zijn collega-stripmakers. Eigenlijk kwam de zegel daardoor niet zo goed tot zijn recht. De herkansing kwam in 2003. België vierde de geboortedag van architect Henry van de Velde (1863-1957) en Schuiten mocht dat illustreren met zegels. Weer koos hij voor die duistere aardtinten, maar als set leverde het geheel in tegenstelling tot 12 jaar eerder een mooi evenwichtig geheel op. Ook nu zien we weer een grijsharige man (deze keer Van de Velde) voor een architectonische constructie. Het zijn achtereenvolgens een woonhuis in Tervuren, het Belgische paviljoen tijdens de wereldtentoonstelling in Parijs en de Boekentoren in Gent. Echte gebouwen in echte steden waar niets duisters aan is. HW

Land van herkomst: België
Jaar van uitgifte: 1991 en 2003
Cataloguswaarde: €1,50 (Bfr.14, €6 voor de hele set) en €1,00 (€0,49), €1,20 (€0,59) en €1,20 (€0,59)

[SERVICE SPREAD]

→ STAPELTJE SECUNDAIR

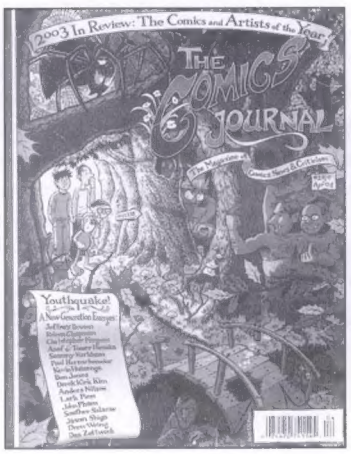

Das große Comic-Magazin
DIE SPRECHBLASE
Der Mann der schneller zieht als sein Zwilling
PETER WIECHMANN
Aus dem Schloss ins Schlösschen
MICHAEL HÜSTER: 40 JAHRE WESTERNMYTHOS
GERHARD FÖRSTER: DIE ITALIENISCHEN WURZELN

Bild & Bubbla 163
In een uitgebreid artikel wordt teruggekeken naar zeventig jaar Disney-historie. Met als middelpunt Donald Duck passeren vele Disneyhelden en -makers de revue, waaronder onze eigen Daan Jippes die als *'förträfflig'* bestempeld wordt. Voor de liefhebber lijkt het naslagwerk *Walt Disney's Hall of Fame* met werk van Don Rosa een echte aanrader; en door al dat Zweeds sla je je wel heen. Behalve Disney ook aandacht voor de uitgaven van het Franse L'Association en een (heel kort) verslagje van een bezoek aan stripwinkel Lambiek waarvan de aanwezige undergroundvoorraad geprezen wordt. TdK
Meer info: Box 51, 232 02 Akarp, Zweden of *www.serieframjandet.com*

The Comics Journal 259
In dit aprilnummer kijkt de redactie terug op het stripjaar 2003, stelt het vast dat het een *'good year'* was met veel aandacht voor de *graphic novel* en bespreekt het een kleine dertig opmerkelijke stripuitgaven. Hieronder een aantal auteurs die ook in Europa indruk hebben gemaakt zoals Chris Ware (*Acme Novelty Datebook*), Joe Sacco (*The Fixer*), Marjane Satrapi (*Persepolis*) en Craig Thompson (*Blankets*). Daarnaast komen '2003 European Cartoonist of the Year' Joann Sfar en Souther Salazar – die dezelfde titel maar dan met de toevoeging *'minimalism'* ontving – aan bod. Tot slot nog aandacht voor de dit jaar overleden Julius Schwartz, zeer bekend van *De Flits*, *De Groene Lantaarn* en *The Justice League of America* en die volgens de redactie overzees te boek stond als *'a living legend'*. TdK
Meer info: 7563 Lake City Way, N.E. Seattle, WA 98115, Verenigde Staten of *www.tcj.com*

Die Sprechblase 195
Veel nostalgie in dit Duitse stripinformatietijdschrift. In meerdere afleveringen wordt teruggeblikt op het fenomeen piccolo-strips. Deze boekjes kennen ook in Nederland hun geschiedenis met onder andere exponenten als *Akim*, *Raka* en *Jezab*. Andere oudgedienden uit de Nederlandse striphistorie blijken in Duitsland nog springlevend. Vooral *Sigurd*, de Rode Ridder-*look-a-like*, waarvan in Nederland in de jaren '50 en '60 veel deeltjes verschenen, is momenteel zeer *hot* en viert uitgebreid zijn vijftigjarig bestaan. Tot op de dag van vandaag verschijnen zijn albums – ook in luxe edities! – in de boekhandel. Naast deze en andere oudjes nog een artikel over de westernlegende in de stripwereld: *Blueberry*. TdK
Meer info: Postfach 1170, 69246 Schönau, Duitsland of *www.hethke.de*

Stripnieuws 04/03
In dit nummer aandacht voor 66 jaar *Robbedoes*, de inmiddels negen tekenaars van de strip en de schijnwerpers die zij op zich gericht krijgen tijdens het stripfestival van Middelkerke. Verder wordt een bezoek gebracht aan de in de adelstand verheven Marc Sleen en de (in Nederland) geridderde Paul Geerts. Tot slot is er een item over de festiviteiten rondom 75 jaar Kuifje en mag Margreet de Heer zichzelf een paginalang introduceren. TdK
Meer info: Veldweg 13, 6996 DA Drempt of *info@stripnieuws.nl*

Xtra 3
Xtra lijkt zijn definitieve verschijningsritme te pakken te hebben. Volgens het colofon tweemaandelijks, maar feitelijk zijn er na een klein jaar drie nummers verschenen waarvan de laatste twee elkaar redelijk snel opvolgden. In dit nummer werk van onder anderen Johnny Ryan wiens strips een kruising tussen *Beavis and Butthead* en *The Young Ones* worden genoemd. Ook aandacht voor de eeu-wigdurende actualiteit van Claire Bretécher (*De gefrustreerden*, *De moeders*), de *Blueberry*-film, *Spiderman*, Frank Cho en een pagina-groot artikel als *'tribute'* aan Hansje Joustra (distributeur Het Raadsel). Tot slot fraai getekend en bizar werk van Japanner Toshio Saeki. Dit keer geen gedumpt album als extra bij je *Xtra* maar een bijlage vol met Eric Schreurs' geharrebar. TdK
Meer info: Postbus 2944, 1000 CX Amsterdam of *xtraproducties@xs4all.nl*

Zozolala 135
Craig Thompson, Tom Bouden en Dave Sims vormen de hoofdmoot van dit nummer. Thompson komt uitgebreid aan bod naar aanleiding van zijn vertaalde *Blankets*, een gelauwerde autobiografie. Bouden legt uit hoe de stripversie van Oscar Wilde's *The importance of being Earnest* oftewel *Het belang van Ernst* tot stand kwam en in Sims' artikel wordt teruggekeken naar 27 jaar getekende avonturen van Cerebus het aardvarken. TdK
Meer info: Postbus 344, 3720 AH Bilthoven of *www.antenna.nl/zozolala*

→ WINNEN

In het vorige nummer maakten we u lekker, maar nu is het tijd om toe te happen. Rob van Muijden van stripwinkel Fantasia stelde twee prenten ter beschikking. Het gaat om gesigneerde en in een genummerde oplage uitgebrachte tekeningen van Hermann, met daarop afgebeeld de figuur Barney uit de strip *Bernard Prince*. Om één van de twee gelukkigen te worden moet u ons wel even het juiste antwoord sturen op de onderstaande vraag:

Hoe werd Bernard Prince in de Nederlandse voorpublicatie in *Pep* oorspronkelijk genoemd?

Stuur uw antwoord vóór 1 september naar:
Hermann-prijsvraag
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
of naar winnen@stripschrift.nl

Als we meer dan twee goede inzendingen ontvangen, zal er worden geloot. De winnaars maken we in een volgend nummer bekend. Maximaal één inzending per adres, medewerkers van *Stripschrift* en hun familie zijn uitgesloten van deelname en discussiëren over de uitslag doen we natuurlijk niet.

Uitslag Catalogus-prijsvraag Stripschrift 360:
Het kostte even tijd om de overweldigende hoeveelheid e-mails en briefkaarten te verwerken met het antwoord op de vraag welke stripheld van Jan van Haasteren en Andries Brandt normaal gesproken het eerste voorkomt in een catalogus. Het antwoord is: Aafje Anders, en dit zijn de winnaars van een catalogus: Marq van Broekhoven (Breda), Dirk Deglinne (Zoutleeuw, België), Ron van Loon (Rotterdam!), Sander Rincker (Beekbergen) en P.J. Roozendaal (Heerhugowaard).
Allen gefeliciteerd, maar zoals eerder gemeld is het nog niet duidelijk wanneer de catalogus precies zal verschijnen. We houden het echter voor u in de gaten!

→ EIGEN BEHEER

Portretten van Mark Retera
Paul Fles, die samen met André Wijntjes de samenstelling van deze Kippenvel-uitgave verzorgde, doet in het voorwoord uitgebreid uit de doeken hoe deze tekeningen het tot een gebundeld boekje hebben kunnen brengen. Half beroemd Nederland is door Retera in zo'n tien jaar tijd voor het weekblad *Panorama* karikaturaal op papier gezet. Wim Kok bij voorbeeld als snip en Johan Cruyff in een kaartspel als ruiten-14. Hoewel ze in deze zwart/wit-uitgave herkenbaar zijn, zijn de meeste portretten te klein afgebeeld om er veel lol aan te beleven. Met verwijzingen naar de *Panorama*-publicaties kan de lezer echter zelf het juiste tijdschrift opsnorren. TdK
Meer info: Reigerstraat 6, 3161 TN Rhoon of *andrewij@kabelfoon.nl*

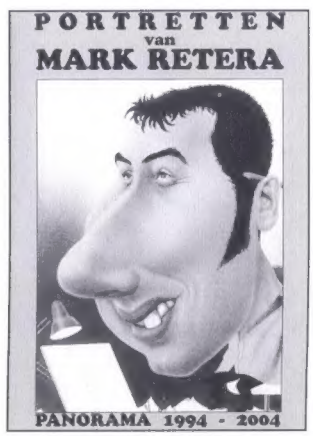

STRIP SCHRIFT
Jaargang 36
Nummer 5 (362)
Augustus 2004

's Werelds oudste stripinformatieblad verschijnt 8 maal per jaar en wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie.

Redactie
Teus de Kruijf, Arco van Os, Rik Sanders

Medewerkers
Ger Apeldoorn, Jasper Bakker, Olav Beemer, Ben Bits, Ruud Booms, Peter Breedveld, Esther Captain, Pieter van Cleef, Rob de Haan, Fred de Heij, Erik van der Hoeven, Peter Horemans, Eddie de Jong, Alda-Lu Libgott, Willard Mans, Merho, Jeroen Mirck, Hans Moors, Kees Ribbens, Rudy Vrooman, Harry Wibier, René Windig

Omslag
Hergé/Moulinsart 2004

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
t 010-2201063
f 010-4210608
e redactie@stripschrift.nl

Abonnementen
Administratie Stripschrift
Kleine Beer 467
3067 ZW Rotterdam
e administratie@stripschrift.nl
Een abonnement omvat 8 nummers en wordt daarna telkens stilzwijgend verlengd. Eventueel gemiste nummers zijn te bestellen via onze Back Issue Service.
Maak het juiste bedrag over op girorekening 9347590 ten name van Stichting Uitgeverij Stripstift te Rotterdam.
Nederland €39,50
België €42,00
Other countries €55,00
IBAN NL56 PSTB 0009 3475 90
SWIFT/BIC PSTBNL21
Bedragen zijn inclusief 6% BTW
Opzeggingen schriftelijk richten aan de uitgever, uiterlijk twee nummers voor het aflopen van het abonnement.

Reprorecht
Het overnemen, maar ook het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie.

Materiaal
Ongevraagd toegestuurd materiaal wordt niet geretourneerd.
De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs.

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opmemen met de uitgever, of e-mailen naar adverteren@stripschrift.nl

Druk
Drukpartners, Amsterdam

Distributie
Het Raadsel, Amsterdam

Stichting Uitgeverij Stripstift
Kleine Beer 467
3067 ZW Rotterdam
t 010-2201063
f 010-4210608
e uitgever@stripschrift.nl
w www.stripschrift.nl
KvK Rotterdam 24335843

Stripschrift wordt uitgegeven in opdracht van Het Stripschap. Leden van Het Stripschap krijgen € 1,25 korting op de abonnementsprijs.

ISSN 0165-845X

MET PRIJS ANNOTATIE

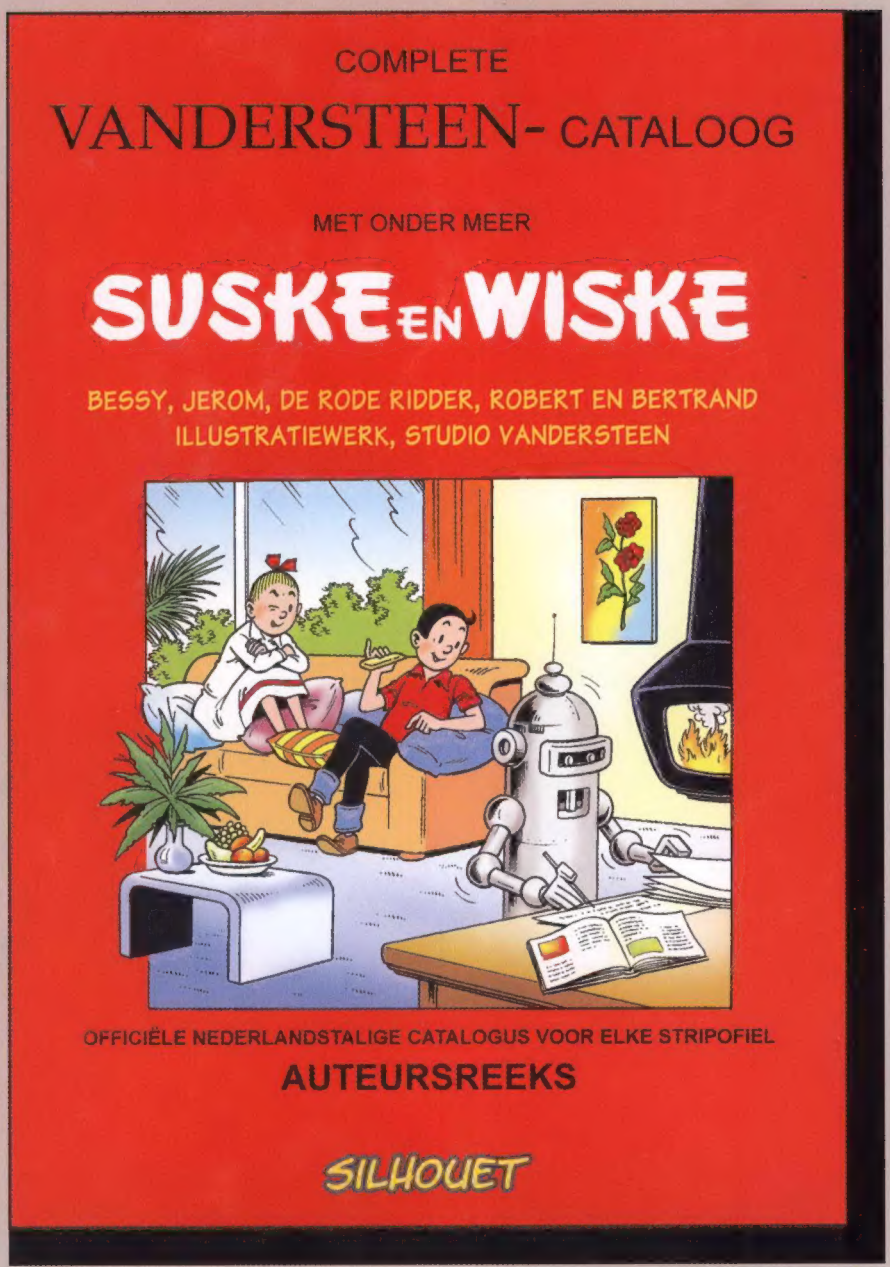

Eind augustus is het eindelijk dan zo ver, dan verschijnt het handboek voor de verstokte verzamelaar, namelijk :

De complete Vandersteen cataloog

Een must have voor alle duizenden fanatieke Suske en Wiske verzamelaars met daarbij ook nog alle informatie over andere reeksen zoals;
Bessy, Jerom, De Rode Ridder, Robert en Bertrand.
Dit alles bijeengebracht door uitgeverij Silhouet.

Het boek beschrijft alle officiële Vandersteen uitgaven met kleurenfoto van voor en achterzijde van het album.
Het boek heeft 254 pagina's, is volledig in vier kleur, formaat 22 cm x 15 cm en is gedrukt op matte maco 130gr.

Bestel nu reeds bij Uw favoriete boekhandelaar.

ISBN 90 5646 021 8

Uitgeverij Silhouet, Kloosterstraat 108, 8560 Wevelgem (België)
Tel/Fax 00 32 56 40 32 64

Distributie via VAN DITMAR,
Postbus 94025, 1090 GA Amsterdam
Tel 00 31 20 5679650 - Fax 00 31 20 5679537

© 2004, STANDAARD UITGEVERIJ, Antwerpen-België
© Uitgeverij Silhouet, Wevelgem